

Bank Polski

ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA
I ZARZĄDZANIE RYZYKIEM

(FILAR III)

GRUPY KAPITAŁOWEJ
POWSZECHNEJ KASY OSZCZĘDNOŚCI BANKU POLSKIEGO
SPÓŁKI AKCYJNEJ

WEDŁUG STANU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 2011 ROKU

WPROWADZENIE

Raport „Adekwatność kapitałowa i zarządzanie ryzykiem (Filar III) („Raport”) Grupy Kapitałowej Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego Spółki Akcyjnej („Grupa Kapitałowa Banku”, „Grupa Kapitałowa”) według stanu na dzień 31 grudnia 2011 roku” został przygotowany zgodnie z art. 111a ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe¹ oraz z wymogami określonymi w uchwale nr 385/2008 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 17 grudnia 2008 roku w sprawie szczegółowych zasad i sposobu ogłaszania przez banki informacji o charakterze jakościowym i ilościowym dotyczących adekwatności kapitałowej oraz zakresu informacji podlegających ogłaszaniu z późn. zm.².

Zgodnie z § 6 ust. 1 uchwały nr 385/2008 KNF, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna („PKO Bank Polski SA”, „Bank”) będąca jednostką dominującą, ogłasza w cyklu rocznym informacje dotyczące adekwatności kapitałowej w odrębnym dokumencie, publikowanym nie później niż w terminie 30 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego przez Walne Zgromadzenie.

Niniejszy Raport został sporządzony zgodnie z przyjętymi przez Bank zasadami polityki informacyjnej PKO Banku Polskiego SA w zakresie adekwatności kapitałowej³, które zawierają szczegółowe informacje o zakresie ujawnianych informacji w zakresie adekwatności kapitałowej, sposobie ich weryfikacji oraz publikacji.

Raport obejmuje rok zakończony dnia 31 grudnia 2011 roku. O ile nie zaznaczono inaczej, w Raporcie zostały zaprezentowane dane skonsolidowane Grupy Kapitałowej Banku. Ponieważ na kształt profilu ryzyka w Grupie Kapitałowej Banku dominujący wpływ wywiera PKO Bank Polski SA (94,3%⁴ skonsolidowanej sumy bilansowej, 94,6%⁵ skonsolidowanego wyniku działalności bankowej Grupy Kapitałowej Banku), część informacji zawartych w raporcie dotyczy danych jednostkowych PKO Banku Polskiego SA. O ile nie zaznaczono inaczej, dane liczbowe przedstawione w Raporcie wyrażone zostały w milionach złotych. Ewentualne różnice w sumach i udziałach wynikają z zaokrąglenia kwot do milionów złotych oraz zaokrąglenia udziałów procentowych do jednego miejsca dziesiętnego.

Niniejszy Raport był przedmiotem wewnętrznej weryfikacji przeprowadzonej przez audyt wewnętrzny Banku.

¹ Dz. U. z 2002 roku Nr 72, poz. 665 z późn. zm.

² Zmiany do Uchwały nr 385/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 roku zostały wprowadzone następującymi uchwałami KNF: uchwałą nr 368/2010 z dnia 12 października 2010 r., uchwałą nr 259/2011 z dnia 4 października 2011 r. oraz uchwałą nr 326/2011 z dnia 20 grudnia 2011 r.

³ Zasady polityki informacyjnej PKO Banku Polskiego SA w zakresie adekwatności kapitałowej udostępnione są na stronie internetowej Banku (www.pkobp.pl).

⁴ Udział spółek w skonsolidowanej sumie bilansowej został wyliczony w stosunku do skonsolidowanej sumy bilansowej przed korektami i wyłączeniami konsolidacyjnymi według stanu na 31 grudnia 2011 roku.

⁵ Udział spółek w skonsolidowanym wyniku działalności bankowej został wyliczony w stosunku do skonsolidowanego wyniku działalności Grupy Kapitałowej Banku przed korektami i wyłączeniami konsolidacyjnymi za rok zakończony 31 grudnia 2011 roku.

SPIS TREŚCI

1.	INFORMACJE O BANKU I GRUPIE KAPITAŁOWEJ	4
2.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM	5
2.1.	IDENTYFIKACJA ISTOTNYCH RODZAJÓW RYZYKA	7
2.2.	RYZYZKO KREDYTOWE	8
2.3.	RYZYZKO STOPY PROCENTOWEJ	20
2.4.	RYZYZKO WALUTOWE	24
2.5.	RYZYZKO PŁYNNOŚCI	24
2.6.	RYZYZKO CEN KAPITAŁOWYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH ORAZ INNE RYZYZKA CENOWE	26
2.7.	RYZYZKO OPERACYJNE	28
2.8.	RYZYZKO BRAKU ZGODNOŚCI	30
2.9.	RYZYZKO BIZNESOWE	31
2.10.	RYZYZKO REPUTACJI	31
3.	FUNDUSZE WŁASNE	32
4.	WYMOGI KAPITAŁOWE (FILAR I)	34
4.1.	RYZYZKO KREDYTOWE	35
4.2.	RYZYZKO RYNKOWE	38
4.3.	RYZYZKO OPERACYJNE	38
5.	KAPITAŁ WEWNĘTRZNY (FILAR II)	39
6.	ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA	40
7.	SŁOWNIK UŻYTYCH POJĘĆ I SKRÓTÓW	42

1. INFORMACJE O BANKU I GRUPIE KAPITAŁOWEJ

Dominującym podmiotem Grupy Kapitałowej jest PKO Bank Polski SA, którego udział w skonsolidowanej sumie bilansowej wynosi 94,3%⁴, a w skonsolidowanym wyniku działalności bankowej wynosi 94,6%⁵.

Grupa Kapitałowa Banku prowadzi głównie działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz poprzez spółki zależne KREDOBANK SA, Finansową Kompanię „Prywatne Inwestycje” Sp. z o.o. i UKRPOLINWESTYCJE Sp. z o.o. na terytorium Ukrainy oraz poprzez spółkę zależną PKO Finance AB na terytorium Szwecji.

Poza PKO Bankiem Polskim SA, w skład Grupy Kapitałowej Banku wchodzi również inne spółki, przy czym w spółkach Grupy Kapitałowej Bankowego Funduszu Leasingowego SA („Grupy Kapitałowej BFL SA”) oraz KREDOBANK SA występuje istotny poziom ryzyka bankowego.

Grupa Kapitałowa BFL SA - Bankowy Fundusz Leasingowy SA wraz z podmiotem zależnym, prowadzi działalność leasingową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Udział Grupy Kapitałowej BFL SA w skonsolidowanej sumie bilansowej wynosi 1,6%⁴, a w skonsolidowanym wyniku działalności bankowej wynosi 1,0%⁵.

KREDOBANK SA prowadzi działalność bankową na terytorium Ukrainy oraz podlega ukraińskiemu nadzorowi bankowemu. Udział KREDOBANK SA w skonsolidowanej sumie bilansowej wynosi 0,8%⁴, a w skonsolidowanym wyniku działalności bankowej wynosi 0,8%⁵.

Pozostałymi spółkami Grupy Kapitałowej Banku, uwzględnionymi w konsolidacji są:

- 1) PKO BP BANKOWY Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA (zarządzanie funduszem emerytalnym),
- 2) Centrum Finansowe Puławska Sp. z o.o. w likwidacji - od dnia 1 lipca 2011 r. - zarządzanie i eksploatacja Centrum Finansowym Puławska,
- 3) Qualia Development Sp. z o.o. działająca wcześniej pod nazwą PKO BP Inwestycje Sp. z o.o. (działalność deweloperska) - wraz z podmiotami zależnymi,
- 4) PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA (zarządzanie funduszami inwestycyjnymi),
- 5) Inteligo Financial Services SA (usługi w zakresie technicznej obsługi bankowości internetowej),
- 6) Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych „eService” SA (usługi w zakresie obsługi i rozliczeń transakcji kartowych),
- 7) Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA (usługi w zakresie obsługi kadrowo-płacowej i prowadzenia ksiąg rachunkowych dla spółki zależnej),
- 8) Fort Mokotów Inwestycje Sp. z o.o. - (działalność deweloperska),
- 9) PKO Finance AB (pozyskiwanie środków finansowych dla PKO Banku Polskiego SA z emisji obligacji),
- 10) PKO BP Finat Sp. z o.o. (pośrednictwo finansowe),
- 11) Finansowa Kompania „Prywatne Inwestycje” Sp. z o.o. (działalność faktoringowa).

Szczegółowa informacja o spółkach Grupy Kapitałowej, metodzie konsolidacji oraz udziałach Banku w kapitałach poszczególnych spółek została zawarta w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej Banku za rok zakończony dnia 31 grudnia 2011 roku, które zostało opublikowane w dniu 5 marca 2012 roku.

Na poziomie skonsolidowanym fundusze własne Grupy Kapitałowej pomniejszane są o zaangażowanie kapitałowe Banku w:

- 1) Bank Pocztowy SA i Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. (podmioty stowarzyszone wyceniane metodą praw własności, tj. niebędące przedmiotem konsolidacji metodą pełną) wynoszące łącznie 106,7 mln złotych na dzień 31 grudnia 2011 roku,
- 2) Bank Ochrony Środowiska SA oraz „2020 European Fund For Energy, Climate Change and Infrastructure” (inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży wyceniane wg wartości godziwej) wynoszące łącznie 111,4 mln złotych na dzień 31 grudnia 2011 roku.

Na poziomie jednostkowym fundusze własne Banku pomniejszane są o zaangażowanie kapitałowe Banku bezpośrednio w KREDOBANK SA, PKO BP Faktoring SA, PKO BP BANKOWY Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA (PKO BP BANKOWY PTE), PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA (PKO TFI SA), Grupy Kapitałowej BFL SA, PKO Finance AB, Kompanię Finansową „Prywatne Inwestycje” Sp. z o.o., Bank Pocztowy SA, Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o., Bank Ochrony Środowiska SA oraz „2020 European Fund For Energy, Climate Change and Infrastructure” oraz za pośrednictwem podmiotu niefinansowego w PKO BP Faktoring SA wynoszące łącznie 1 324,9 mln złotych na dzień 31 grudnia 2011 roku. Odpis aktualizacyjny dotyczący zaangażowania kapitałowego Banku w KREDOBANK SA na dzień 31 grudnia 2011 roku wynosi 423,7 mln złotych.

W ramach Grupy Kapitałowej Banku występują ograniczenia zdolności do przekazywania funduszy inwestorowi w postaci dywidend pomiędzy spółką KREDOBANK SA a Bankiem. Zgodnie z uchwałą Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy KREDOBANK SA rozpoczętego dnia 29 stycznia 2009 roku i kontynuowanego dnia 23 lutego 2009 roku wprowadzono moratorium na wypłatę dywidend. Moratorium obowiązuje do czasu podjęcia stosownej uchwały o jego uchyleniu. W 2011 roku moratorium na wypłatę dywidendy zostało utrzymane.

2. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM

Działalność bankowa jest narażona na wiele rodzajów ryzyka, między innymi takie jak ryzyko kredytowe, stopy procentowej, walutowe, płynności, cenowe kapitałowych papierów wartościowych, operacyjne, braku zgodności, biznesowe (w tym ryzyko strategiczne), reputacji oraz instrumentów pochodnych (ze względu na specyfikę tych instrumentów jest ono poddane szczególnej kontroli). Kontrolowanie wpływu tych rodzajów ryzyka na funkcjonowanie Grupy Kapitałowej Banku należy do najważniejszych celów zarządzania Bankiem oraz Grupą Kapitałową, a poziom ryzyka stanowi ważny składnik procesu planistycznego.

Zarządzanie ryzykiem w Banku opiera się w szczególności na następujących zasadach:

- 1) Grupa Kapitałowa zarządza wszystkimi zidentyfikowanymi rodzajami ryzyka bankowego,
- 2) proces zarządzania ryzykiem jest odpowiedni do skali działalności oraz do istotności, skali i złożoności danego ryzyka i na bieżąco dostosowywany do nowych czynników i źródeł ryzyka,
- 3) metody zarządzania ryzykiem (w szczególności modele i ich założenia) oraz systemy pomiaru ryzyka są dostosowane do skali i złożoności ryzyka oraz okresowo weryfikowane i walidowane,
- 4) zachowana jest niezależność organizacyjna obszaru ryzyka i windykacji od działalności biznesowej,
- 5) zarządzanie ryzykiem jest zintegrowane z systemami planistycznymi i kontrolingowymi,
- 6) poziom ryzyka jest na bieżąco kontrolowany,
- 7) proces zarządzania ryzykiem wspiera realizację strategii Grupy Kapitałowej przy zachowaniu zgodności ze strategią zarządzania ryzykiem, w szczególności w zakresie poziomu tolerancji na ryzyko.

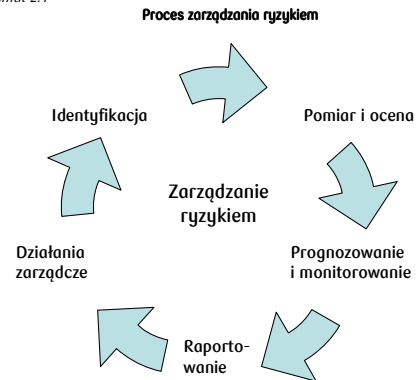
Na proces zarządzania ryzykiem bankowym w Grupie Kapitałowej składają się następujące czynności:

- 1) identyfikacja ryzyka polegająca na rozpoznaniu aktualnych i potencjalnych źródeł ryzyka oraz oszacowaniu istotności potencjalnego wpływu tego rodzaju ryzyka na sytuację finansową Banku; w ramach identyfikacji ryzyka określa się te rodzaje ryzyka, które uznawane są za istotne w działalności Banku, danej spółki Grupy Kapitałowej lub całej Grupy Kapitałowej,
- 2) pomiar i ocena ryzyka – pomiar ryzyka obejmujący definiowanie miar ryzyka adekwatnych do rodzaju, istotności ryzyka i dostępności danych oraz ilościową kwantyfikację ryzyka za pomocą ustalonych miar a także ocena ryzyka polegająca na określeniu rozmiarów lub zakresu ryzyka z punktu widzenia realizacji celów zarządzania ryzykiem; w ramach pomiaru ryzyka przeprowadza się testy warunków skrajnych na podstawie założeń zapewniających rzetelną ocenę ryzyka,
- 3) prognozowanie i monitorowanie ryzyka – polegające na sporządzaniu prognoz poziomu ryzyka oraz monitorowaniu odchylenia realizacji od prognoz lub założonych punktów odniesienia (np. limitów, wartości progowych, planów, pomiarów z poprzedniego okresu, wydanych rekomendacji i zaleceń); monitorowanie ryzyka odbywa się z częstotliwością adekwatną do istotności danego rodzaju ryzyka oraz jego zmienności,
- 4) raportowanie ryzyka – polegające na cyklicznym informowaniu organów Banku o wynikach pomiaru ryzyka, podjętych działaniach i rekomendacjach działań; zakres,

częstotliwość oraz forma raportowania są dostosowane do szczególności zarządczego odbiorców,

- 5) działania zarządcze – polegające w szczególności na wydawaniu przepisów wewnętrznych, określaniu poziomu tolerancji na ryzyko, ustalaniu wysokości limitów i wartości progowych, wydawaniu zaleceń, podejmowaniu decyzji o wykorzystywaniu narzędzi wspierających zarządzanie ryzykiem; celem podejmowania działań zarządczych jest kształtowanie procesu zarządzania ryzykiem oraz poziomu ryzyka.

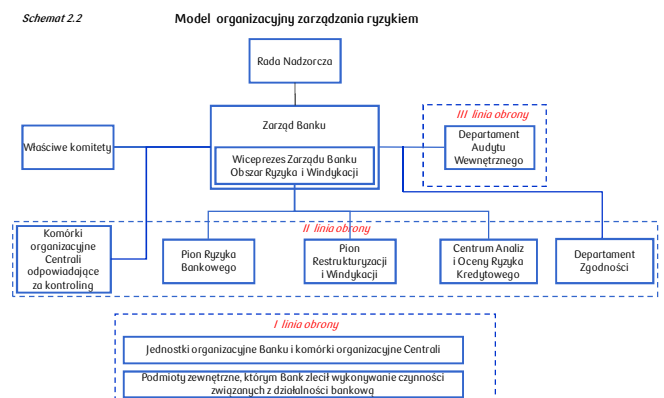
Schemat 2.1

Proces zarządzania ryzykiem jest realizowany w otoczeniu, na które składają się:

- 1) wykorzystywane metody i metodyki ujęte w system regulacji wewnętrznych,
- 2) środowisko informatyczne Banku umożliwiające przepływ informacji niezbędnych do oceny ryzyka oraz jego kontroli (w tym: centralne systemy informatyczne wspierające ocenę ryzyka oraz centralne bazy danych),
- 3) organizacja wewnętrzna obejmująca komórki organizacyjne, ich zadania, zakres odpowiedzialności oraz wzajemne relacje.

Schemat 2.2

Proces zarządzania ryzykiem jest nadzorowany przez Radę Nadzorczą Banku (Radę Nadzorczą), która regularnie otrzymuje informacje o profilu ryzyka w Banku i Grupie Kapitałowej Banku oraz najważniejszych działaniach podejmowanych w zakresie zarządzania ryzykiem.

Zarząd Banku (Zarząd) odpowiada za strategiczne zarządzanie ryzykiem, w tym za nadzorowanie i monitorowanie działań podejmowanych przez Bank w zakresie zarządzania ryzykiem. Zarząd podejmuje najważniejsze decyzje mające wpływ na profil ryzyka Banku oraz uchwała regulacje wewnętrzne określające system zarządzania ryzykiem.

Proces zarządzania ryzykiem jest realizowany w trzech, wzajemnie niezależnych liniach obrony:

- 1) pierwsza linia obrony – kontrola wewnętrzna funkcjonalna zapewniająca stosowanie mechanizmów kontroli ryzyka i zgodność działania z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa; funkcja jest realizowana w jednostkach organizacyjnych Banku, komórkach organizacyjnych Centrali i podmiotach zewnętrznych, którym Bank zlecił wykonywanie czynności związanych z działalnością bankową i dotyczy działalności tych jednostek, komórek i podmiotów, która może generować ryzyko,
- 2) druga linia obrony – system zarządzania ryzykiem, w tym metody, narzędzia, proces i organizacja zarządzania ryzykiem; funkcja realizowana jest w szczególności w Obszarze Ryzyka i Windykacji, specjalistycznych jednostkach organizacyjnych Banku odpowiedzialnych za analizy kredytowe, komórce organizacyjnej Centrali zarządzającej ryzykiem braku zgodności (*compliance*), a także w komórkach organizacyjnych Centrali odpowiadających za kontroling,
- 3) trzecia linia obrony – audyt wewnętrzny; funkcja realizowana jest w ramach audytu wewnętrznego, w tym dotyczącego skuteczności systemu zarządzania ryzykiem związanym z działalnością Banku.

Niezależność linii obrony polega na zachowaniu organizacyjnej niezależności w następujących płaszczyznach:

- 1) funkcja drugiej linii obrony w zakresie tworzenia rozwiązań systemowych jest niezależna od funkcji pierwszej linii obrony,
- 2) funkcja trzeciej linii obrony jest niezależna od funkcji pierwszej i drugiej linii obrony,
- 3) funkcja zarządzania ryzykiem braku zgodności podlega Prezesowi Zarządu.

Komórki organizacyjne Centrali Banku zgrupowane w ramach Pionu Ryzyka Bankowego, Pionu Restrukturyzacji i Windykacji oraz Centrum Analiz i Oceny Ryzyka Kredytowego zarządzają ryzykiem w zakresie przyznaných kompetencji.

Celem Pionu Ryzyka Bankowego jest przygotowanie i wprowadzanie systemowych rozwiązań w zakresie zarządzania ryzykami, które zidentyfikowane zostały jako istotne, m.in.: ryzykiem kredytowym, operacyjnym, stopy procentowej, walutowym, płynności i biznesowym, jak również zarządzania adekwatnością kapitałową. Najważniejsze zadania Pionu polegają na:

- 1) identyfikacji czynników i źródeł ryzyka,
- 2) dokonywaniu pomiaru i oceny ryzyka oraz cyklicznym monitorowaniu i raportowaniu poziomu ryzyka (ryzyka istotne),
- 3) dokonywaniu pomiaru i oceny adekwatności kapitałowej,
- 4) podejmowaniu decyzji oraz formułowaniu rekomendacji dla Zarządu lub komitetów dotyczących akceptowalnego poziomu ryzyka,
- 5) tworzeniu przepisów wewnętrznych dotyczących zarządzania ryzykiem i adekwatnością kapitałową,
- 6) rozwijaniu systemów informatycznych wspierających zarządzanie ryzykiem i adekwatnością kapitałową.

Celem Pionu Restrukturyzacji i Windykacji jest sprawne oraz efektywne odzyskiwanie wierzytelności trudnych klientów poprzez:

- 1) restrukturyzację wierzytelności trudnych na każdym etapie ich zarządzania,
- 2) dochodzenie roszczeń w trybie windykacyjnym,
- 3) sprzedaży wierzytelności trudnych (w tym wskazywanie wierzytelności trudnych do sprzedaży i poszukiwanie optymalnych możliwości ich zbycia),

- 4) *outsourcing* realizowanych zadań (w tym wskazywanie wierzytelności trudnych do powierzenia ich dochodzenia),
- 5) przejmowanie i zarządzanie majątkiem przejętym w wyniku dochodzenia należności Banku, zapewniające maksymalizację korzyści dla Banku wynikających z przejętych praw do własności tego majątku, w tym przez sprzedaż przejętego majątku,
- 6) współpracę z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz innymi instytucjami w sprawach skutecznego dochodzenia wierzytelności oraz zabezpieczenia interesów Banku.

Celem Centrum Analiz i Oceny Ryzyka Kredytowego jest ocena i weryfikacja poziomu oszacowań ryzyka kredytowego pojedynczych zaangażowań kredytowych, które ze względu na skalę ekspozycji, segment klienta lub poziom ryzyka wymagają niezależnej oceny. W Centrum Analiz i Oceny Ryzyka Kredytowego podejmowane są również decyzje kredytowe w odniesieniu do spraw klientów indywidualnych.

Zarządzanie ryzykiem w Banku wspierają następujące komitety:

- 1) Komitet Ryzyka (KR),
- 2) Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami KAZP),
- 3) Komitet Kredytowy Banku (KKB),
- 4) Komitet Kredytowy Centrali (KKC),
- 5) Komitet Ryzyka Operacyjnego (KRO),
- 6) komitety kredytowe działające w regionalnych oddziałach detalicznych i korporacyjnych.

KR monitoruje integralność, adekwatność i efektywność systemu zarządzania ryzykiem bankowym, adekwatność kapitałową i wdrażanie obowiązujących w Banku zasad zarządzania ryzykiem zgodnie ze Strategią Banku oraz analizuje i ocenia stosowanie strategicznych limitów ryzyka określonych w Strategii zarządzania ryzykiem bankowym w PKO Banku Polskim SA. KR wspiera Radę Nadzorczą w procesie zarządzania ryzykiem bankowym przez formułowanie zaleceń i podejmowanie decyzji w sprawie adekwatności kapitałowej i efektywności systemu kontroli ryzyka bankowego.

KZAP podejmuje decyzje w zakresie limitów i wartości progowych na poszczególne rodzaje ryzyka oraz kwestii związanych z ustalaniem cen transferowych, a także wydaje rekomendacje dla Zarządu m.in. w zakresie kształtowania struktury aktywów i pasywów Banku, zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka, kapitałem oraz polityki cenowej.

KKB podejmuje decyzje kredytowe w odniesieniu do pojedynczych znaczących wartościowo zaangażowań kredytowych, bądź wydaje rekomendacje w tym zakresie dla Zarządu.

KKC wspiera swoimi rekomendacjami podejmowanie decyzji przez właściwych dyrektorów zarządzających i członków Zarządu, a komitety kredytowe działające w regionach wspierają dyrektorów oddziałów i dyrektorów regionalnych oddziałów korporacyjnych w odniesieniu do spraw o wyższym poziomie ryzyka.

KRO wspiera Zarząd w procesie zarządzania ryzykiem operacyjnym poprzez:

- 1) wydawanie rekomendacji m.in. w sprawie akceptacji przez Zarząd poziomu tolerancji na ryzyko operacyjne, limitów na ryzyko operacyjne zastrzeżonych do kompetencji Zarządu, wysokości wymogu kapitałowego oraz korekty kierowniczej, definicji testów warunków skrajnych ryzyka

- operacyjnego oraz innych działań związanych z systemowym zarządzaniem ryzykiem operacyjnym,
- 2) podejmowanie decyzji w zakresie wartości progowych i krytycznych kluczowych wskaźników ryzyka (*KR*), limitów na ryzyko operacyjne zastrzeżonych do kompetencji KRO, wartości kluczowych parametrów wykorzystywanych do wyliczania wartości zagrożonej na ryzyko operacyjne oraz zastosowania indywidualnego podejścia do wartości odstających.

Bank sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem poszczególnych spółek Grupy Kapitałowej Banku. W ramach tego nadzoru Bank określa i akceptuje strategię rozwoju spółek, również w zakresie poziomu ryzyka, nadzoruje systemy zarządzania ryzykiem w spółkach oraz wspiera ich rozwój, jak również uwzględnia poziom ryzyka działalności poszczególnych spółek w ramach systemu monitorowania i raportowania ryzyka na poziomie Grupy Kapitałowej.

Priorytetem Grupy Kapitałowej Banku w 2011 roku było utrzymywanie silnej pozycji kapitałowej oraz przyrost stabilnych źródeł finansowania, które stanowią postawę stabilnego rozwoju działalności biznesowej, przy równoczesnym utrzymaniu priorytetów w zakresie efektywności działania i skutecznej kontroli kosztów.

W konsekwencji tego w 2011 roku Bank:

- 1) kontynuował działania mające na celu pozyskanie nowych depozytów od swoich klientów,
- 2) w czerwcu Bank otrzymał warunkową zgodę Komisji Nadzoru Finansowego na stosowanie od dnia 30 czerwca 2011 roku metod statystycznych do obliczania wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka operacyjnego (*AMA*), z przejściowym ograniczeniem (do czasu spełnienia warunków KNF) na spadek wymogu kapitałowego nie więcej niż do poziomu 75% wymogu wyliczanego metodą standardową,
- 3) potwierdził silną pozycję kapitałową Grupy Kapitałowej Banku oraz znaczącą odporność na realizowanie się negatywnych scenariuszy rynkowych, w wynikach testów warunków skrajnych organizowanych przez EBA (*European Banking Authority*) - Europejski Urząd Nadzoru Bankowego,
- 4) uwzględniał w stosowanych metodach pomiaru ryzyka bankowego uwarunkowania wynikające z kryzysu finansowego (m.in. w zakresie scenariuszy testów warunków skrajnych).

W 2011 roku Bank wprowadził nowe rozwiązania w zarządzaniu ryzykiem kredytowym spełniające wymogi wynikające z rekomendacji S, w tym dotyczące m.in.:

- 1) pomiaru zdolności kredytowej przez skrócenie maksymalnego okresu kredytowania przyjmowanego do oceny zdolności kredytowej, zastrzeżenie sposobu ustalania kwoty dochodu rozporządzalnego dla walutowych transakcji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie, uwzględnienia w ocenie zdolności kredytowej prawdopodobnej zmiany poziomu dochodów kredytobiorcy po nabyciu uprawnień emerytalnych,
- 2) podziału obowiązków zapewniającego niezależność procesów zarządzania ryzykiem we wszystkich segmentach klientów posiadających ekspozycje kredytowe finansujące nieruchomości,
- 3) objęcia limitami portfela ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie i finansujących nieruchomości.

Bank cyklicznie monitoruje poziom ryzyka bankowego oraz rozwija stosowane metody jego pomiaru.

Właściwe komórki organizacyjne Pionu Ryzyka Bankowego uczestniczą w zarządzaniu ryzykiem kredytowym w spółkach Grupy Kapitałowej przez opiniowanie projektów i okresowy przegląd przepisów wewnętrznych tych spółek odnoszących się do oceny ryzyka kredytowego oraz przygotowanie rekomendacji dotyczących zmian w projektach przepisów. Bank wspiera wdrożenie w spółkach Grupy Kapitałowej rekomendowanych zmian w zasadach oceny ryzyka kredytowego.

W IV kwartale 2011 roku Bank rozpoczął prace nad przygotowaniem rozwiązania spełniającego wymagania określone w uchwałach nr 258/2011 KNF oraz nr 259/2011 KNF w zakresie zmiennych składników wynagrodzeń. Zakończenie prac projektowych planowane jest na czerwiec 2012 roku.

Zgodnie z uchwałą nr 8/2011 Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy PKO Banku Polskiego SA z dnia 30 czerwca 2011 roku, dywidendę za rok 2010 ustalono w wysokości 2 475 mln złotych tj. 1,98 zł brutto na jedną akcję (szczegółowe informacje w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego Spółki Akcyjnej za rok zakończony dnia 31 grudnia 2011 roku na stronie 60 w pkt 16. „Wyłacone dywidendy (łącznie lub w przeliczeniu na jedną akcję) z podziałem na akcje zwykłe i pozostałe akcje”).

2.1. IDENTYFIKACJA ISTOTNYCH RODZAJÓW RYZYKA

Istotność poszczególnych rodzajów ryzyka ustalana jest na poziomie Banku oraz poszczególnych spółek Grupy Kapitałowej.

W Banku następujące rodzaje ryzyka zostały uznane za istotne:

- 1) ryzyko kredytowe niewypłacalności,
- 2) ryzyko walutowe,
- 3) ryzyko stopy procentowej,
- 4) ryzyko płynności,
- 5) ryzyko operacyjne,
- 6) ryzyko biznesowe.

W spółkach wchodzących w skład Grupy Kapitałowej za istotne zostały uznane ryzyko operacyjne oraz ryzyko biznesowe.

Ocena istotności poszczególnych rodzajów ryzyka ustalana jest na poziomie Banku oraz poszczególnych spółek Grupy Kapitałowej zgodnie z przepisami wewnętrznymi Banku. Przy określaniu kryteriów uznawania danego rodzaju ryzyka za istotne uwzględniany jest wpływ danego rodzaju ryzyka zarówno na działalność Banku, danej spółki Grupy Kapitałowej, jak również całej Grupy Kapitałowej, przy czym rozróżniane są trzy typy rodzajów ryzyka:

- 1) z góry uznawane za istotne – podlegające aktywnemu zarządzaniu,
- 2) potencjalnie istotne – dla nich przeprowadza się monitoring istotności,
- 3) inne niezdefiniowane lub niewystępujące w Banku lub Grupie Kapitałowej rodzaje ryzyka (nieistotne i niemonitorowane).

Na podstawie informacji ilościowych i jakościowych, cyklicznie dokonywana jest w Banku ocena istotności potencjalnie istotnych rodzajów ryzyka. Wynikiem oceny jest przypisanie danemu rodzajowi ryzyka poziomu „istotne” lub „nieistotne”. Podobnej oceny dokonuje się cyklicznie w odniesieniu do spółek Grupy Kapitałowej. Monitoring dokonywany jest w szczególności w przypadku istotnej zmiany zakresu lub profilu działalności Banku albo spółki Grupy Kapitałowej.

2.2. RYZYKO KREDYTOWE

2.2.1. WSTĘP

Ryzyko kredytowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia strat w wyniku niewywiązania się kontrahenta z zobowiązań wobec Banku lub jako ryzyko spadku wartości ekonomicznej wierzycelności Banku w wyniku pogorszenia się zdolności klienta do obsługi zobowiązań.

Celem zarządzania ryzykiem kredytowym jest ograniczenie strat na portfelu kredytowym oraz minimalizacja ryzyka wystąpienia ekspozycji kredytowych zagrożonych utratą wartości, przy zachowaniu oczekiwanego poziomu dochodowości i wartości portfela kredytowego.

Bank oraz spółki Grupy Kapitałowej kierują się następującymi zasadami zarządzania ryzykiem kredytowym:

- 1) transakcja kredytowa wymaga wszechstronnej oceny ryzyka kredytowego, której wyrazem jest *rating* wewnętrzny lub ocena *scoringowa*,
- 2) pomiar ryzyka kredytowego transakcji kredytowych dokonywany jest na etapie rozpatrywania wniosku o udzielenie kredytu i cyklicznie w ramach monitorowania z uwzględnieniem zmieniających się warunków zewnętrznych oraz zmian sytuacji finansowej kredytobiorców,
- 3) ocena ryzyka kredytowego ekspozycji istotnych ze względu na poziom ryzyka lub jej wartość jest poddawana dodatkowej weryfikacji przez służby oceny ryzyka kredytowego, niezależne od służb biznesowych,
- 4) oferowane klientowi warunki transakcji kredytowej zależą od oceny poziomu ryzyka kredytowego generowanego przez tę transakcję,
- 5) decyzje kredytowe mogą być podejmowane jedynie przez osoby do tego uprawnione,
- 6) ryzyko kredytowe jest zdywersyfikowane pod względem obszarów geograficznych, sektorów gospodarki, produktów oraz klientów,
- 7) oczekiwany poziom ryzyka kredytowego jest zabezpieczony poprzez przyjmowane przez Bank zabezpieczenia prawne, marże kredytowe pobierane od klientów oraz odpisy (rezerwy) z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych.

2.2.1.1. Ryzyko kredytowe instytucji finansowych

PKO Bank Polski SA współpracuje na rynku hurtowym z instytucjami finansowymi, których siedziby znajdują się na terytorium prawie 40 krajów. Bank, w ramach wyznaczonych limitów, może zawierać transakcje z prawie 280 kontrahentami, w tym z bankami krajowymi i zagranicznymi, zakładami ubezpieczeń, funduszami emerytalnymi, towarzystwami funduszy inwestycyjnych i funduszami inwestycyjnymi. Zakres zawieranych transakcji obejmuje transakcje lokacyjno-depozytowe, transakcje na papierach wartościowych, wymiany walutowej oraz transakcje pochodne.

Bank na bieżąco monitoruje sytuację finansową kontrahentów oraz ustala adekwatne do wysokości ponoszonego ryzyka limity na ekspozycję przedrocznicową i rozliczeniową pojedynczych kontrahentów. Integralnym narzędziem zarządzania ryzykiem kredytowym instytucji finansowych są umowy ramowe podpisywane z kontrahentami na bazie standardów *ISDA* (banki zagraniczne, instytucje kredytowe) oraz *ZBP* (banki krajowe). Zaangażowanie wobec instytucji finansowych na rynku hurtowym charakteryzuje wysoka jakość i niski poziom generowanego ryzyka kredytowego, potwierdzone *ratingami* zewnętrznymi nadawanymi przez

agencje *ratingowe*, jak również *ratingami* wewnętrznymi Banku przyznanymi kontrahentom.

2.2.1.2. Ryzyko instrumentów pochodnych

Ryzyko instrumentów pochodnych jest to ryzyko poniesienia straty wynikające z zajęcia przez Bank pozycji w instrumentach finansowych, które spełniają łącznie następujące warunki:

- 1) wartość instrumentu zmienia się wraz ze zmianą instrumentu bazowego,
- 2) nie wymaga żadnej inwestycji początkowej netto lub wymaga tylko niewielkiej inwestycji początkowej netto w porównaniu z innymi rodzajami umów, które w podobny sposób reagują na zmiany warunków rynkowych,
- 3) jego rozliczenie ma nastąpić w przyszłości.

Proces zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych w Banku jest zintegrowany z zarządzaniem ryzykami: stopy procentowej, walutowym, płynności oraz kredytowym, przy czym, ze względu na specyfikę instrumentów pochodnych, jest on poddany szczególnej kontroli określonej w przepisach wewnętrznych Banku.

W ramach swojej działalności Bank wykorzystuje różnego typu pochodne instrumenty finansowe służące do celów zarządzania ryzykiem związanym z prowadzoną działalnością. Bank zawiera transakcje dotyczące instrumentów pochodnych głównie z innymi bankami.

Większość instrumentów pochodnych stosowanych przez Bank do celów zarządzania ryzykiem oraz oferowanych klientom stanowią: *IRS*, *FRA*, *FX Swap*, *CIRS*, *FX Forward*, opcje walutowe (tabela 2.1).

Tabela 2.1

POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE*

	Grupa Kapitałowa Banku			
	2011			
	Wartość nominalna		Wartość godziwa	
	Zakup	Sprzedaż	Ujemna	Dodatnia
Transakcje walutowe (rynek pozagiełdowy)	54 021	53 277	687	1 084
<i>Swap</i> walutowy	20 641	20 354	140	438
<i>Forward</i> walutowy	4 039	4 000	56	119
Opcje	7 093	6 197	70	106
<i>Cross Currency IRS</i>	22 248	22 728	421	420
Transakcje stopy procentowej	272 572	276 282	1 957	1 979
<i>Swap</i> na stopę procentową (<i>IRS</i>)	195 426	195 426	1 925	1 941
<i>Forward Rate Agreement (FRA)</i>	77 146	80 856	32	38
Kredytowe transakcje pochodne	0	0	0	0
Inne (w tym na indeks giełdowy)	889	1 243	1	2
Razem instrumenty pochodne	327 482	330 802	2 645	3 065

*Wartości nominalne instrumentów bazowych i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych.

Pochodne instrumenty finansowe ujmowane są w wartości godziwej począwszy od dnia zawarcia transakcji. Instrument pochodny staje się składnikiem aktywów, jeśli jego wartość godziwa jest dodatnia, a zobowiązaniem w przypadku, gdy jego wartość godziwa jest ujemna.

Wartość instrumentów pochodnych znajdujących się w obrocie giełdowym oraz opcji wbudowanych w produkty strukturyzowane, które są domykane *back-to-back*, określa się

z wykorzystaniem ceny rynkowej. W przypadku pozostałych instrumentów pochodnych jest to wartość godziwa – stosowane są powszechnie wykorzystywane na rynku modele wyceny instrumentów pochodnych, do których dane źródłowe pobierane są z aktywnego rynku. Modele te bazują na podejściu zdyskontowanych przepływów pieniężnych z dodatkowym uwzględnieniem parametru zmienności oraz funkcji prawdopodobieństwa w przypadku modeli wyceny opcji.

Do celów oszacowania wymogów kapitałowych dla instrumentów pochodnych (ryzyko kredytowe oraz ryzyko kredytowe kontrahenta) Bank stosuje metodę wyceny rynkowej.

W Banku występują wbudowane instrumenty pochodne. Wbudowany instrument pochodny jest składnikiem hybrydowego (złożonego) instrumentu, który zawiera również umowę zasadniczą niebędącą instrumentem pochodnym (zarówno o charakterze finansowym, jak i niefinansowym), powodującym, że część przepływów pieniężnych wynikających z instrumentu złożonego zmienia się w sposób podobny do przepływów wynikających z samodzielnie występującego instrumentu pochodnego. Wbudowany instrument pochodny powoduje, że część lub całość przepływów pieniężnych wynikających z umowy zasadniczej jest modyfikowana na podstawie określonej stopy procentowej, ceny instrumentu finansowego, ceny towaru, kursu walutowego, bądź innej zmiennej, pod warunkiem, że zmienna niebędąca finansową nie jest specyficzna dla którejkolwiek ze stron kontraktu.

Oceny, czy dana umowa zawiera wbudowany instrument pochodny dokonuje się na moment przystąpienia do umowy. Ponowna ocena jest dokonywana jedynie wtedy, gdy nastąpią zmiany w umowie istotnie wpływające na wynikające z niej przepływy pieniężne.

Wbudowane instrumenty pochodne stanowią składniki zawartych umów zarówno o charakterze finansowym, jak i niefinansowym, a całość lub część przepływów pieniężnych związanych z takimi umowami zmienia się w sposób podobny do tego, jaki powodowałby samodzielny instrument pochodny.

Instrument pochodny wykazywany jest odrębnie, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:

- 1) instrument hybrydowy (złożony) nie jest wyceniany w wartości godziwej, ze skutkiem odnoszonym do rachunku zysków i strat,
- 2) charakter ekonomiczny wbudowanego instrumentu oraz ryzyka z nim związane nie są ściśle powiązane z charakterem ekonomicznym umowy zasadniczej i ryzykami z niej wynikającymi,
- 3) odrębny instrument, którego charakterystyka odpowiada cechom wbudowanego instrumentu pochodnego, spełniałby definicję instrumentu pochodnego.

2.2.2. POMIAR I OCENA RYZYKA KREDYTOWEGO

2.2.2.1. Metody pomiaru ryzyka kredytowego

W celu określenia poziomu ryzyka kredytowego oraz opłacalności portfeli kredytowych Bank wykorzystuje różne metody pomiaru i wyceny ryzyka kredytowego, w tym:

- 1) prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązania (*PD*),
- 2) oczekiwaną stratę kredytową (*EL*),
- 3) wartość zagrożoną ryzykiem kredytowym (*CVaR*),
- 4) miary efektywności metodologii *scoringowych* (*Accuracy Ratio*),
- 5) udział i strukturę kredytów z rozpoznaną utratą wartości (wg MSR),

- 6) wskaźnik pokrycia kredytów z rozpoznaną utratą wartości odpisami (*coverage ratio*),
- 7) koszt ryzyka.

PKO Bank Polski SA systematycznie rozwija zakres wykorzystywanych mierników ryzyka kredytowego z uwzględnieniem wymagań metody wewnętrznych *ratingów* (*IRB*), jak również rozszerza zakres stosowania miar ryzyka w celu pełnego pokrycia portfela kredytowego Banku tymi metodami.

W 2011 roku w procesie zarządzania ryzykiem kredytowym wykorzystywane były parametry *PD* bazujące na modelach opracowanych w ramach dostosowywania Banku do wyliczania wymogów na ryzyko kredytowe metodą zaawansowaną (*IRB*).

Metody pomiaru portfelowego ryzyka kredytowego pozwalają m.in.: na uwzględnienie ryzyka kredytowego w cenie produktów, ustalanie optymalnych warunków dostępności finansowania oraz wyznaczanie stawek odpisów z tytułu utraty wartości.

Bank przeprowadza analizy oraz testy warunków skrajnych dotyczące wpływu potencjalnych zmian w otoczeniu makroekonomicznym na jakość portfela kredytowego Banku, a wyniki prezentuje w raportach dla organów Banku. Powyższe informacje umożliwiają identyfikowanie i podejmowanie działań ograniczających negatywne skutki wpływu niekorzystnych sytuacji rynkowych na wynik Banku.

2.2.2.2. Metody *ratingowe* i *scoringowe*

Ocena ryzyka pojedynczych transakcji kredytowych jest dokonywana w Banku z wykorzystaniem metod *scoringowych* i *ratingowych*, które są tworzone, rozwijane i nadzorowane przez Pion Ryzyka Bankowego. Funkcjonowanie tych metod wspierają specjalistyczne aplikacje informatyczne. Sposób dokonywania oceny określony został w przepisach wewnętrznych Banku, których głównym celem jest zapewnienie jednolitej i obiektywnej oceny ryzyka kredytowego w procesie kredytowania.

Bank ocenia ryzyko kredytowe klientów indywidualnych w dwóch wymiarach: zdolności kredytowej oraz wiarygodności kredytowej klienta. Ocena zdolności kredytowej polega na zbadaniu sytuacji finansowej klienta, zaś ocena wiarygodności kredytowej klienta obejmuje ocenę *scoringową* oraz ocenę informacji o historii kredytowej klienta pozyskanych z wewnętrznych kartotek Banku oraz zewnętrznych baz danych.

Ocena ryzyka kredytowego związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych dokonywana jest w dwóch wymiarach klienta oraz transakcji. Miarami tej oceny są *ratingi* klienta i transakcji. Syntetyczną miarą ryzyka kredytowego, odzwierciedlającą oba czynniki ryzyka, jest *rating* łączny. Od dnia 1 września 2010 roku Bank stosuje *scoringową* metodę oceny ryzyka kredytowego klientów z segmentu małych i średnich przedsiębiorstw wraz z właściwą aplikacją informatyczną. Metoda ta jest dostępna obok metody *ratingowej*. Jej wdrożenie spowodowało skrócenie czasu oceny wniosków kredytowych oraz zwiększenie efektywności zarządzania ryzykiem kredytowym. W wyniku pozytywnej oceny portfela *scoringowego* klienta instytucjonalnego w listopadzie 2011 roku rozszerzono zakres stosowania *scoringu*.

Informacja o ocenach *ratingowych* i *scoringowych* jest szeroko wykorzystywana w Banku w zarządzaniu ryzykiem kredytowym, w systemie kompetencji do podejmowania decyzji kredytowych, przy ustalaniu kryteriów aktywacji służb

oceny ryzyka kredytowego oraz w systemie pomiaru i raportowania ryzyka kredytowego.

W celu skrócenia czasu reakcji na zaobserwowane sygnały ostrzegawcze sygnalizujące wzrost poziomu ryzyka kredytowego, Bank wykorzystuje i rozwija aplikację informatyczną System Wczesnego Ostrzegania (SWO). W 2011 roku wdrożona została automatyczna identyfikacja niekorzystnych zjawisk.

W 2011 roku Bank uwzględnił w systemie *ratingowym* identyfikację zdarzeń oznaczających niewykonanie zobowiązań, uzyskując spójność pomiędzy systemem *ratingowym*, a systemem identyfikacji indywidualnych przesłanek utraty wartości ekspozycji kredytowych. Rozszerzono również skalę oceny *ratingowej* klientów niefinansowych: wprowadzono w miejsce 8 klas *ratingowych* 10 klas *ratingowych*, przy jednoczesnym uznaniu, iż ekspozycjom kredytowym dotychczas zaklasyfikowanym do klasy *ratingowej* „G” (ze względu na niski poziom prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązań) nie przypisuje się automatycznie przesłanki indywidualnej utraty wartości. Ponadto, utrzymano co do zasady warunki określające dostępność finansowania.

W II półroczu 2011 roku, przy ustalaniu odpisów na portfel kredytów mieszkaniowych osób fizycznych, Bank wykorzystał parametry portfelowe oszacowane na bazie założeń metodyki szacowania parametrów na potrzeby wyliczenia wymogu kapitałowego metodą *IRB*. Nowa metodyka uwzględniła intensywne procesy restrukturyzacyjne prowadzone w stosunku do przedmiotowego portfela i pozwala na bardziej precyzyjną ocenę związanego z nim ryzyka kredytowego.

2.2.3. MONITOROWANIE RYZYKA KREDYTOWEGO

2.2.3.1. Kwota ekspozycji

Tabela 2.2 prezentuje informację o pozycjach bilansowych i pozabilansowych uwzględnionych w rachunku adekwatności kapitałowej Grupy Kapitałowej Banku według stanu na dzień 31 grudnia 2010 roku oraz na dzień 31 grudnia 2011 roku.

Tabela 2.2

	Grupa Kapitałowa Banku		
	2011	2010	Stan średni
AKTYWA	190 748	169 661	180 204
Kredyty i pożyczki netto*	141 634	130 668	136 151
Papiery wartościowe	28 172	22 481	25 326
Należności od banków	2 396	2 307	2 352
Finansowe aktywa trwałe	123	173	148
Pozostałe aktywa**	18 423	14 031	16 227
ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE	36 890	36 785	36 838
Finansowe	30 456	29 505	29 980
Gwarancyjne	6 435	7 280	6 858
INSTRUMENTY POCHODNE***	658 284	474 518	566 401

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

** Obejmują: kasę, środki w NBP, wycenę pochodnych instrumentów finansowych, aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży, zapasy, wartości niematerialne, rzeczowe aktywa trwałe, należności i aktywa z tytułu bieżącego i odroczonego podatku dochodowego, inne aktywa.

*** Wartość nominalna.

Instrumentami generującymi dla Grupy Kapitałowej Banku największy poziom ryzyka kredytowego są udzielone kredyty i pożyczki, a także zobowiązania pozabilansowe o charakterze finansowym (głównie niewykorzystane linie kredytowe).

Tabela 2.3

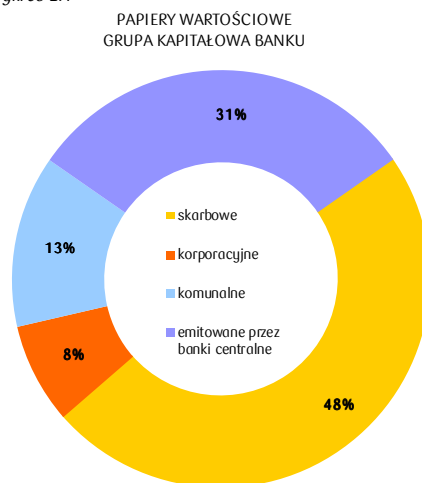
KREDYTY I POŻYCZKI* - STRUKTURA PORTFELOWA

	Grupa Kapitałowa Banku	
	2011	2010
Kredyty i pożyczki netto	141 634	130 668
kredyty konsumpcyjne	22 873	24 129
kredyty mieszkaniowe	69 832	61 696
kredyty gospodarcze	48 929	44 843

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

Znacznie mniejszy poziom ryzyka kredytowego Grupy Kapitałowej wiąże się z instrumentami pochodnymi oraz lokatami międzybankowymi i posiadanymi przez Grupę Kapitałową papierami wartościowymi (79% z nich stanowią papiery emitowane przez Skarb Państwa lub banki centralne).

Wykres 2.1

W 2011 roku największy udział w strukturze ekspozycji Grupy Kapitałowej stanowiły ekspozycje wobec przedsiębiorców oraz ekspozycje zabezpieczone na nieruchomościach (łącznie 56,9%). Udział pozostałych klas ekspozycji kształtuje się w przedziale od 0,0% do 15,6% (tabela 2.4).

Tabela 2.4

Klasa ekspozycji*	Grupa Kapitałowa Banku 2011	
	Łączna kwota ekspozycji**	Średnia kwota ekspozycji**
Przedsiębiorstwa	59 463	57 197
Zabezpieczenie na nieruchomościach	55 977	38 706
Detaliczne	31 613	46 632
Rządy i banki centralne	28 325	24 988
Inne ekspozycje	11 612	11 494
Instytucje (banki)	7 711	7 418
Samorządy terytorialne i władze lokalne	4 990	4 341
Przeterminowane	3 264	3 377
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0	0
Pozostałe***	41	71
Razem	202 996	194 225

* Zgodnie z § 20 załącznika nr 4 do uchwały nr 76/2010 KNF z późn. zmianami.

** Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań oraz transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego. Średnia kwota ekspozycji została obliczona jako średnia arytmetyczna wartości ekspozycji z poszczególnych kwartałów 2011 r.

*** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Tabela 2.5

STRUKTURA EKSPOZYCJI* WEDŁUG OKRESÓW ZAPADALNOŚCI

Klasa ekspozycji	Grupa Kapitałowa Banku 2011						Pozostałe spółki Grupy Kapitałowej	Korekty i wyłączenia	Razem
	PKO Bank Polski SA, KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA								
	0 - 1 miesiąc	1 - 3 miesiące	3 - 12 miesięcy	1 - 5 lat	powyżej 5 lat	Inne***			
Przedsiębiorstwa	368	694	14 266	21 600	24 917	965	536	-3 884	59 463
Zabezpieczenie na nieruchomościach	5	19	363	1 262	54 339	0	0	-10	55 977
Detaliczne	30	252	7 357	10 060	13 845	67	1	0	31 613
Rządy i banki centralne	15 956	2 265	1 540	5 675	2 766	4	119	0	28 325
Inne ekspozycje	3 053	0	0	0	198	7 250	1 245	-133	11 612
Instytucje (banki)	2 834	450	694	2 955	869	625	4 759	-5 475	7 711
Samorządy terytorialne i władze lokalne	1	16	174	946	3 852	0	0	0	4 990
Przeterminowane	65	60	539	839	1 534	0	236	-7	3 264
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pozostałe**	0	0	0	0	0	306	8	-273	41
Razem	22 312	3 756	24 934	43 336	102 320	9 217	6 903	-9 782	202 996

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** Obejmuje ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

*** Obejmuje pozycje nie posiadające określonego terminu zapadalności (np. środki trwałe, akcje).

2.2.3.2. Utrata wartości ekspozycji kredytowych

Grupa Kapitałowa Banku dokonuje comiesięcznego przeglądu ekspozycji kredytowych w celu zidentyfikowania ekspozycji kredytowych zagrożonych utratą wartości, pomiaru utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz utworzenia odpisów lub rezerw. Na proces ustalania odpisów i rezerw składają się następujące etapy:

- 1) rozpoznanie przesłanek utraty wartości i zdarzeń istotnych z punktu widzenia rozpoznania tych przesłanek,
- 2) rejestrowanie w systemach informatycznych Grupy Kapitałowej zdarzeń istotnych z punktu widzenia rozpoznania przesłanek utraty wartości ekspozycji kredytowych,
- 3) ustalenie metody pomiaru utraty wartości,
- 4) dokonanie pomiaru utraty wartości i ustalenie odpisu lub rezerwy,
- 5) weryfikacja i agregacja wyników pomiaru utraty wartości,
- 6) ewidencja wyników pomiaru utraty wartości.

Metoda ustalania wysokości odpisów uzależniona jest od rodzaju rozpoznanych przesłanek utraty wartości oraz indywidualnego znaczenia ekspozycji kredytowej. Zdarzeniami

Znaczącą część ekspozycji Grupy Kapitałowej z określonym terminem zapadalności (74%) stanowią ekspozycje o okresie zapadalności przekraczającym 1 rok, a w przypadku 52% ekspozycji z określonym terminem zapadalności termin ten przekracza 5 lat (tabela 2.5).

uznanymi za przesłanki indywidualnej utraty wartości są w szczególności:

- 1) przeterminowanie kredytu o co najmniej 3 miesiące,
- 2) znaczące pogorszenie *ratingu* wewnętrznego klienta,
- 3) zawarcie umowy restrukturyzacyjnej lub zastosowanie ulgi w spłacie wierzytelności (przesłanka rozpoznawana jest, gdy udzielone klientowi udogodnienia wymuszone są względami ekonomicznymi lub prawnymi wynikającymi z jego trudności finansowych).

Przy określaniu okresu przeterminowania kredytu uwzględniane są kwoty niespłaconych w terminie odsetek lub rat kapitałowych przekraczające ustalone wartości progowe.

W Grupie Kapitałowej Banku stosowane są trzy metody oszacowania utraty wartości:

- 1) metoda zindywidualizowana, stosowana dla kredytów indywidualnie znaczących, spełniających przesłankę indywidualnej utraty wartości lub wymagających indywidualnej oceny ze względu na specyfikę transakcji, z której wynikają oraz zdarzeń warunkujących spłatę ekspozycji,

- 2) metoda portfelowa, stosowana dla kredytów nieznaną indywidualnie, dla których stwierdzono przesłankę indywidualnej utraty wartości,
- 3) metoda grupowa (*IBNR*), stosowana dla kredytów, w odniesieniu do których nie zidentyfikowano przesłanek indywidualnej utraty wartości, ale stwierdzono możliwość wystąpienia poniesionych ale nierozpoznanych strat.

Odpis z tytułu utraty wartości bilansowej ekspozycji kredytowej jest różnicą pomiędzy wartością bilansową ekspozycji, a wartością bieżącą oczekiwanych, przyszłych przepływów pieniężnych z tej ekspozycji:

- 1) przy ustalaniu odpisu metodą zindywidualizowaną oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne szacuje się dla każdej ekspozycji kredytowej indywidualnie, z uwzględnieniem możliwych scenariuszy dotyczących realizacji umowy, ważonych prawdopodobieństwem ich realizacji,
- 2) odpis z tytułu utraty wartości dla ekspozycji kredytowych objętych metodą portfelową lub metodą grupową równy jest różnicy pomiędzy wartością bilansową tych ekspozycji, a wartością bieżącą oczekiwanych, przyszłych przepływów pieniężnych, oszacowaną z wykorzystaniem metod statystycznych, na podstawie historycznych obserwacji ekspozycji z homogenicznych portfeli.

Rezerwę na pozabilansowe ekspozycje kredytowe tworzy się w wysokości równoważącej wynikającą z nich przewidywaną (możliwą do oszacowania) utratę korzyści ekonomicznych.

Przy ustalaniu rezerwy na pozabilansowe ekspozycje kredytowe Grupy Kapitałowej Banku:

- 1) w odniesieniu do ekspozycji kredytowych indywidualnie znaczących stanowiących bezwarunkowe zobowiązania pozabilansowe, spełniających przesłanki indywidualnej utraty wartości lub dotyczące dłużników, których inne ekspozycje takie przesłanki spełniają oraz ekspozycji indywidualnie znaczących niespełniających przesłanek indywidualnej utraty wartości, w przypadku których ustalenie rezerwy z zastosowaniem parametrów portfelowych byłoby nieuzasadnione – wykorzystuje się metodę zindywidualizowaną,
- 2) w odniesieniu do pozostałych pozabilansowych ekspozycji kredytowych – wykorzystuje się metodę portfelową (jeśli ekspozycja spełnia przesłanki indywidualnej utraty wartości) lub grupową (jeśli ekspozycja spełnia wyłącznie przesłanki grupowej utraty wartości).

Rezerwę ustala się jako różnicę pomiędzy oczekiwaną wartością ekspozycji bilansowej, która powstanie z udzielonego zobowiązania pozabilansowego (od daty, na którą dokonywana jest ocena, do daty wystąpienia zadłużenia przeterminowanego uznawanego za przesłankę indywidualnej utraty wartości), a wartością bieżącą oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych uzyskanych z ekspozycji bilansowej powstałej z udzielonego zobowiązania.

Przy ustalaniu rezerwy metodą zindywidualizowaną oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne szacuje się dla każdej ekspozycji kredytowej indywidualnie.

Przy ustalaniu rezerwy metodą portfelową lub metodą grupową wykorzystuje się parametry portfelowe oszacowane z wykorzystaniem metod statystycznych, na bazie

historycznych obserwacji ekspozycji o takiej samej charakterystyce.

Strukturę portfela kredytowego oraz utworzonych odpisów z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych Grupy Kapitałowej prezentuje tabela 2.6. W 2011 roku wartość kredytów brutto udzielonych przez Grupę Kapitałową ocenianych metodą zindywidualizowaną spadła o około 13 mln złotych, zaś portfelową wzrosła o 1 108 mln złotych.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku udział kredytów z rozpoznaną utratą wartości wyniósł 8,0% (na dzień 31 grudnia 2010 roku: 8,0%). Niewielki spadek wartości kredytów ocenianych metodą zindywidualizowaną o 0,2% na dzień 31 grudnia 2011 roku wynikał głównie ze spadku wartości kredytów gospodarczych ocenianych metodą zindywidualizowaną z wykazaną utratą wartości. Stosowany w Banku katalog przesłanek indywidualnej utraty wartości jest zgodny z Rekomendacją R.

Wzrost wartości kredytów ocenianych metodą portfelową o 22,2% w 2011 roku wynikał głównie ze wzrostu opóźnień w spłacie, w portfelu kredytów mieszkaniowych oraz kredytów gospodarczych (głównie małych i średnich przedsiębiorstw).

Tabela 2.6

KREDYTY I POŻYCZKI*		
Grupa Kapitałowa Banku		
	2011	2010
Kredyty i pożyczki brutto	147 293	135 525
metoda zindywidualizowana	6 549	6 562
metoda portfelowa	6 096	4 988
metoda grupowa (<i>IBNR</i>)	134 648	123 974
Odpisy (stan)	-5 658	-4 857
metoda zindywidualizowana	-2 080	-1 766
metoda portfelowa	-2 910	-2 593
metoda grupowa (<i>IBNR</i>)	-669	-498
Kredyty i pożyczki netto (brutto-odpis)	141 634	130 668

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości jest efektem konserwatywnej polityki PKO Banku Polskiego SA w zakresie rozpoznania i wyceny ryzyka kredytowego oraz wzrostu bazy kredytowej. Na wzrost stanu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości w 2011 roku w wysokości 802 mln złotych w pozycji „Kredyty i pożyczki” w największym stopniu wpłynęła zmiana odpisów na kredytach gospodarczych w kwocie 511 mln złotych oraz na kredytach mieszkaniowych w kwocie 341 mln złotych. Wzrost wyniku z tytułu odpisów nastąpił w efekcie pogarszania się jakości portfela kredytów. Odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości na ekspozycjach w pozostałych grupach miały nieznaczny wpływ na rachunek wyników (tabela 2.7).

Tabela 2.7

ODPISY AKTUALIZUJĄCE Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI
 Grupa Kapitałowa Banku

	Stan odpisów		Zmiana w 2011	Dotworzenie odpisów	Rozwiązanie odpisów	Zmniejszenie z tytułu spisania aktywów i rozliczenia	Inne zmiany, w tym różnice kursowe	Koszt odpisów wpływ na rachunek wyników
	2011	2010						
Kredyty i pożyczki*	5 658	4 857	802	5 518	-3 679	-1 170	133	-1 839
kredyty konsumpcyjne	1 464	1 514	-50	2 233	-1 572	-724	13	-661
kredyty mieszkaniowe	1 324	983	341	1 082	-690	-101	50	-392
kredyty gospodarcze	2 871	2 360	511	2 204	-1 418	-345	70	-786
Należności od banków	33	29	4	1	-2	0	4	0
Instrumenty finansowe	110	82	27	37	-10	-1	1	-27
Pozostałe	481	469	13	254	-190	-53	2	-64
Razem	6 282	5 436	846	5 811	-3 881	-1 224	140	-1 930

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

Wskaźnik pokrycia kredytów z rozpoznana utratą wartości odpisami (*coverage ratio*, wyliczony jako udział odpisów aktualizujących wartość kredytów i pożyczek udzielonych klientom ogółem do wartości bilansowej brutto kredytów z rozpoznaną utratą wartości) wynosił 48,0% na dzień 31 grudnia 2011 roku, a na dzień 31 grudnia 2010 roku wynosił 44,6% (tabela 2.8).

Tabela 2.8

EKSPOZYCJE Z ROZPOZNANĄ UTRATĄ WARTOŚCI I ŁĄCZNY ODPIS

Grupa Kapitałowa Banku

	2011	2010
Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości	11 959	11 074
należności od banków	32	29
kredyty i pożyczki*	11 797	10 887
dłużne papiery wartościowe (DDS)	18	21
inne aktywa finansowe	111	137
Odpisy (stan)**	-5 810	-5 037
należności od banków	-33	-29
kredyty i pożyczki*	-5 658	-4 857
dłużne papiery wartościowe (DDS)	-18	-21
inne aktywa finansowe	-101	-130

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

 ** Dotyczą ekspozycji z rozpoznaną utratą wartości. W przypadku kredytów i pożyczek, dla których stosowano metodę *IBNR*, odpisy dotyczą także ekspozycji bez rozpoznanej utraty wartości.

Tabela 2.9

Struktura geograficzna kredytów i pożyczek* oraz odpisów aktualizujących

Grupa Kapitałowa Banku

2011

Region	Z rozpoznaną utratą wartości**	
	Ekspozycja	Odpisy z tytułu utraty wartości
Polska (PKO Bank Polski SA), w tym:	10 396***	4 330***
mazowiecki****	2 989	1 091
śląsko-opolski	1 119	483
małopolsko-świętokrzyski	893	319
zachodniopomorski	1 030	609
łódzki	702	280
podlaski	236	70
pomorski	506	179
wielkopolski	874	346
dolnośląski	545	205
kujawsko-pomorski	465	180
lubelsko-podkarpacki	330	100
warmińsko-mazurski	206	90
inne*****	145	23
Polska (pozostałe spółki)	251	97
Ukraina	1 161	569
Korekty, wyłączenia	-11	-6
Razem	11 797	4 990

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

 ** Dotyczą ekspozycji z rozpoznaną utratą wartości (bez *IBNR* oraz ekspozycji ocenianych indywidualnie z zerowym odpisem).

*** Suma obejmuje przychód MSR w kwocie 355 mln zł.

**** Zawiera region warszawski oraz "centralę".

***** Portfel nieprzypisany (wartość NULL).

Tabela 2.10

Struktura kredytów i pożyczek* oraz odpisów aktualizujących w podziale na branże
Grupa Kapitałowa Banku
2011

Rodzaj klienta/branża	Z rozpoznaną utratą wartości**	
	Ekspozycja	Odpisy z tytułu utraty wartości
Klienci instytucjonalni, w tym:	10 396***	4 330***
C Przetwórstwo przemysłowe	1 419	588
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	1 034	403
L Działalność związana z obsługą nieruchomości	650	171
F Budownictwo	1 331	298
O Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	1	0
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	43	29
Pozostałe zaangażowanie	1 654	544
Banki	0	0
Rządy	7	6
Osoby fizyczne	3 901	1 935
Polska (pozostałe spółki)	251	97
Ukraina	1 161	569
Korekty, wyłączenia	-11	-6
Razem	11 797	4 990

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

** Dotyczy ekspozycji ze zidentyfikowaną przesłanką indywidualnej utraty wartości (bez *IBNR*).

*** Suma obejmuje przychód MSR w kwocie 355 mln zł.

2.2.3.3. Koncentracja ryzyka

Bank monitoruje ryzyko koncentracji kredytowej w odniesieniu do:

- 1) zaangażowań wobec pojedynczych klientów oraz grup powiązanych klientów,
- 2) zaangażowań wobec grup klientów lub portfeli kredytowych narażonych na jeden czynnik ryzyka.

W szczególności Bank monitoruje portfele kredytowe w ujęciu:

- 1) regionów geograficznych,
- 2) waluty kredytu,
- 3) branż gospodarczych,
- 4) ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie,
- 5) największych podmiotów,
- 6) największych grup kapitałowych.

Ryzyko koncentracji zaangażowań wobec pojedynczych klientów oraz grup powiązanych klientów monitorowane jest zgodnie z art. 71 ustawy – Prawo bankowe. Ustawa ta określa limit koncentracji zaangażowań, gdzie łączna kwota jednostkowego zaangażowania nie może przekraczać 25% skonsolidowanych funduszy własnych.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku poziom ryzyka koncentracji Grupy Kapitałowej Banku wobec pojedynczych zaangażowań był niewielki – największe zaangażowanie wobec pojedynczego podmiotu niewyłączonego spod limitu koncentracji zaangażowań wyniosło 9,2% skonsolidowanych funduszy własnych.

Tabela 2.11

ZAANGAŻOWANIE WOBEC
10 NAJWIĘKSZYCH KLIENTÓW*

Lp.	Grupa Kapitałowa			
	2011		2010	
	wartość	% funduszy własnych	wartość	% funduszy własnych
1	1 689	9,2%	891	5,1%
2	1 417	7,7%	819	4,6%
3	771	4,2%	800	4,5%
4	770	4,2%	645	3,7%
5	696	3,8%	613	3,5%
6	650	3,5%	568	3,2%
7	617	3,4%	530	3,0%
8	600	3,3%	486	2,8%
9	552	3,0%	394	2,2%
10	531	2,9%	340	1,9%
Razem	8 292	45,2%	6 086	34,5%

* Zaangażowanie łączne wobec klientów niebankowych (bilansowe i pozabilansowe) będące podstawą do porównania z limitem koncentracji zaangażowań.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku największa koncentracja zaangażowania Grupy Kapitałowej Banku w grupę podmiotów powiązanych wyniosła 10,5% skonsolidowanych funduszy własnych (podmioty niewyłączone spod limitu koncentracji zaangażowań).

Tabela 2.12

ZAANGAŻOWANIE WOBEC 5 NAJWIĘKSZYCH GRUP KAPITAŁOWYCH*

Lp.	Grupa Kapitałowa			
	2011		2010	
	wartość	% funduszy własnych	wartość	% funduszy własnych
1	1 929	10,5%	1 183	6,7%
2	1 726	9,4%	899	5,1%
3	1 286	7,0%	872	4,9%
4	950	5,2%	849	4,8%
5	803	4,4%	690	3,9%
Razem	6 695	36,5%	4 492	25,5%

* Zaangażowanie łączne wobec klientów niebankowych (bilansowe i pozabilansowe) będące podstawą do porównania z limitem koncentracji zaangażowań.

Suma dużych zaangażowań Grupy Kapitałowej wyniosła na dzień 31 grudnia 2011 roku 36,5% skonsolidowanych funduszy własnych.

Ryzyko koncentracji kredytowej wobec regionów geograficznych monitorowane jest:

- 1) dla instytucji finansowych – według kraju pochodzenia centrali kontrahenta,

2) dla pozostałych klientów – wg podziału regionalnego jednostek organizacyjnych Banku udzielających kredyty.

W celu dywersyfikacji geograficznej ekspozycji wobec instytucji finansowych w Banku stosowane są limity łącznego zaangażowania wobec poszczególnych krajów.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku nie występował istotny poziom koncentracji geograficznej w portfelu kredytowym Grupy Kapitałowej (tabela 2.13). Portfel kredytów KREDOBANK SA, udzielonych klientom ukraińskim wyniósł ok. 0,6% łącznego portfela Grupy Kapitałowej.

Tabela 2.13
STRUKTURA GEOGRAFICZNA EKSPOZYCJI*

Grupa PKO Banku Polskiego SA
2011

Kraj/region	klasy ekspozycji**										Pozostałe***	Rozem
	A	B	C	D	E	F	G	H	I			
Polska, w tym:	61 186	55 699	31 458	27 952	10 154	3 417	4 990	2 967	0	0	306	198 129
mazowiecki	14 881	9 448	4 698	74	1	56	296	36	0	0	0	29 489
śląsko-opolski	6 433	7 131	4 816	0	3	0	516	20	0	0	0	18 919
wielkopolski	5 634	6 826	3 016	14	0	0	421	21	0	0	0	15 933
małopolsko-świętokrzyski	5 028	5 397	3 059	45	5	0	731	41	0	0	0	14 305
dolnośląski	3 410	4 373	2 906	96	4	0	608	12	0	0	0	11 408
lubelsko-podkarpacki	3 446	4 932	2 043	32	8	0	398	11	0	0	0	10 871
zachodniopomorski	3 143	4 144	1 820	6	2	0	284	18	0	0	0	9 417
łódzki	4 268	3 143	2 054	1	1	0	749	17	0	0	0	10 232
pomorski	3 946	3 303	2 083	0	0	0	131	11	0	0	0	9 474
kujawsko-pomorski	2 512	2 448	2 054	201	2	0	403	5	0	0	0	7 625
warmińsko-mazurski	2 195	2 075	1 341	70	3	0	110	4	0	0	0	5 799
podlaski	2 435	1 637	799	39	0	0	90	12	0	0	0	5 012
inne****	3 855	842	769	27 373	10 125	3 361	253	2 758	0	0	306	49 643
Ukraina	526	111	120	254	346	409	0	65	0	0	0	1 832
Wielka Brytania	348	3	1	0	0	1 404	0	0	0	0	0	1 756
Francja	216	0	0	0	0	718	0	0	0	0	0	935
Włochy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Niemcy	0	137	23	0	0	643	0	2	0	0	0	805
Austria	0	2	1	0	0	685	0	0	0	0	0	687
Stany Zjednoczone	8	0	0	0	0	191	0	0	0	0	0	199
Norwegia	444	0	0	0	0	488	0	0	0	0	0	933
Dania	0	10	2	0	0	209	0	2	0	0	0	223
Cypr	0	4	0	0	0	0	0	1	0	0	0	4
Luksemburg	82	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	82
Finlandia	0	5	0	0	0	117	0	0	0	0	0	122
Belgia	0	3	1	0	0	61	0	0	0	0	0	66
Szwajcaria	0	0	0	0	0	60	0	0	0	0	0	61
Pozostałe	0	11	5	0	0	24	0	0	0	0	0	40
Łącznie (PKO BP SA, KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA)	62 810	55 986	31 612	28 206	10 501	8 427	4 990	3 036	0	0	306	205 874
Pozostałe spółki	536	0	1	119	1 245	4 759	0	236	0	0	8	6 903
Korekty i wyłączenia	-3 884	-10	0	0	-133	-5 475	0	-7	0	0	-273	-9 782
Razem	59 463	55 977	31 613	28 325,47	11 612	7 711	4 990	3 264	0	0	41	202 996

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** A - ekspozycje wobec przedsiębiorców,

B - ekspozycje zabezpieczone na nieruchomościach,

C - ekspozycje detaliczne,

D - ekspozycje wobec rządów i banków centralnych,

E - inne ekspozycje,

F - ekspozycje wobec instytucji,

G - ekspozycje wobec samorządów terytorialnych i władz lokalnych,

H - ekspozycje przeterminowane,

I - ekspozycje wobec organów administracji i podmiotów nieprowadzących działalności gospodarczej.

*** Obejmuje ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

**** Ekspozycje zarządzane na poziomie Centrali obejmują m. in.: kasę, rzeczowe aktywa trwałe, wartości niematerialne, aktywa wynikające z wyceny papierów wartościowych, papiery wartościowe.

Ryzyko koncentracji kredytowej monitorowane jest również w stosunku do branż gospodarczych wyznaczanych na podstawie klasyfikacji PKD działalności prowadzonej przez klientów instytucjonalnych. W przypadku branż o wyższym

poziomie ryzyka, Bank stosuje limity ograniczające skalę zaangażowania Banku wobec tych branż.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku nie występował istotny poziom koncentracji kredytowej wobec grup branż (tabela 2.14).

Tabela 2.14

STRUKTURA BRANŻOWA EKSPOZYCJI*

Rodzaj klienta (branża)	Grupa Kapitałowa Banku 2011										Razem
	Nr klasy ekspozycji**										
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Pozostałe***	
Klienci instytucjonalni, w tym:	52 636	1 704	0	0	0	24	4 737	1 373	0	0	60 474
C Przetwórstwo przemysłowe	12 451	188	0	0	0	0	0	217	0	0	12 856
G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	4 260	212	0	0	0	0	0	170	0	0	4 642
L Działalność związana z obsługą nieruchomości	4 159	146	0	0	0	0	0	78	0	0	4 383
F Budownictwo	2 027	91	0	0	0	0	0	139	0	0	2 257
O Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	35	2	0	0	0	0	2 396	3	0	0	2 437
D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	3 854	60	0	0	0	0	0	77	0	0	3 991
Pozostałe zaangażowanie	25 849	1 005	0	0	0	24	2 340	690	0	0	29 907
Banki	0	0	0	0	0	8 403	0	0	0	0	8 403
Rządy	0	0	0	28 202	0	0	0	0	0	0	28 202
Osoby fizyczne	7 922	54 283	31 541	0	0	0	0	1 645	0	0	95 391
Inne****	2 253	0	71	4	10 501	0	253	18	0	306	13 405
Łącznie (PKO Bank Polski SA, KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA)	62 810	55 986	31 612	28 206	10 501	8 427	4 990	3 036	0	306	205 874
Pozostałe spółki	536	0	1	119	1 245	4 759	0	236	0	8	6 903
Korekty i wyłączenia	-3 884	-10	0	0	-133	-5 475	0	-7	0	-273	-9 782
Razem	59 463	55 977	31 613	28 325	11 612	7 711	4 990	3 264	0	41	202 996

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** A - ekspozycje wobec przedsiębiorców,

B - ekspozycje zabezpieczone na nieruchomościach,

C - ekspozycje detaliczne,

D - ekspozycje wobec rządów i banków centralnych,,

E - inne ekspozycje,

F - ekspozycje wobec instytucji,

G - ekspozycje wobec samorządów terytorialnych i władz lokalnych,

H - ekspozycje przeterminowane,

I - ekspozycje wobec organów administracji i podmiotów nieprowadzących działalności gospodarczej.

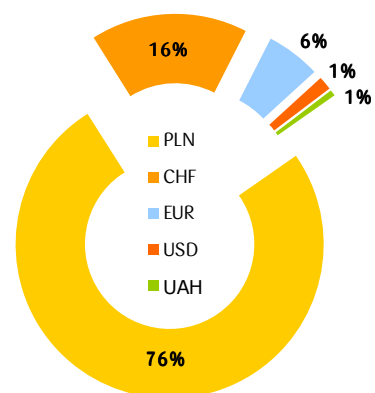
*** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

**** Ekspozycje zarządzane na poziomie Centrali obejmują m. in.: papiery wartościowe, inne aktywa.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku udział ekspozycji w walutach wymiennalnych, innych niż PLN, w całym portfelu Grupy Kapitałowej wyniósł 24,2%. Największą część zaangażowania walutowego Grupy Kapitałowej stanowią ekspozycje w CHF i dotyczą one portfela kredytowego Banku. W przypadku spółek Grupy Kapitałowej sytuacja kształtuje się odmiennie tj. w portfelu walutowym Grupy Kapitałowej BFL SA dominują ekspozycje w EUR (88,2% portfela walutowego), podobnie w portfelu Grupy Kapitałowej BTK SA - kredyty udzielane w EUR (80,9% portfela walutowego), zaś w KREDOBANKU SA - kredyty udzielane w USD stanowią około 76,5% portfela walutowego i 30,4% całego portfela spółki.

Wzrost udziału kredytów denominowanych w walutach obcych w 2011 roku jest głównie konsekwencją wzrostu kursów walut obcych w 2011 roku.

Wykres 2.2

 STRUKTURA WALUTOWA
PORTFELA KREDYTOWEGO
GRUPA KAPITAŁOWA BANKU

2.2.3.4. Monitorowanie instrumentów pochodnych

Umowy posiadające wbudowane instrumenty pochodne są przez Bank monitorowane, ponadto wydzielone wbudowane instrumenty pochodne podlegają okresowej wycenie.

Instrumenty pochodne podlegające wydzielaniu z umów zasadniczych i osobnemu ujęciu w księgach rachunkowych wyceniane są według wartości godziwej. Wycena prezentowana jest w bilansie w pozycji „Pochodne instrumenty finansowe”. Zmiany w wycenie do wartości godziwej instrumentów pochodnych odnoszone są do rachunku zysków i strat do pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej”.

Wydzielone wbudowane instrumenty pochodne nie stanowiły w 2011 roku dla Banku istotnego czynnika ryzyka.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku Bank posiadał podpisane umowy ramowe standardu *ISDA* i *ZBP* z 27 bankami krajowymi i z 51 bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi. Dodatkowo Bank był stroną 55 umów *CSA* (*Credit Support Annex*) i umów zabezpieczających *ZBP* umożliwiających zabezpieczenie ekspozycji z tytułu instrumentów pochodnych oraz 4 umów typu *ISMA* (*International Securities Market Association*) dających możliwość kompensacji zobowiązań wynikających z transakcji *REPO* i *BSB* (*SBB*). Stopień pokrycia wartości nominalnej transakcji na instrumentach pochodnych umowami ramowymi i umowami zabezpieczającymi *ZBP* i *CSA* wynosił odpowiednio 99,8% oraz 98,7%.

Dodatnia wartość godziwa brutto kontraktów zawartych z instytucjami finansowymi na dzień 31 grudnia 2011 roku wyniosła 2 938 mln złotych. Wartość tę obliczono sumując dodatnie rynkowe wartości dla wszystkich trwających transakcji. Wartość netto ekspozycji kredytowej po uwzględnieniu saldowania transakcji dla kontrahentów posiadających umowy ramowe wyniosła ponad 890 mln złotych. Korzyści z saldowania wyniosły więc ok. 2 048 mln złotych (nie zostały one uwzględnione przy wyliczaniu wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego, o czym jest mowa w rozdziale nr 4 „Wymogi kapitałowe (filar I)”). Wartość przyjętego od kontrahentów zabezpieczenia w ramach umów *CSA* i umów zabezpieczających *ZBP* wyniosła ok. 872 mln złotych.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku Bank nie posiadał żadnych kredytowych transakcji pochodnych.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku Bank uwzględnił korekty z tytułu wyceny kredytowej w wycenie pochodnych instrumentów finansowych zawartych z niefinansowymi podmiotami gospodarczymi na podstawie przeprowadzonej analizy odzyskiwalności ekspozycji. W korekcie Bank uwzględnił wartość rynkową ryzyka kredytowego z punktu widzenia Banku. Analizą zostały objęte wszystkie istotne ekspozycje z tytułu dodatniej dla Banku wyceny pochodnych instrumentów finansowych zawartych z niefinansowymi podmiotami gospodarczymi. W szczególności w korekcie uwzględniono ryzyko niewykonania umów zawartych z kontrahentem, na podstawie m.in. analizy sytuacji ekonomiczno-finansowej podmiotów, prawdopodobieństwo spłat poszczególnych kontraktów, jak również wartość odzyskiwalną zabezpieczeń.

Przeważająca część instytucji finansowych, z którymi Bank zawiera transakcje na rynku międzybankowym, posiada wysoki poziom *ratingów* zewnętrznych A lub AA (tabela 2.15).

Tabela 2.15

JAKOŚĆ ZAANGAŻOWAŃ* WOBEC INSTYTUCJI FINANSOWYCH**

Rating	PKO Bank Polski SA	
	2011	
AA		6%
A		80%
BBB		10%
B		2%
Brak ratingu		2%
Razem		100%

* Zaangażowanie stanowi sumę zaangażowania nominalnego z tytułu lokat i papierów wartościowych oraz sumę wycen instrumentów pochodnych, z uwzględnieniem ich nettowania dla kontrahentów, z którymi obowiązują umowy ramowe o kompensowaniu.

** Zaangażowanie wobec instytucji spoza Grupy Kapitałowej.

Powyższe zestawienie bazuje na *ratingach* zewnętrznych przyznanych przez agencje *Moody's*, *Standard&Poor's* i *Fitch* zmapowanych na jednolitą skalę *ratingową*.

2.2.4. RAPORTOWANIE RYZYKA KREDYTOWEGO

W Banku sporządzane są miesięczne i kwartalne raporty na temat ryzyka kredytowego, których odbiorcami są m. in.: KZAP, KR, KKB, Zarząd i Rada Nadzorcza. Raportowanie ryzyka kredytowego obejmuje cykliczne informowanie o skali narażenia na ryzyko portfela kredytowego. Poza informacją dla Banku, raporty zawierają również informację o poziomie ryzyka kredytowego dwóch spółek Grupy Kapitałowej – KREDOBANK SA i Grupy Kapitałowej BFL SA, w których występuje istotny poziom ryzyka kredytowego.

Ponadto w Banku opracowywane są raporty dotyczące ekspozycji kredytowych z tytułu ryzyka instrumentów pochodnych w trybie dziennym, tygodniowym, miesięcznym oraz kwartalnym, przy czym raporty kwartalne dotyczą także Grupy Kapitałowej. Raporty zawierają informacje o ekspozycji na ryzyko instrumentów pochodnych oraz informacje na temat wykorzystania limitów na to ryzyko. Odbiorcami raportów są przede wszystkim: KR, KZAP, Zarząd oraz Rada Nadzorcza.

W związku z realizowanym w Banku projektem wdrożenia metody wewnętrznych *ratingów* do wyliczania wymogu kapitałowego na ryzyko kredytowe niewypłacalności, w 2011 roku został rozszerzony zakres informacyjny raportów kwartalnych o parametry ryzyka kredytowego dla kredytów gospodarczych (obok funkcjonującej już analogicznej informacji dla kredytów konsumpcyjnych), w szczególności w zakresie parametru *PD* w podziale na wynik oceny *ratingowej*.

2.2.5. DZIAŁANIA ZARZĄDCZE DOTYCZĄCE RYZYKA KREDYTOWEGO

2.2.5.1. Polityka zabezpieczeń

Prowadzona przez Bank i spółki Grupy Kapitałowej polityka zabezpieczeń ma na celu należyte zabezpieczenie interesu Grupy Kapitałowej, w tym przede wszystkim ustanowienie zabezpieczenia dającego możliwie najwyższy poziom odzysku z wierzytelności w przypadku konieczności prowadzenia

działań windykacyjnych. Polityka w zakresie prawnych zabezpieczeń określona została w przepisach wewnętrznych spółek Grupy Kapitałowej.

Ustanawianie określonych typów zabezpieczeń uzależnione jest od produktu oraz rodzaju klienta.

Przy udzielaniu kredytów przeznaczonych na finansowanie rynku mieszkaniowego zabezpieczenie obligatoryjnie ustanawiane jest w postaci hipoteki na nieruchomości. Do czasu skutecznego ustanowienia zabezpieczenia hipotecznego (w zależności od rodzaju kredytu oraz jego kwoty) stosuje się podwyższoną marżę kredytową lub przyjmuje się zabezpieczenie w formie przelewu wierzytelności z umowy na wybudowanie lokalu, weksła, poręczenia czy też ubezpieczenie wierzytelności.

Przy udzielaniu kredytów detalicznych dla klientów indywidualnych przyjmuje się najczęściej zabezpieczenie osobiste (poręczenie cywilne, poręczenie weksłowe) albo ustanawia się zabezpieczenia na rachunku bankowym klienta, na samochodzie lub papierach wartościowych.

Zabezpieczenie kredytów przeznaczonych na finansowanie małych i średnich przedsiębiorstw oraz klientów korporacyjnych ustanawia się m. in.: na wierzytelnościach gospodarczych, rachunkach bankowych, rzeczach ruchomych, nieruchomościach czy papierach wartościowych.

Przy przyjmowaniu prawnych zabezpieczeń kredytów Bank stosuje następujące zasady:

- 1) w przypadku znacznych kwotowo kredytów ustanawianych jest kilka rodzajów zabezpieczeń, z uwzględnieniem, jeśli jest to możliwe, łączenia zabezpieczeń osobistych z rzeczowymi,
- 2) preferowane jest przyjmowanie zabezpieczeń płynnych tj. zabezpieczeń rzeczowych, w stosunku do których istnieje znaczne prawdopodobieństwo szybkiego zaspokojenia się przez Bank, przy uzyskaniu ceny zbliżonej do wartości składników określonych przy przyjmowaniu zabezpieczeń,
- 3) zabezpieczenia narażone na ryzyko znacznych niekorzystnych wahań wartości spełniają rolę pomocniczą,
- 4) w przypadku przyjęcia zabezpieczenia rzeczowego, jako dodatkowe zabezpieczenie przyjmowany jest przelew wierzytelności pieniężnej z umowy ubezpieczenia przedmiotu tego zabezpieczenia lub umowa ubezpieczenia wystawiona na rzecz Banku,
- 5) skuteczne ustanowienie zabezpieczeń zgodnie z treścią umowy jest warunkiem uruchomienia środków pieniężnych.

Ustanowione zabezpieczenia podlegają okresowemu monitorowaniu w celu ustalenia aktualnego poziomu ryzyka kredytowego transakcji. Monitorowaniu podlega:

- 1) sytuacja majątkowa lub finansowa podmiotu udzielającego zabezpieczenia osobistego,
- 2) stan oraz wartość przedmiotu zabezpieczenia rzeczowego,
- 3) inne uwarunkowania wpływające na potencjalną możliwość odzyskania wierzytelności Banku.

Zabezpieczenia w formie hipoteki na nieruchomości podlegają szczególnej ocenie. Bank dokonuje okresowego monitoringu przyjętych na zabezpieczenie nieruchomości (z uwzględnieniem wskaźnika *LTV*), jak również monitoruje ceny na rynku nieruchomości. W przypadku, gdy analiza wykaże istotny spadek cen na rynku nieruchomości, w Banku uruchamiane są awaryjne procedury postępowania.

Przy zawieraniu umów leasingowych Grupa Kapitałowa BFL SA, jako właściciel oddawanych w leasing przedmiotów, traktuje je jako zabezpieczenie transakcji.

W przypadku, gdy płynność (popyt na dany rodzaj środka trwałego na rynku wtórnym), tempo utraty wartości rynkowej przedmiotu bądź sytuacja finansowa klienta według procedur wewnętrznych nie są akceptowalne, stosowane jest dodatkowe zabezpieczenie prawne w formach przewidzianych i stosowanych przez banki. Należą do nich zabezpieczenia rzeczowe takie jak: obciążenia hipoteczne, zastawy rejestrowe, przewłaszczenia, umowy odkupu przedmiotów leasingu zawierane z dostawcami oraz zabezpieczenia finansowe takie jak: przelewy wierzytelności, pełnomocnictwa do rachunków bankowych i kaucje.

2.2.5.2. Narzędzia zarządzania ryzykiem kredytowym

Do podstawowych narzędzi zarządzania ryzykiem kredytowym stosowanych w Banku należą w szczególności:

- 1) minimalne warunki transakcji określone dla danego typu transakcji (np. minimalna wartość *LTV*, maksymalna kwota kredytu, wymagane zabezpieczenie),
- 2) reguły określania dostępności do kredytowania, w tym punkty odjęcia – minimalna liczba punktów przyznawanych w wyniku oceny wiarygodności z wykorzystaniem systemu *scoringowego* (dla klienta indywidualnego), bądź klasa *ratingu* klienta oraz klasa *ratingu* łącznego (dla klienta instytucjonalnego), od których można dokonać z klientem transakcji kredytowej,
- 3) limity koncentracji – limity określone w art. 71 ust. 1 ustawy Prawo bankowe,
- 4) limity branżowe – limity ograniczające poziom ryzyka związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych prowadzących działalność w branżach charakteryzujących się wysokim poziomem ryzyka kredytowego,
- 5) limity związane z ekspozycjami kredytowymi klientów Banku – limity określające apetyt na ryzyko kredytowe wynikające między innymi z rekomendacji S i T,
- 6) limity kredytowe określające maksymalne zaangażowanie Banku wobec określonego kontrahenta bądź kraju z tytułu operacji rynku hurtowego oraz limity rozliczeniowe i limity na okres zaangażowania,
- 7) limity kompetencyjne – określają maksymalny poziom uprawnień do podejmowania decyzji kredytowych wobec klientów Banku, limity zależą przede wszystkim od kwoty zaangażowania kredytowego Banku w stosunku do klienta (lub grupy klientów powiązanych) i okresu transakcji kredytowej; wysokość limitów kompetencyjnych zależy od poziomu podejmowania decyzji kredytowej (w strukturze organizacyjnej Banku),
- 8) minimalne marże kredytowe – marże na ryzyko kredytowe związane z dokonaniem przez Bank określonej transakcji kredytowej z danym klientem instytucjonalnym, przy czym oferowane klientowi oprocentowanie nie może być niższe od stawki referencyjnej powiększonej o marżę na ryzyko kredytowe.

Szczególną rolę w ustanawianiu minimalnych warunków transakcji stanowi polityka zabezpieczeń w zakresie ryzyka kredytowego. Prowadzona przez Bank i spółki Grupy Kapitałowej polityka zabezpieczeń ma na celu należyte zabezpieczenie ryzyka kredytowego, na jakie narażona jest Grupa Kapitałowa, w tym przede wszystkim ustanowienie zabezpieczeń dających możliwie najwyższy poziom odzysku w przypadku konieczności prowadzenia działań windykacyjnych wierzytelności.

Polityka zabezpieczeń została określona w przepisach wewnętrznych spółek Grupy Kapitałowej.

Ustanawianie określonych typów zabezpieczeń uzależnione jest od produktu oraz rodzaju klienta. Przy udzielaniu kredytów

przeznaczonych na finansowanie rynku mieszkaniowego zabezpieczenie obligatorycznie ustanawiane jest w postaci hipoteki na nieruchomości. Do czasu skutecznego ustanowienia zabezpieczenia hipotecznego (w zależności od rodzaju kredytu oraz jego kwoty) stosuje się podwyższoną marżę kredytową lub przyjmuje się zabezpieczenie w formie przelewu wierzytelności z umowy na wybudowanie lokalu, weksla, poręczenia czy też ubezpieczenie wierzytelności.

Przy udzielaniu kredytów detalicznych dla klientów indywidualnych przyjmuje się najczęściej zabezpieczenie osobiste (poręczenie cywilne, poręczenie wekslowe) albo ustanawia się zabezpieczenia na rachunku bankowym klienta, na samochodzie lub papierach wartościowych.

Zabezpieczenie kredytów przeznaczonych na finansowanie małych i średnich przedsiębiorstw oraz klientów korporacyjnych ustanawia się m.in.: na wierzytelnościach gospodarczych, rachunkach bankowych, rzeczach ruchomych, nieruchomościach czy papierach wartościowych. Przy zawieraniu umów leasingowych Grupa Kapitałowa BFL SA, jako właściciel oddawanych w leasing przedmiotów, traktuje je jako zabezpieczenie transakcji.

2.2.5.3. Zarządzanie ryzykiem kredytowym w spółkach Grupy Kapitałowej

Spółki Grupy Kapitałowej, w których występuje istotny poziom ryzyka kredytowego (KREDOBANK SA, Grupa Kapitałowa BFL SA, Grupa Kapitałowa BTK SA) zarządzają ryzykiem kredytowym indywidualnie, przy czym stosowane metodologie oceny i pomiaru ryzyka kredytowego dostosowane są do metod stosowanych w PKO Banku Polskim SA, przy uwzględnieniu specyfiki działalności spółek.

Zmiana rozwiązań stosowanych przez spółki Grupy Kapitałowej jest każdorazowo uzgadniana z jednostkami odpowiedzialnymi za zarządzanie ryzykiem w Banku.

Grupa Kapitałowa BFL SA, Grupa Kapitałowa BTK SA oraz KREDOBANK SA cyklicznie dokonują pomiaru ryzyka kredytowego, a wyniki tego pomiaru przekazują do Banku.

W strukturach organizacyjnych KREDOBANK SA, Grupy Kapitałowej BFL SA i Grupy Kapitałowej BTK SA funkcjonują komórki organizacyjne w obszarze ryzyka, które odpowiadają w szczególności za:

- 1) opracowywanie metod oceny ryzyka kredytowego, tworzenia rezerw i odpisów,
- 2) kontrolę i monitorowanie ryzyka kredytowego w procesie kredytowym,
- 3) jakość oraz efektywność restrukturyzacji i procesu windykacji wierzytelności klientów.

Limity podejmowania decyzji kredytowych uzależnione są w tych spółkach w szczególności od: kwoty zaangażowania kredytowego wobec klienta, kwoty jednostkowej transakcji kredytowej oraz okresu transakcji kredytowej.

Proces podejmowania decyzji kredytowych w KREDOBANK SA, w Grupie Kapitałowej BFL SA i w Grupie Kapitałowej BTK SA wspierają komitety kredytowe, które są aktywowane w przypadku transakcji kredytowych generujących podwyższony poziom ryzyka kredytowego.

Właściwe komórki organizacyjne Pionu Ryzyka Bankowego uczestniczą w zarządzaniu ryzykiem kredytowym w spółkach Grupy Kapitałowej przez opiniowanie projektów i okresowy przegląd przepisów wewnętrznych tych spółek odnoszących się do oceny ryzyka kredytowego oraz przygotowanie rekomendacji dotyczących zmian w projektach przepisów.

Bank wspiera wdrożenie w spółkach Grupy Kapitałowej rekomendowanych zmian w zasadach oceny ryzyka kredytowego.

W 2011 roku KREDOBANK SA koncentrował się na restrukturyzacji wierzytelności trudnych portfela kredytowego. Kontynuowano prace nad Systemem Wczesnego Ostrzegania (SWO) oraz nad automatyzacją działań upominawczych (*Soft Collection*). W celu zapewnienia wiarygodnych danych o kliencie rozszerzono współpracę z biurami informacji kredytowej oraz wdrożono proces weryfikacji wewnętrznych baz danych „niewiarygodnych” klientów. W grudniu 2011 roku wydzielony portfel wierzytelności kredytowych o łącznej wartości 1 645 mln UAH (tj. ok. 700 mln złotych) sprzedano do nowej spółki z Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA - Finansowa Kompania „Prywatne Inwestycje” Sp. z o.o. - zakupionej przez Bank w celu przeprowadzenia efektywnej restrukturyzacji portfela kredytowego KREDOBANK SA.

W 2011 roku, przygotowując się do rozwoju akcji kredytowej, rozpoczęto również prace nad aktualizacją metodologii ryzyka kredytowego oraz wdrożeniem nowych procedur kredytowych.

W 2011 roku Grupa Kapitałowa BFL SA kontynuowała działania zmierzające do ograniczenia ryzyka kredytowego polegające na zbudowaniu bezpiecznego portfela leasingowego gwarantującego dodatkowo skonsolidowane wyniki Grupy Kapitałowej BFL SA, bezpieczeństwo kapitału oraz dążenie do ograniczenia udziału należności zagrożonych w portfelu. Rozpoczęto prace nad wdrożeniem systemu *scoringowego* oraz *scoringowych* procedur oceny ryzyka transakcji, modyfikacją pozostałych procedur oceny ryzyka leasingowego (tzw. PORTL) oraz budową i wdrożeniem centralizowanego systemu informatycznego, wspierającego m.in. proces oceny ryzyka i zawierania transakcji leasingowych. Jednocześnie w polityce zarządzania ryzykiem kredytowym zostały utrzymane, określone w 2010 roku, kryteria uznawania branż, klientów oraz przedmiotów za niepożądane, a także limity na zaangażowania w poszczególne branże oraz limity koncentracji dla klientów. Celem Grupy Kapitałowej BFL SA jest rozwijanie działalności leasingowej poprzez bankowy kanał dystrybucji.

2.2.5.4. Działania zarządcze dotyczące instrumentów pochodnych

W celu ograniczenia ryzyka kredytowego transakcji pochodnych Bank zawiera umowy ramowe, mające na celu zabezpieczanie roszczeń Banku wobec kontrahentów, wynikających z transakcji pochodnych przez kompensację wymagalnych zobowiązań stron (redukcja ryzyka rozliczeniowego) oraz niewymagalnych zobowiązań stron (redukcja ryzyka przedrozliczeniowego).

Umowy ramowe zawierane są z kontrahentami zagranicznymi zgodnie ze standardami wypracowanymi przez *ISDA* (*International Swaps and Derivatives Association*) oraz *ISMA* (*International Securities Market Association*), a z kontrahentami krajowymi zgodnie ze standardami wypracowanymi przez ZBP. Umowy ramowe mające za przedmiot transakcje dłużnymi papierami wartościowymi z krajowymi instytucjami finansowymi, zawierane są na podstawie wewnętrznego standardu Banku. W celu ograniczenia ryzyka kredytowego, w przypadkach planowanego rozszerzenia skali operacji z instytucją finansową na podstawie umowy ramowej, strony zawierają umowę zabezpieczającą *CSA* (*Credit Support Annex*) lub na bazie standardu ZBP. Na podstawie umowy zabezpieczającej każda ze stron, po spełnieniu przesłanek określonych w tej umowie w zobowiązuje się do ustanowienia stosownego zabezpieczenia wraz z prawem do jego potrącenia. W nielicznych przypadkach

postanowienia umów zabezpieczających przewidują konieczność zapewnienia dodatkowego zabezpieczenia w przypadku obniżenia stopnia wiarygodności kredytowej jednej ze stron.

Podpisane przez Bank umowy zabezpieczające zawierają postanowienia określające dopuszczalną różnicę pomiędzy ekspozycją kredytową a wartością zabezpieczenia.

Umowy zabezpieczające, mogą dopuszczać dwie formy zabezpieczenia: gotówkowe oraz w postaci papierów wartościowych.

Bank wymaga od kontrahenta ustanowienia dodatkowego zabezpieczenia np. w postaci blokady na rachunku papierów wartościowych w przypadku gdy planowana wielkość współpracy z kontrahentem przekracza wysokość przyznanego mu limitu.

W Banku wypracowano standard podpisywania umów ramowych, który określa tryb postępowania podczas negocjacji oraz w trakcie podpisywania i administrowania umowami ramowymi oraz umowami zabezpieczającymi, zawieranymi z krajowymi bankami i instytucjami finansowymi oraz umowami ramowymi i załącznikami wsparcia kredytowego zawieranymi z bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi.

Zawarcie umowy ramowej z kontrahentem stanowi podstawę weryfikacji wysokości wewnętrznego limitu na kontrahenta oraz długości okresów zaangażowań Banku w terminowe transakcje finansowe lub operacje sprzedaży papierów wartościowych ze zobowiązaniem do ich odkupu. Limit na klienta ustalany jest na podstawie wewnętrznej oceny (*rating* wewnętrzny), a także na podstawie wielkości funduszy własnych Banku i klienta.

Dla transakcji kredytowych z instytucjami finansowymi mającymi siedzibę za granicą Rzeczypospolitej Polskiej stosuje się międzynarodowe standardy umów kredytowych *Loan Market Association*.

W przypadku wystąpienia sytuacji, w której klient (kontrahent) nie wywiązałby się ze swojego zobowiązania z tytułu rozliczenia takiego instrumentu, kwota rozliczenia byłaby zaewidencjonowana jako należność, wyceniana w wartości nominalnej skorygowanej o należne odsetki oraz pomniejszona odpowiednio o kwotę utworzonych odpisów z tytułu utraty jej wartości.

Bank dokonuje comiesięcznego przeglądu transakcji pochodnych zawartych z podmiotami gospodarczymi w celu identyfikacji transakcji zagrożonych utratą wartości z tytułu ryzyka kredytowego i uwzględnia rozpoznaną utratą wartości w wycenie tych transakcji.

Identyfikacja transakcji zagrożonych utratą wartości polega na rozpoznaniu zdarzeń wskazujących na zagrożenie realizacji płatności wynikających z transakcji, w szczególności:

- 1) opóźnienia w realizacji płatności wynikających z transakcji,
- 2) braku pokrycia transakcji w przewidywanych przepływach pieniężnych z tytułu działalności gospodarczej klienta lub przyjętych zabezpieczeniach transakcji,
- 3) znaczącego pogorszenia się *ratingu* wewnętrznego klienta lub braku informacji o aktualnej ocenie *ratingowej*.

Przy ustalaniu korekty wyceny transakcji pochodnych stosuje się następujące metody:

- 1) zindywidualizowaną - w odniesieniu do:
 - a) transakcji czynnych, które nie posiadają pokrycia w przewidywanych przyszłych przepływach pieniężnych

z działalności klienta zabezpieczonych tymi transakcjami lub w ustanowionym zabezpieczeniu transakcji

- b) transakcji zamkniętych nierozliczonych, przekazanych do zarządzania przez komórkę restrukturyzacji i windykacji,
- 2) portfelową - w odniesieniu do pozostałych transakcji pochodnych, jeśli dotyczą klientów z *ratingiem* wewnętrznym oznaczającym niewykonanie zobowiązań albo nieposiadających przypisanego *ratingu* lub nie zostały rozliczone w terminie (z wyjątkiem transakcji posiadających pokrycie w ustanowionym zabezpieczeniu).

W celu ograniczenia ryzyka kredytowego Bank zawiera umowy o kredytowy instrument pochodny lub inne umowy, na podstawie których następuje przeniesienie całości lub części ryzyka związanego z wierzytelnościami Banku.

Ze względu na specyfikę instrumentów pochodnych proces zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych, jest poddany szczególnej kontroli określonej w przepisach wewnętrznych.

Metody zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych w spółkach zależnych Grupy Kapitałowej określają przepisy wewnętrzne, wprowadzane przez spółki, które zajmują pozycje w instrumentach pochodnych lub przewidują zajmowanie pozycji w takich instrumentach. Przepisy te opracowywane są po zasięgnięciu opinii Banku i z uwzględnieniem rekomendacji kierowanych do spółek przez Bank.

Pozycje zajmowane przez pozostałe spółki Grupy Kapitałowej w określonych instrumentach pochodnych wyznacza się w sposób analogiczny, jak pozycje zajmowane przez Bank w tych instrumentach pochodnych, z uwzględnieniem specyfiki działalności gospodarczej spółek.

W 2011 roku jedynymi spółkami Grupy Kapitałowej, poza Bankiem, wykorzystującymi instrumenty pochodne do zarządzania ryzykiem (do zabezpieczania ryzyka wynikającego z działalności podstawowej), były spółki z Grupy Kapitałowej BFL SA. Pozostałe spółki Grupy Kapitałowej również mogą zawierać takie transakcje wyłącznie w celu zabezpieczania ryzyka swojej działalności (od lutego 2012 roku także KREDOBANK SA może stosować transakcje *FX forward* do zabezpieczania ryzyka kursowego określonych walut).

2.3. RYZYKO STOPY PROCENTOWEJ

2.3.1. WSTĘP

Ryzyko stopy procentowej to ryzyko poniesienia straty na pozycjach bilansowych i pozabilansowych Banku wrażliwych na zmiany stóp procentowych, w wyniku zmian stóp procentowych na rynku.

Celem zarządzania ryzykiem stopy procentowej jest ograniczanie ewentualnych strat z tytułu zmian rynkowych stóp procentowych do akceptowalnego poziomu poprzez kształtowanie struktury pozycji bilansowych i pozabilansowych.

2.3.2. POMIAR I OCENA RYZYKA STOPY PROCENTOWEJ

W celu określenia poziomu ryzyka stopy procentowej Bank wykorzystuje model wartości zagrożonej (*VaR*), miarę wrażliwości dochodu odsetkowego, testy warunków skrajnych oraz luki przeszacowań.

Wartość zagrożona (*VaR*) definiowana jest jako potencjalna wartość straty wynikająca z utrzymywanej struktury pozycji

bilansowych i pozabilansowych oraz zmienności stóp procentowych, przy założonym poziomie prawdopodobieństwa i z uwzględnieniem korelacji między czynnikami ryzyka.

Do wyznaczania *VaR* dla potrzeb zarządzania ryzykiem rynkowym stosuje się metodę wariancji – kowariancji przy poziomie ufności 99%. Do zarządzania ryzykiem stopy procentowej oraz walutowym wykorzystuje się między innymi wartość *VaR* wyznaczoną dla poszczególnych instrumentów finansowych oraz dla portfeli Banku, a także w podziale na rodzaje działalności Banku.

Wrażliwość dochodu odsetkowego jest miarą określającą zmianę dochodu odsetkowego wynikającą ze skokowej zmiany stóp procentowych. Miara ta uwzględnia zróżnicowanie terminów przeszacowań poszczególnych pozycji odsetkowych w każdym z wybranych horyzontów czasowych.

Luka przeszacowań prezentuje różnicę między wartością bieżącą pozycji aktywnych oraz pasywnych narażonych na ryzyko stopy procentowej, podlegających przeszacowaniu w danym przedziale czasowym, przy czym pozycje te ujmowane są w dacie transakcji.

Testy warunków skrajnych dla ryzyka stopy procentowej służą do oszacowania potencjalnych strat wynikających z utrzymywanej struktury bilansu i pozycji pozabilansowych w przypadku wystąpienia sytuacji na rynku, która nie jest standardowo opisana za pomocą miar statystycznych. W Banku stosowane są dwa rodzaje scenariuszy:

- 1) scenariusze hipotetyczne – w których arbitralnie przyjmowana jest skala zmian stóp procentowych, jak np. równoległe przesunięcie krzywych stóp procentowych dla następujących walut: PLN, EUR, USD, CHF i GBP o ± 50 pb., o ± 100 pb. oraz o ± 200 pb. Dodatkowo scenariusz ± 200 pb. wyznacza się dla pozostałych walut, w których Bank ponosi ryzyko stopy procentowej.
- 2) scenariusze historyczne – w których zmiany stóp procentowych są przyjmowane na podstawie zachowań stóp procentowych w przeszłości, obejmujące: największą historyczną zmianę, wygięcie krzywej dochodowości

z uwzględnieniem pozycji na portfelach, wygięcie krzywej dochodowości typu *peak* oraz typu *twist* i największy historyczny *spread* pomiędzy krzywymi stóp procentowych dla papierów wartościowych oraz instrumentów pochodnych je zabezpieczających.

W procesie pomiaru ryzyka stopy procentowej, w odniesieniu do sald kredytów oraz depozytów o nieokreślonym terminie zapadalności, Bank stosuje podejście oparte na replikowanych profilach ryzyka stopy procentowej z uwzględnieniem niestabilności sald tych produktów (określonej na podstawie ich kształtowania się w przeszłości).

2.3.3. MONITOROWANIE RYZYKA STOPY PROCENTOWEJ

W 2011 roku ryzyko stopy procentowej Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA było zdeterminowane głównie ryzykiem niedopasowania terminów przeszacowań aktywów i zobowiązań.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku niedopasowanie terminów przeszacowań Grupy Kapitałowej Banku w przypadku złotowej stopy procentowej, a także w przypadku stóp procentowych dla walut EUR i CHF składało się głównie z niedopasowania Banku. Niedopasowanie terminów przeszacowań stóp procentowych dla tych walut, generowane przez pozostałe spółki Grupy Kapitałowej nie wpływało w istotny sposób na ryzyko stopy procentowej całej Grupy kapitałowej i tym samym nie zmieniało istotnie jej profilu ryzyka. Niedopasowanie terminów przeszacowań Grupy Kapitałowej w USD składało się zarówno z ekspozycji Banku, jak i niedopasowania spółek Grupy Kapitałowej. Niedopasowanie spółek Grupy Kapitałowej zmniejszało niedopasowanie Grupy Kapitałowej w tej walucie w przedziałach do 1 miesiąca, od 1 do 3 miesięcy oraz od 1 do 2 lat. W pozostałych przedziałach niedopasowanie spółek Grupy Kapitałowej zwiększało niedopasowanie Grupy.

Tabele 2.16 – 2.19 przedstawiają luki przeszacowań Grupy Kapitałowej według stanu na dzień 31 grudnia 2011 roku w podziale na waluty.

Tabela 2.16

2011	Luka przeszacowań złotowa (w mln PLN)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
PKO Bank Polski SA								
Luka okresowa	50 554	14 208	-20 597	-22 364	-4 513	1 132	80	18 499
Luka skumulowana	50 554	64 762	44 165	21 801	17 288	18 420	18 499	0
Spółki zależne Grupy Kapitałowej								
Luka okresowa	-253	-352	63	42	26	-231	0	-705
Luka skumulowana	-253	-605	-542	-499	-473	-705	-705	0
RAZEM - Luka okresowa	50 300	13 857	-20 533	-22 322	-4 487	901	80	17 795
RAZEM - Luka skumulowana	50 300	64 157	43 624	21 302	16 814	17 715	17 795	0

Tabela 2.17

2011	Luka przeszacowań USD (w mln USD)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
PKO Bank Polski SA								
Luka okresowa	559	28	-295	-357	-47	0	0	-112
Luka skumulowana	559	587	292	-65	-112	-112	-112	0
Spółki zależne Grupy Kapitałowej								
Luka okresowa	-16	-63	-17	-4	8	24	84	16
Luka skumulowana	-16	-79	-96	-100	-92	-68	16	0
RAZEM - Luka okresowa	543	-35	-311	-361	-39	24	84	-96
RAZEM - Luka skumulowana	543	507	196	-165	-204	-180	-96	0

Tabela 2.18

2011	Luka przeszacowań EUR (w mln EUR)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
PKO Bank Polski SA								
Luka okresowa	289	-93	-21	-14	-44	-353	-1	-236
Luka skumulowana	289	196	175	161	117	-236	-236	0
Spółki zależne Grupy Kapitałowej								
Luka okresowa	10	-94	-5	-2	3	15	9	-65
Luka skumulowana	10	-84	-89	-91	-88	-74	-65	0
RAZEM - Luka okresowa	299	-187	-26	-17	-41	-338	8	-301
RAZEM - Luka skumulowana	299	112	87	70	29	-309	-301	0

Tabela 2.19

2011	Luka przeszacowań CHF (w mln CHF)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
PKO Bank Polski SA								
Luka okresowa	-682	549	-15	-38	1	-29	7	-207
Luka skumulowana	-682	-133	-149	-187	-185	-214	-207	0
Spółki zależne Grupy Kapitałowej								
Luka okresowa	-2	-2	0	0	0	0	0	-4
Luka skumulowana	-2	-4	-4	-4	-4	-4	-4	0
RAZEM - Luka okresowa	-684	546	-15	-38	1	-29	7	-212
RAZEM - Luka skumulowana	-684	-138	-153	-191	-190	-219	-212	0

VaR Banku oraz analiza *stress-testowa* narażenia Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej na dzień 31 grudnia 2011 roku oraz na dzień 31 grudnia 2010 roku zostały przedstawione poniżej:

Tabela 2.20

Wrażliwość aktywów finansowych narażonych na ryzyko stopy procentowej

	2011		2010	
	<i>VaR</i> 10-dniowy	<i>Stress-test</i> ±200 pb.	<i>VaR</i> 10-dniowy	<i>Stress-test</i> ±200 pb.
PKO Bank Polski SA	62,7	486,1	39,0	475,1
Spółki zależne Grupy Kapitałowej	-	99,7	-	94,7
Razem	-	530,7	-	522,6

Na dzień 31 grudnia 2011 roku wartość zagrożona na stopie procentowej Banku w horyzoncie 10-dniowym (*VaR* 10-dniowy) wyniosła 63 mln złotych, co stanowiło ok. 0,36% funduszy własnych Banku.

Wyniki testów warunków skrajnych pokazujące zmiany wartości rynkowej wynikające z przesunięcia krzywych dochodowości w podziale na poszczególne waluty zostały przedstawione w poniższej tabeli:

Tabela 2.21

Wyniki testów warunków skrajnych* - równoległe przesunięcie krzywych stóp procentowych o ±200 pb.

Waluta	Bank		Spółki zależne Grupy Kapitałowej		Razem	
	2011	2010	2011	2010	2011	2010
PLN	-386,6	255,4	-15,0	1,4	-401,5	256,8
EUR	-90,3	216,2	-12,1	17,4	-78,3	198,7
USD	-9,2	2,3	-72,7	75,9	-50,9	66,0
CHF	2,7	0,4	0,0	0,0	2,6	0,3
GBP	-1,2	0,8	0,0	0,0	-1,2	0,8

* Wartości dla głównych walut obcych zostały przedstawione w ekwiwalencie złotowym.

Biorąc pod uwagę charakter prowadzonej działalności spółek Grupy Kapitałowej generujących największe ryzyko stopy procentowej (Grupa Kapitałowa BFL SA oraz KREDOBANK SA) oraz specyfikę rynku, na którym działają spółki, Grupa Kapitałowa nie wyznacza skonsolidowanej miary wrażliwości *VaR* dla ryzyka stopy procentowej. Spółki te wykorzystują własne miary ryzyka do zarządzania ryzykiem stopy procentowej. Miarę *VaR* 10-dniowy dla głównych walut stosuje KREDOBANK SA. Jej wartość na dzień 31 grudnia 2011 roku wyniosła ok. 29,7 mln złotych, a na dzień 31 grudnia 2010 roku 30,2 mln złotych.

2.3.4. RAPORTOWANIE RYZYKA STOPY PROCENTOWEJ

W Banku opracowywane są raporty dotyczące ryzyka stopy procentowej w trybie dziennym, tygodniowym, miesięcznym oraz kwartalnym, przy czym raporty kwartalne dotyczą także Grupy Kapitałowej. Raporty zawierają informacje o ekspozycji na ryzyko stopy procentowej oraz informacje na temat wykorzystania limitów na to ryzyko. Odbiorcami raportów są przede wszystkim: KZAP, KR, Zarząd oraz Rada Nadzorcza.

2.3.5. DZIAŁANIA ZARZĄDCZE DOTYCZĄCE RYZYKA STOPY PROCENTOWEJ

Do głównych narzędzi zarządzania ryzykiem stopy procentowej w Grupie Kapitałowej należą:

- 1) procedury dotyczące zarządzania ryzykiem stopy procentowej,
- 2) limity i wartości progowe na ryzyko stopy procentowej,
- 3) określenie dopuszczalnych typów transakcji opartych na stopie procentowej.

W Grupie Kapitałowej zostały ustanowione limity i wartości progowe na ryzyko stopy procentowej, m.in. na: wrażliwość cenową, wrażliwość dochodu odsetkowego, limity oraz wartości progowe strat, a także limity instrumentów wrażliwych na zmiany stóp procentowych.

Metody zarządzania ryzykiem stopy procentowej w spółkach zależnych Grupy Kapitałowej określają przepisy wewnętrzne, wprowadzane przez spółki, dla których miary ryzyka stopy procentowej osiągają znaczącą wartość. Przepisy te opracowywane są po zasięgnięciu opinii Banku i z uwzględnieniem rekomendacji kierowanych do spółek przez Bank.

2.4. RYZYKO WALUTOWE

2.4.1. WSTĘP

Ryzyko walutowe to ryzyko poniesienia straty z tytułu zmian kursów walutowych, generowane przez utrzymywanie otwartych pozycji walutowych w poszczególnych walutach.

Celem zarządzania ryzykiem walutowym jest ograniczanie ewentualnych strat z tytułu zmian kursów walut do akceptowalnego poziomu poprzez kształtowanie struktury walutowej pozycji bilansowych oraz pozabilansowych.

2.4.2. POMIAR I OCENA RYZYKA WALUTOWEGO

W celu określenia poziomu ryzyka walutowego Bank wykorzystuje model wartości zagrożonej (*VaR*) oraz testy warunków skrajnych.

Testy warunków skrajnych (*stress-testing* i *crash-testing*) dla ryzyka walutowego służą do oszacowania potencjalnej straty z zajętych pozycji walutowych w przypadku wystąpienia nadzwyczajnej sytuacji na rynku walutowym, która nie jest standardowo opisana za pomocą miar statystycznych. W Banku stosowane są dwa rodzaje scenariuszy:

- 1) scenariusze hipotetyczne – w których przyjmuje się hipotetyczną aprecjację lub deprecjację kursów walutowych (20-procentową oraz 50-procentową),
- 2) scenariusze historyczne – scenariusze zachowań kursów walutowych zaobserwowane w przeszłości.

2.4.3. MONITOROWANIE RYZYKA WALUTOWEGO

W 2011 roku ryzyko walutowe Grupy Kapitałowej kształtowało się na niskim poziomie, gdyż Bank, co do zasady, prowadzi politykę domykania pozycji portfela bankowego w walutach głównych, tj. EUR, USD, CHF i GBP. *VaR* 10-dniowy dla pozycji walutowej Banku na dzień 31 grudnia 2011 roku wynosił 1,5 mln złotych, co stanowiło ok. 0,01% funduszy własnych Banku. *VaR* i analiza testów warunków skrajnych aktywów finansowych Banku oraz Grupy Kapitałowej (łącznie dla wszystkich walut) narażonych na ryzyko walutowe na dzień 31 grudnia 2011 roku oraz na dzień 31 grudnia 2010 roku przedstawiały się następująco:

Tabela 2.22

Wrażliwość aktywów finansowych narażonych na ryzyko walutowe

	2011		2010	
	<i>VaR</i> 10-dniowy	<i>Stress-test</i> ±20%*	<i>VaR</i> 10-dniowy	<i>Stress-test</i> ±20%*
PKO Bank Polski SA	1,5	13,6	3,2	-5,3
Spółki zależne Grupy Kapitałowej	0,0	-30,9	-	-2,8
Razem	-	-17,2	-	-8,1

*W tabeli zaprezentowano wartość najbardziej niekorzystnego testu warunków skrajnych spośród scenariuszy: aprecjacja PLN o 20% oraz deprecjacja PLN o 20%. Dane na koniec 2010 r. zostały sprowadzone do porównywalności.

Podobnie jak w przypadku ryzyka stopy procentowej, biorąc pod uwagę charakter prowadzonej działalności spółek Grupy Kapitałowej generujących największe ryzyko walutowe (Grupa Kapitałowa BFL SA oraz KREDOBANK SA) oraz specyfikę rynku, na którym działają spółki, Bank nie wyznacza skonsolidowanej miary wrażliwości *VaR* dla ryzyka walutowego. Spółki te wykorzystują własne miary ryzyka do zarządzania ryzykiem walutowym. Miarę *VaR* 10-dniowy

stosuje KREDOBANK SA. Jej wartość na dzień 31 grudnia 2011 roku wyniosła ok. 0,47 mln zł a na dzień 31 grudnia 2010 roku ok. 0,2 mln złotych.

2.4.4. RAPORTOWANIE RYZYKA WALUTOWEGO

W Banku opracowywane są raporty dotyczące ryzyka walutowego w trybie dziennym, tygodniowym, miesięcznym oraz kwartalnym, przy czym raporty kwartalne dotyczą także Grupy Kapitałowej. Raporty zawierają informacje o ekspozycji na ryzyko walutowe oraz informacje na temat wykorzystania limitów na to ryzyko. Odbiorcami raportów są przede wszystkim: KZAP, KR, Zarząd oraz Rada Nadzorcza.

2.4.5. DZIAŁANIA ZARZĄDCZE DOTYCZĄCE RYZYKA WALUTOWEGO

Głównymi narzędziami zarządzania ryzykiem walutowym w Grupie Kapitałowej są:

- 1) procedury dotyczące zarządzania ryzykiem walutowym,
- 2) limity i wartości progowe na ryzyko walutowe,
- 3) określenie dopuszczalnych typów transakcji walutowych oraz stosowanych w tych transakcjach kursów walutowych.

W Grupie Kapitałowej zostały ustanowione limity i wartości progowe na ryzyko walutowe m.in. na: pozycje walutowe, wartość zagrożoną obliczaną w horyzoncie 10-dniowym oraz stratę dzienną na rynku walutowym.

2.5. RYZYKO PŁYNNOSCI

2.5.1. WSTĘP

Ryzyko płynności to ryzyko braku możliwości terminowego wywiązania się ze zobowiązań w wyniku braku płynnych środków; sytuacja braku płynności może wynikać z niewłaściwej struktury bilansu, niedopasowania przepływów pieniężnych, nieotrzymania płatności od kontrahentów, nagłego wycofania środków przez klientów lub innych wydarzeń na rynku.

Celem zarządzania ryzykiem płynności jest zapewnienie niezbędnej wysokości środków finansowych koniecznych do wywiązywania się z bieżących i przyszłych (również potencjalnych) zobowiązań z uwzględnieniem charakteru prowadzonej działalności oraz potrzeb mogących się pojawić w wyniku zmian otoczenia rynkowego poprzez odpowiednie kształtowanie struktury bilansu oraz zobowiązań pozabilansowych.

2.5.2. POMIAR I OCENA RYZYKA PŁYNNOSCI

Podstawą polityki Grupy Kapitałowej w zakresie płynności jest utrzymywanie portfela płynnych papierów wartościowych oraz wzrost stabilnych źródeł finansowania (w szczególności stabilnej bazy depozytowej). W ramach zarządzania ryzykiem płynności wykorzystuje się również instrumenty rynku pieniężnego, w tym operacje otwartego rynku NBP.

W Grupie Kapitałowej wykorzystywane są następujące miary ryzyka płynności:

- 1) kontraktowa luka płynności – zestawienie wszystkich pozycji bilansu ze względu na ich zapadalność i wymagalność,
- 2) urealniona luka płynności – zestawienie poszczególnych kategorii bilansu ze względu na ich urealniony termin zapadalności lub wymagalności,

- 3) rezerwa płynności – różnica pomiędzy najbardziej płynnymi aktywami a oczekiwanymi i potencjalnymi zobowiązaniami, które stają się wymagalne w danym okresie,
- 4) miary stabilności portfela depozytów i kredytów,
- 5) testy warunków skrajnych (*stress-testy* płynności).

Testy warunków skrajnych (*stress-testing*) dla ryzyka płynności służą do oszacowania minimalnej liczby dni roboczych, przez które Bank mógłby w pełni wypłacać środki podmiotom niefinansowym oraz sprawdzenia, czy w przypadku zmaterializowania się scenariusza szokowego posiadane przez Bank środki są wystarczające na pokrycie zobowiązań. W Banku stosowane są dwa rodzaje scenariuszy:

- 1) scenariusze masowego wycofywania depozytów przez klientów niefinansowych,
- 2) scenariusze wrażliwości wpływów i wypływów na zmianę warunków rynkowych.

2.5.3. MONITOROWANIE RYZYKA PŁYNNOŚCI

Prezentowane poniżej urealnione luki płynności zawierają zestawienie zapadających aktywów i wymagalnych pasywów oraz dodatkowo zostały urealnione o wybrane pozycje bilansowe w celu realnego zobrazowania pozycji

Tabela 2.23

UREALNIONA LUKA PŁYNNOŚCI* - AKTYWA I ZOBOWIĄZANIA

2011	a'vista	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat
PKO Bank Polski SA								
Luka okresowa	7 426	12 229	-1 386	1 477	-1 254	10 195	15 702	-44 389
Luka skumulowana	7 426	19 655	18 268	19 746	18 491	28 687	44 389	0
Spółki zależne Grupy Kapitałowej								
Luka okresowa	-127	-134	-214	-77	85	81	448	-62
Luka skumulowana	-127	-261	-475	-552	-467	-386	62	0
RAZEM - Luka okresowa	7 299	12 094	-1 600	1 400	-1 170	10 277	16 150	-44 451
RAZEM - Luka skumulowana	7 299	19 394	17 794	19 194	18 024	28 301	44 451	0
2010								
PKO Bank Polski SA								
Luka okresowa	3 221	14 310	-711	-66	3 965	5 019	-1 317	-24 421
Luka skumulowana	3 221	17 531	16 819	16 754	20 719	25 738	24 421	0
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	-13	-207	-239	-41	-165	141	303	220
Luka skumulowana	-13	-221	-459	-500	-665	-523	-220	0
RAZEM - Luka okresowa	3 207	14 103	-950	-107	3 801	5 160	-1 014	-24 200
RAZEM - Luka skumulowana	3 207	17 310	16 360	16 254	20 054	25 215	24 200	0

* Wyznaczona jako suma urealnionej luki płynności PKO Banku Polskiego SA i kontraktowych luk płynności pozostałych spółek Grupy Kapitałowej

We wszystkich przedziałach urealniona skumulowana luka płynności Grupy Kapitałowej Banku wykazywała wartości dodatnie. Oznacza to skumulowaną nadwyżkę zapadających aktywów nad wymagalnymi zobowiązaniami.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące kontraktowej pozabilansowej luki płynności instrumentów pochodnych Grupy Kapitałowej.

płynnościowej Banku i spółek Grupy Kapitałowej. Najważniejsze urealnienia dotyczą:

- 1) osadu depozytów (z wyłączeniem rynku międzybankowego) i ich wymagalności – depozyty klientów (rachunki bieżące, konta oszczędnościowe oraz depozyty terminowe) zostały zakwalifikowane do odpowiednich przedziałów czasowych uwzględniając ich stabilność (utrzymywanie się odpowiedniego poziomu salda lub odnawialność po terminie wymagalności),
- 2) osadu kredytów w rachunkach bieżących podmiotów niefinansowych i ich zapadalności – kredyty w rachunku bieżącym zostały zakwalifikowane do odpowiednich przedziałów czasowych uwzględniających odnawialność tych kredytów,
- 3) płynnych papierów wartościowych i ich terminu zapadalności – płynne papiery wartościowe zostały zakwalifikowane do przedziału do 7 dni zgodnie z możliwym terminem ich upłynnienia (zastawu, sprzedaży).

Poniższa tabela prezentuje dane dotyczące luki okresowej oraz skumulowanej luki okresowej Banku i spółek Grupy Kapitałowej, według stanu na dzień 31 grudnia 2011 roku oraz na dzień 31 grudnia 2010 roku.

Tabela 2.24

KONTRAKTOWA POZABILANSOWA LUKA PŁYNNOSCI INSTRUMENTÓW POCHODNYCH
Grupa Kapitałowa Banku

2011	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	Razem
RAZEM - Luka okresowa	100	181	462	1 038	554	238	9	2 582
RAZEM - Luka skumulowana	100	282	744	1 781	2 335	2 573	2 582	0

2010	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	Razem
RAZEM - Luka okresowa	123	183	471	527	515	101	-30	1 889
RAZEM - Luka skumulowana	123	306	777	1 304	1 818	1 919	1 889	0

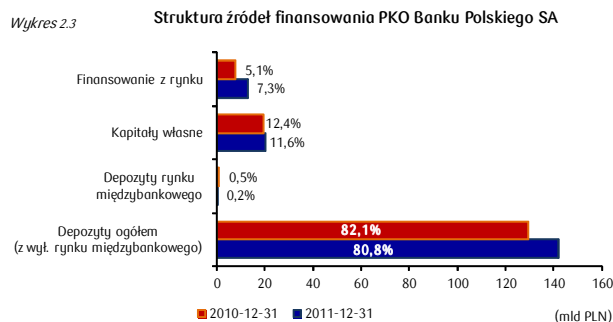
Poniższa tabela przedstawia rezerwę płynności Banku na dzień 31 grudnia 2011 roku oraz na dzień 31 grudnia 2010 roku:

Tabela 2.25

REZERWA PŁYNNOSCI PKO Bank Polski SA		
Miara wrażliwości	31.12.2011	31.12.2010
Rezerwa płynności do 1 miesiąca	17 723	10 151

Na dzień 31 grudnia 2011 roku poziom osadu depozytów stanowił ok. 94,8% wszystkich depozytów zdeponowanych w Banku (z wyłączeniem rynku międzybankowego), co oznacza spadek o ok. 0,4 p. p. w porównaniu do 31 grudnia 2010 roku.

Poniższy wykres przedstawia strukturę źródeł finansowania Banku na 31 grudnia 2010 roku oraz na 31 grudnia 2011 roku.

2.5.4. RAPORTOWANIE RYZYKA PŁYNNOSCI

W Banku opracowywane są raporty dotyczące ryzyka płynności w trybie dziennym, tygodniowym, miesięcznym oraz kwartalnym, przy czym raporty kwartalne dotyczą także Grupy Kapitałowej. Raporty zawierają informacje o ekspozycji na ryzyko płynności oraz informacje na temat wykorzystania limitów na to ryzyko. Odbiorcami raportów są przede wszystkim: KZAP, KR, Zarząd oraz Rada Nadzorcza.

2.5.5. DZIAŁANIA ZARZĄDCZE DOTYCZĄCE RYZYKA PŁYNNOSCI

Głównymi narzędziami zarządzania ryzykiem płynności w Grupie Kapitałowej Banku są:

- 1) procedury dotyczące zarządzania ryzykiem płynności, w tym w szczególności plany awaryjne,
- 2) limity i wartości progowe ograniczające ryzyko płynności,
- 3) transakcje depozytowe, lokacyjne, pochodne, w tym walutowe transakcje strukturalne, oraz transakcje kupna i sprzedaży papierów wartościowych,
- 4) transakcje zapewniające długoterminowe finansowanie działalności kredytowej.

Dla zapewnienia właściwego poziomu płynności w Banku oraz w spółkach zależnych Grupy Kapitałowej Banku przyjęte zostały limity i wartości progowe na ryzyko płynności krótko-, średnio- i długoterminowej.

Metody zarządzania ryzykiem płynności w spółkach zależnych Grupy Kapitałowej określają przepisy wewnętrzne, wprowadzane przez spółki, dla których miary ryzyka płynności osiągają znaczącą wartość.

Przepisy te opracowywane są po zasięgnięciu opinii Banku i z uwzględnieniem rekomendacji kierowanych do spółek przez Bank.

2.6. RYZYKO CEN KAPITAŁOWYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH ORAZ INNE RYZYKA CENOWE

2.6.1. WSTĘP

Ryzyko cenowe kapitałowych papierów wartościowych jest określane jako ryzyko poniesienia straty z tytułu zmian cen kapitałowych papierów wartościowych na rynku publicznym lub indeksów giełdowych, generowane przez utrzymywanie otwartych pozycji w instrumentach wrażliwych na zmiany tych parametrów rynkowych.

Ryzyko cenowe kapitałowych papierów wartościowych powstaje w wyniku operacji przeprowadzanych w ramach działalności handlowej (Dom Maklerski PKO Banku Polskiego SA), działalności inwestycyjnej oraz w wyniku pozostałych operacji w ramach działalności bankowej generujących pozycję w kapitałowych papierach wartościowych.

Celem zarządzania ryzykiem kapitałowych papierów wartościowych jest ograniczenie ewentualnych strat z tytułu zmian cen kapitałowych papierów wartościowych na rynku publicznym lub indeksów giełdowych do poziomu akceptowalnego przez Bank, poprzez optymalizowanie zajmowanych pozycji w instrumentach wrażliwych na zmiany tych parametrów rynkowych.

Biorąc pod uwagę inne ryzyka cenowe Bank na koniec 2011 roku był narażony na ryzyko cen jednostek uczestnictwa w funduszach zbiorowego inwestowania.

2.6.2. POMIAR I OCENA RYZYKA CEN KAPITAŁOWYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH ORAZ INNYCH RYZYK CENOWYCH

Wpływ ryzyka cenowego kapitałowych papierów wartościowych oraz innych ryzyk cenowych na sytuację finansową Banku został określony jako nieistotny. Pozycje zajęte w kapitałowych papierach wartościowych oraz instrumentach indeksowych są ograniczane i nie przewiduje się ich istotnego zwiększenia.

Ekspozycje kapitałowe w portfelu bankowym Grupy Kapitałowej Banku ze względu na cel nabycia dzielą się na dwie grupy:

- 1) akcje i udziały – zaangażowania wobec jednostek współzależnych i stowarzyszonych oraz wobec innych jednostek z mniejszościowym udziałem PKO Banku Polskiego SA i spółek zależnych Grupy Kapitałowej (z wyłączeniem akcji i udziałów stanowiących pomniejszenia funduszy własnych Grupy Kapitałowej); celem nabycia tych aktywów jest uzyskanie przychodów kapitałowych (dywidend) oraz zwrotu z inwestycji w wyniku sprzedaży akcji i udziałów a także udział PKO Banku Polskiego SA w rozwoju rynku finansowego,
- 2) jednostki uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania – obejmujące inwestycje spółki PKO TFI SA w jednostki uczestnictwa zarządzanych przez siebie nowych funduszy inwestycyjnych; celem nabycia tych aktywów jest zdobycie, zgodnie ze statutem PKO TFI SA, środków wymaganych do powstania funduszu.

Tabela 2.26

EKSPOZYCJE KAPITAŁOWE - PORTFEL BANKOWY

	Grupa Kapitałowa Banku			
	2011		2010	
	wartość bilansowa	wartość godziwa*	wartość bilansowa	wartość godziwa*
łącznie	55 640	55 900	97 483	97 743
Udziały w innych podmiotach	17 565	17 565	43 228	43 228
Kapitałowe papiery wartościowe	38 075	38 335	54 255	54 515
akcje w spółkach notowanych na rynku regulowanym**	10 357	10 357	11 384	11 384
akcje w spółkach nienotowanych na rynku regulowanym***	19 730	19 990	18 246	18 506
jednostki uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania	7 988	7 988	24 625	24 625

* Szacowana wartość godziwa.

** Wartość godziwa papierów notowanych na giełdzie jest równa ich wartości rynkowej.

*** w pozycji tej są również wykazywane akcje niedopuszczone do obrotu na rynku regulowanym spółek publicznych.

Akcje i udziały w jednostkach współzależnych i stowarzyszonych wyceniane są metodą praw własności (cena nabycia skorygowana o udział w zmianie aktywów netto spółki od dnia nabycia do dnia wyceny) z uwzględnieniem odpisu z tytułu utraty wartości.

Udział w wyniku finansowym jednostek współzależnych i stowarzyszonych od dnia nabycia ujmuje się w rachunku zysków i strat, a udział w zmianach stanu innych dochodów całkowitych od dnia nabycia – w innych dochodach całkowitych.

2.6.3. MONITOROWANIE RYZYKA CEN KAPITAŁOWYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH ORAZ INNYCH RYZYK CENOWYCH

Każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego oceniane jest istnienie przesłanek, które wskazują, czy wystąpiła utrata wartości inwestycji w jednostkach stowarzyszonych i współzależnych. W przypadku istnienia takiej przesłanki dokonywane jest oszacowanie wartości użytkowej inwestycji lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży, w zależności od tego, która z nich jest wyższa (czyli przeprowadzenie testu na utratę wartości). Prognoza wartości użytkowej jest szacowana metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych przy założeniu dalszego posiadania akcji lub udziałów. Prognozy dotyczące przepływów pieniężnych są opracowane na podstawie planów finansowych jednostek obejmujących okres od 3 do 5 lat z wykorzystaniem zróżnicowanych stóp dyskontowych dostosowanych do specyfiki działalności poszczególnych jednostek.

Testy na utratę wartości dodatkowo przeprowadzane są na koniec każdego roku bez względu na występowanie przesłanek wskazujących na utratę wartości akcji i udziałów w jednostkach współzależnych i stowarzyszonych.

Akcje i udziały w innych jednostkach wyceniane są:

- 1) według wartości godziwej ustalonej w następujący sposób:
 - a) według wartości rynkowej dla akcji, dla których istnieje aktywny rynek,
 - b) jako otrzymana bieżąca oferta kupna lub w drodze wyceny przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny świadczący tego rodzaju usługi, dla akcji i udziałów, dla których nie istnieje aktywny rynek,
- 2) według ceny nabycia pomniejszonej o odpis z tytułu utraty wartości dla akcji i udziałów, dla których nie ma możliwości wiarygodnego ustalenia wartości godziwej.

Skutki zmiany wartości godziwej akcji i udziałów odnosi się na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, z wyjątkiem odpisów z tytułu utraty wartości, które ujmowane są w rachunku zysków i strat. Pozycja dotycząca kapitału (funduszu) z aktualizacji wyceny podlega rozliczeniu do rachunku zysków i strat w momencie sprzedaży aktywa bądź wystąpienia utraty jego wartości. W przypadku wystąpienia trwałej utraty wartości wskazanego składnika aktywów, wcześniej ujęte zwiększenia wartości z przeszacowania do wartości godziwej pomniejszają kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny. Jeżeli kwota uprzednio ujętych zwyżek jest niewystarczająca na pokrycie trwałej utraty wartości, różnicę odnosi się do rachunku zysków i strat.

Odpisów z tytułu utraty wartości nie odwraca się poprzez rachunek zysków i strat w odniesieniu do akcji i udziałów w innych jednostkach tj. wszelkie późniejsze wzrosty wartości godziwej ujmuje się w kapitale (funduszu) z aktualizacji wyceny.

Jednostki uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania wyceniane są według wartości godziwej ze skutkiem odnoszonym na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny.

Dywidendy z tytułu ekspozycji kapitałowych są wykazywane w rachunku zysków i strat w momencie ustanowienia prawa jednostki do otrzymania płatności.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku niezrealizowana strata Grupy Kapitałowej Banku związana z przeszacowaniem ekspozycji kapitałowych wyniosła 30,6 mln złotych, a zrealizowany zysk ze sprzedaży ekspozycji kapitałowych wyniósł 12 mln złotych. Dodatkowo w 2011 roku Grupa Kapitałowa Banku SA z tytułu posiadanych akcji stanowiących ekspozycje kapitałowe otrzymała dywidendę brutto w łącznej wysokości 6,5 mln złotych.

2.6.4. RAPORTOWANIE RYZYKA CEN KAPITAŁOWYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH ORAZ INNYCH RYZYK CENOWYCH

W Banku opracowywane są raporty dotyczące ryzyka cen kapitałowych papierów wartościowych w trybie miesięcznym oraz kwartalnym. Raporty zawierają informacje o ekspozycji na ryzyko cen kapitałowych papierów wartościowych oraz informacje na temat wykorzystania limitów na to ryzyko. Odbiorcami raportów są przede wszystkim: KZAP, KR, Zarząd oraz Rada Nadzorcza.

2.6.5. DZIAŁANIA ZARZĄDCZE DOTYCZĄCE RYZYKA CEN KAPITAŁOWYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH ORAZ INNYCH RYZYK CENOWYCH

Zarządzanie ryzykiem cen kapitałowych papierów wartościowych odbywa się poprzez nakładanie limitów na działalność Domu Maklerskiego PKO Banku Polskiego w podziale na portfel bankowy i handlowy oraz monitorowanie ich wykorzystania.

2.7. RYZYKO OPERACYJNE

2.7.1. WSTĘP

Ryzyko operacyjne jest rozumiane jako ryzyko powstania straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów lub zdarzeń zewnętrznych.

Celem zarządzania ryzykiem operacyjnym jest optymalizacja efektywności operacyjnej przez obniżenie strat operacyjnych, racjonalizację kosztów, jak również zwiększenie szybkości oraz adekwatności reakcji Grupy Kapitałowej Banku na zdarzenia od niej niezależne.

Przepisy wewnętrzne Banku jednoznacznie określają podział kompetencji w obszarze zarządzania ryzykiem operacyjnym. Zgodnie z tymi przepisami, całokształt zagadnień związanych z zarządzaniem ryzykiem operacyjnym nadzoruje Zarząd, który:

- 1) wyznacza cele zarządzania ryzykiem operacyjnym,
- 2) ustala politykę w zakresie ryzyka operacyjnego,
- 3) podejmuje uchwały w sprawie tolerancji na ryzyko operacyjne oraz limitów na ryzyko operacyjne,
- 4) akceptuje wartość korekty kierowniczej, dotyczącej wymogu kapitałowego na ryzyko operacyjne zgodnie z metodą AMA,
- 5) akceptuje raporty na temat ryzyka operacyjnego.

2.7.2. POMIAR I OCENA RYZYKA OPERACYJNEGO

2.7.2.1. Metoda pomiaru i oceny ryzyka operacyjnego

Pomiar ryzyka operacyjnego w Banku ma na celu określenie skali zagrożeń związanych z występowaniem ryzyka

operacyjnego przy wykorzystaniu ustalonych miar ryzyka. Pomiar ryzyka operacyjnego obejmuje:

- 1) obliczanie *KRI*,
- 2) obliczenie wartości zagrożonej na ryzyko operacyjne,
- 3) analizy scenariuszowe (testy warunków skrajnych).

Ocena ryzyka operacyjnego obejmuje ryzyko operacyjne powstające w istniejących produktach, procesach oraz aplikacjach informatycznych Banku i jest przeprowadzana z wykorzystaniem:

- 1) zgromadzonych danych o zdarzeniach operacyjnych,
- 2) wyników audytu wewnętrznego,
- 3) wyników kontroli wewnętrznej funkcjonalnej,
- 4) kluczowych wskaźników ryzyka operacyjnego (*KRI*).

W związku z uzyskaniem zgody KNF na stosowanie metod statystycznych do obliczania wymogu kapitałowego na ryzyko operacyjne, Bank szacuje parametry rozkładów wykorzystywanych do pomiaru ryzyka operacyjnego na podstawie danych wewnętrznych i zewnętrznych o zdarzeniach operacyjnych. Algorytm szacowania tych parametrów uwzględnia fakt istnienia progów strat finansowych, od których gromadzone są informacje o zdarzeniach operacyjnych. Wysokość progu dla zdarzeń wewnętrznych została ustalona z uwzględnieniem ekonomicznego kosztu gromadzenia informacji o zdarzeniach operacyjnych i ich wartości dodanej w pomiarze ryzyka operacyjnego. Wykorzystywane zewnętrzne dane o zdarzeniach operacyjnych pochodzą m. in. z systemu wymiany informacji na temat zdarzeń z obszaru ryzyka operacyjnego, prowadzonego przez Związek Banków Polskich (ZORO). Dodatkowo w pomiarze ryzyka operacyjnego uwzględniane są dane makroekonomiczne oraz dane obrazujące rozmiar działalności operacyjnej i biznesowej Banku.

Wymóg kapitałowy na ryzyko operacyjne zgodnie z podejściem *AMA* odpowiada wartości zagrożonej na ryzyko operacyjne, powiększonej o wynik metody komplementarnej oraz skorygowanej o wartość korekty z tytułu zmian jakości kontroli wewnętrznej funkcjonalnej i korekty kierowniczej, zgodnie z poniższą formułą:

$$AMA = (LDA_{99,9\%} + MK) * (1 + KW) + KK$$

gdzie:

AMA – wynik *AMA*,

*LDA*_{99,9%} – wartość zagrożona,

MK – wynik metody komplementarnej,

KW – korekta z tytułu zmian jakości kontroli wewnętrznej funkcjonalnej,

KK – korekta kierownicza

Wyliczenia wartości zagrożonej dokonuje się za pomocą podejścia rozkładu strat (*LDA*). W ramach tego podejścia, na podstawie historycznych wewnętrznych i zewnętrznych danych o zdarzeniach operacyjnych oraz o otoczeniu operacyjnym, mierzy się potencjalną stratę, która z prawdopodobieństwem 99,9% nie zostanie przekroczona w ciągu najbliższego roku.

Metoda komplementarna jest analizą scenariuszy dotyczących wybranych rodzajów zdarzeń operacyjnych. Celem metody komplementarnej jest uwzględnienie w wyniku *AMA* ryzyka operacyjnego związanego ze zdarzeniami operacyjnymi, które nie zostały pokryte podejściem *LDA*.

Korekta z tytułu zmian jakości kontroli pozwala na uwzględnienie możliwości pogorszenia jakości kontroli wewnętrznej w Banku skutkującej wzrostem częstotliwości lub dotkliwości zdarzeń operacyjnych.

Celem korekty kierowniczej jest uwzględnienie w kalkulacji wyniku AMA nadzwyczajnych zdarzeń, które ze względu na swoją specyfikę nie zostały uwzględnione w wyniku AMA w ramach podejścia LDA oraz w ramach metody komplementarnej.

W ramach pomiaru ryzyka przeprowadzane są testy warunków skrajnych, które dotyczą potencjalnych następstw realizacji skrajnie niekorzystnych, lecz możliwych, scenariuszy. Ma to na celu określenie wrażliwości wyników Banku na realizację scenariusza testowego oraz ustalenie czy wynik AMA pokrywa łączną kwotę strat wynikających z realizacji tych scenariuszy. Wyniki testów warunków skrajnych nie podważają dostatecznego konserwatywności wyników pomiaru AMA.

Dodatkowo Bank dostosowując się do najlepszych praktyk Komitetu Bazylejskiego przeprowadza *backtesting* wyników modelu LDA. Wyniki *backtestingu* potwierdzają dostateczny konserwatywność wyników pomiaru metodą LDA.

Ponadto niezależna wewnętrzna komórka organizacyjna nie rzadziej niż raz w roku dokonuje walidacji pomiaru ryzyka operacyjnego zgodnie z podejściem AMA. Walidacja ma na celu zapewnienie, aby systemy pomiaru i zarządzania ryzykiem operacyjnym Banku wraz z istotnymi składowymi funkcjonowały zgodnie z założeniami. Przedmiotem walidacji jest weryfikacja dokładności, obiektywności i konserwatywność stosowanego przez Bank systemu pomiaru oraz zarządzania ryzykiem operacyjnym.

2.7.2.2. Polityka ubezpieczeniowa Banku

W celu zminimalizowania niekorzystnych skutków finansowych zdarzeń operacyjnych PKO Bank Polski SA prowadzi politykę ubezpieczeniową polegającą na zapewnieniu ciągłej i efektywnej ochrony ubezpieczeniowej w zamian za akceptowalny poziom kosztów.

PKO Bank Polski SA dąży do stosowania jednolitych zasad ubezpieczenia dla całej Grupy Kapitałowej Banku tak aby zoptymalizować zakres ochrony oraz realizować efekt skali.

Program ubezpieczeniowy Banku jest na bieżąco monitorowany pod kątem identyfikacji potrzeby niezbędnych zmian i dostosowania do zmieniającego się charakteru ryzyka Banku.

2.7.2.3. Wpływ ubezpieczeń

Bank w obliczaniu wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego uwzględnia wpływ ubezpieczeń.

Główne zdarzenia operacyjne występujące w Banku są objęte odpowiednimi polisami ubezpieczeniowymi. Wykorzystywane przez Bank polisy spełniają kryteria określone w §§ 62-64 załącznika nr 14 do uchwały nr 76/2010 KNF (z późn. zm.) i są zgodne z przepisami wewnętrznymi w zakresie wyliczenia wartości pomniejszeń wymogu kapitałowego z tytułu ubezpieczeń. Polisy ubezpieczeniowe Banku dotyczą przede wszystkim ubezpieczenia mienia od wszystkich ryzyk i odpowiedzialności cywilnej Banku.

Bank uwzględnia udział własny, tzw. franszyzę przy wyliczeniu pomniejszeń z tytułu posiadanych ubezpieczeń.

Każdorazowe pomniejszenie wyniku pomiaru ryzyka operacyjnego z tytułu posiadanego ubezpieczenia jest weryfikowane.

Zgodnie z § 65 załącznika nr 14 do uchwały nr 76/2010 KNF (z późn. zm.) zmniejszenie wymogu kapitałowego z tytułu uznania ubezpieczenia nie przekracza maksymalnej wartości 20% wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego przed uwzględnieniem technik redukcji ryzyka.

2.7.3. MONITOROWANIE RYZYKA OPERACYJNEGO

Bank regularnie monitoruje:

- 1) stopień wykorzystania limitów tolerancji na ryzyko operacyjne,
- 2) stopień wykorzystania limitów na ryzyko operacyjne,
- 3) skuteczność i terminowość podejmowanych działań w ramach redukcji lub transferu ryzyka operacyjnego,
- 4) wartości *KRI* w relacji do wartości progowych i krytycznych,
- 5) zdarzenia operacyjne i ich skutki,
- 6) efekty działań podjętych w ramach zaleceń po kontrolach zewnętrznych lub po audytach wewnętrznych,
- 7) jakość kontroli wewnętrznej funkcjonalnej.

2.7.4. RAPORTOWANIE RYZYKA OPERACYJNEGO

Raportowanie informacji dotyczących ryzyka operacyjnego Banku i spółek Grupy Kapitałowej prowadzone jest w cyklach kwartalnych. Odbiorcami raportów są Komitet Ryzyka Operacyjnego, Komitet Ryzyka, Zarząd oraz Rada Nadzorcza. Raporty zawierają w szczególności informacje na temat:

- 1) profilu ryzyka operacyjnego Banku wynikającego z procesu identyfikacji i oceny zagrożeń dla produktów, procesów i aplikacji informatycznych Banku,
- 2) wyników pomiaru i monitorowania ryzyka operacyjnego,
- 3) zdarzeń operacyjnych i ich skutków finansowych,
- 4) najważniejszych projektów i przedsięwzięć z zakresu zarządzania ryzykiem operacyjnym,
- 5) rekomendacji lub propozycji działań dla Komitetu Ryzyka Operacyjnego lub Zarządu,
- 6) informacji o stopniu wykorzystania strategicznych limitów tolerancji i limitów strat na ryzyko operacyjne.

W cyklach miesięcznych sporządzane są informacje dotyczące ryzyka operacyjnego kierowane do członków Zarządu oraz jednostek organizacyjnych Banku odpowiedzialnych za systemowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym. Zakres informacji jest zróżnicowany i dostosowany do zakresu odpowiedzialności poszczególnych odbiorców informacji.

2.7.5. DZIAŁANIA ZARZĄDCZE DOTYCZĄCE RYZYKA OPERACYJNEGO

Zarządzanie ryzykiem operacyjnym odbywa się na płaszczyźnie rozwiązań systemowych, jak i bieżącego zarządzania tym ryzykiem.

Systemowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym polega na tworzeniu przepisów wewnętrznych oraz innych rozwiązań związanych z ryzykiem operacyjnym między innymi w zakresie:

- 1) zasobów ludzkich,
- 2) organizacji Banku,
- 3) rachunkowości,
- 4) zasad tworzenia przepisów wewnętrznych w Banku,
- 5) teleinformatyki,
- 6) bezpieczeństwa,
- 7) procesów wewnętrznych,
- 8) procesów obsługi klientów,
- 9) budowy i wdrażania wewnętrznych modeli ryzyka operacyjnego oraz systemów identyfikowania, oceny, monitorowania i limitowania ryzyka operacyjnego,
- 10) powierzania czynności zleczonych przez Bank do wykonania podmiotom zewnętrznym.

Systemowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym prowadzone jest w sposób scentralizowany na poziomie Centrali Banku. W każdej linii biznesowej i linii wsparcia wyznaczona została

komórka odpowiedzialna za identyfikację i monitorowanie zagrożeń operacyjnych w nadzorowanych produktach lub procesach wewnętrznych oraz podejmowanie działań niezbędnych dla zapewnienia akceptowalnego poziomu ryzyka operacyjnego.

Bieżące zarządzanie ryzykiem operacyjnym polega na:

- 1) zapobieganiu zdarzeniom operacyjnym powstającym przy obsłudze produktów, realizacji procesów wewnętrznych oraz eksploatacji systemów,
- 2) podejmowaniu działań zmierzających do ograniczenia liczby i skali występujących zagrożeń (zdarzeń operacyjnych),
- 3) likwidowaniu negatywnych skutków zdarzeń operacyjnych,
- 4) rejestrowaniu danych o zdarzeniach operacyjnych i ich skutkach,
- 5) przestrzeganiu limitów na ryzyko operacyjne.

Bieżące zarządzanie ryzykiem operacyjnym realizowane jest przez każdą jednostkę organizacyjną Banku.

Istotną rolę w procesie zarządzania ryzykiem operacyjnym pełni Pion Ryzyka Bankowego, który koordynuje identyfikację, pomiar, monitorowanie i raportowanie ryzyka operacyjnego w skali całej Grupy Kapitałowej Banku.

Decydujący wpływ na profil ryzyka operacyjnego Grupy Kapitałowej mają trzy podmioty, to jest PKO Bank Polski SA, Grupa Kapitałowa BFL SA oraz KREDOBANK SA. Pozostałe spółki Grupy Kapitałowej ze względu na ich znacznie mniejszą skalę oraz rodzaj działalności, generują jedynie ograniczone ryzyko operacyjne.

W celu ograniczenia ekspozycji na ryzyko operacyjne w Banku stosowane są różnego rodzaju rozwiązania takie jak:

- 1) instrumenty kontrolne,
- 2) instrumenty zarządzania zasobami ludzkimi (dobór kadr, podnoszenie kwalifikacji pracowników, systemy motywacyjne),
- 3) wartości progowe i krytyczne kluczowych wskaźników ryzyka (*KRI*),
- 4) strategiczne limity tolerancji i limity strat na ryzyko operacyjne,
- 5) plany awaryjne,
- 6) ubezpieczenia,
- 7) *outsourcing*.

Doboru instrumentów służących do ograniczania ryzyka operacyjnego dokonuje się między innymi w zależności od:

- 1) dostępności i adekwatności instrumentów ograniczających ryzyko,
- 2) charakteru działalności lub procesu, w którym zidentyfikowano ryzyko operacyjne,
- 3) istotności ryzyka,
- 4) kosztu zastosowania instrumentu.

Dodatkowo regulacje wewnętrzne Banku przewidują obowiązek niepodjęcia zbyt ryzykownej działalności, a w przypadku gdy działalność taka jest prowadzona – wycofania się z niej lub ograniczenia jej zakresu. Poziom ryzyka operacyjnego uznaje się za nadmierny, gdy potencjalne korzyści z prowadzenia danego rodzaju działalności są niższe od potencjalnych strat operacyjnych.

W przypadku, gdy poziom ryzyka operacyjnego jest wysoki Bank podejmuje następujące działania:

- 1) unikanie ryzyka – wycofanie się ze zbyt ryzykownej działalności lub jej niepodjęcie, jeżeli brak jest możliwości jej zarządzania,

- 2) ograniczanie rozmiarów działalności obciążonej zbyt wysokim poziomem ryzyka, jeżeli występuje możliwość jej zarządzania i podjęcie działań ograniczających poziom ryzyka,
- 3) transfer ryzyka – ubezpieczenie na wypadek zdarzeń operacyjnych, zapewniające utrzymanie ryzyka operacyjnego na poziomie niezagrażającym bezpieczeństwu funkcjonowania Banku.

Spółki wchodzące w skład Grupy Kapitałowej zarządzają ryzykiem operacyjnym zgodnie z zasadami zarządzania tym ryzykiem w PKO Banku Polskim SA, z uwzględnieniem specyfiki i skali działalności poszczególnych spółek.

2.8. RYZYKO BRAKU ZGODNOŚCI

2.8.1. WSTĘP

Ryzyko braku zgodności rozumiane jest jako ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji lub wiarygodności wskutek niezastosowania się Grupy Kapitałowej, pracowników Grupy Kapitałowej lub podmiotów działających w jego imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych przez Bank standardów postępowania, w tym norm etycznych. Celem zarządzania ryzykiem braku zgodności jest utrwalanie wizerunku podmiotów Grupy Kapitałowej jako instytucji działających zgodnie z prawem i przyjętymi standardami postępowania, godnych zaufania, uczciwych i rzetelnych i przeciwdziałanie możliwości utraty reputacji lub wiarygodności oraz wystąpienia strat finansowych lub sankcji prawnych mogących być rezultatem naruszenia przepisów prawa i innych i norm postępowania.

2.8.2. POMIAR I OCENA RYZYKA BRAKU ZGODNOŚCI

W Banku prowadzona jest identyfikacja i ocena ryzyka braku zgodności obejmująca w szczególności określenie, dla każdego z istotnych procesów wewnętrznych narażonych na ryzyko braku zgodności, potencjalnych zagrożeń dotyczących występowania naruszeń prawa i innych norm postępowania, jak również skutków materializacji tych zagrożeń i optymalnych rozwiązań ograniczających poziom ponoszonego ryzyka.

W ramach oceny uwzględnia się również zmiany w otoczeniu regulacyjnym i wyniki działań podejmowanych przez zewnętrzne organy nadzoru i kontroli oraz audyt wewnętrzny.

2.8.3. MONITOROWANIE RYZYKA BRAKU ZGODNOŚCI

Monitorowanie ryzyka braku zgodności dokonywane jest z wykorzystaniem informacji przekazywanych przez jednostki organizacyjne Banku oraz Spółki Grupy Kapitałowej i polega na:

- 1) analizie przypadków braku zgodności w Grupie Kapitałowej i w sektorze bankowym, przyczyn ich wystąpienia i wywołanych skutków,
- 2) ocenie zmian kluczowych przepisów prawa wpływających na działalność Banku i Grupy Kapitałowej,
- 3) ocenie działań podejmowanych przez podmioty Grupy Kapitałowej w ramach zarządzania ryzykiem braku zgodności.

2.8.4. RAPORTOWANIE RYZYKA BRAKU ZGODNOŚCI

Raportowanie ryzyka braku zgodności odbywa się w cyklach kwartalnych. Odbiorcami raportów są KR, Zarząd i Rada

Nadzorcza. Raporty zawierają między innymi informacje na temat:

- 1) wyników identyfikacji i oceny ryzyka braku zgodności,
- 2) przypadków materializacji ryzyka braku zgodności w Banku i sektorze finansowym,
- 3) najważniejszych zmian otoczenia regulacyjnego,
- 4) prowadzonych w Banku prac dostosowawczych do nowych regulacji i standardów postępowania,
- 5) realizacji zaleceń pokontrolnych wydanych przez zewnętrzne organy nadzoru i kontroli, jak również istotnej korespondencji prowadzonej przez Bank z tymi organami.

2.8.5. DZIAŁANIA ZARZĄDCZE DOTYCZĄCE RYZYKA BRAKU ZGODNOŚCI

Zarządzanie ryzykiem braku zgodności dotyczy w szczególności następujących zagadnień:

- 1) zapobiegania angażowaniu Grupy Kapitałowej w działalność niezgodną z prawem,
- 2) zapewnienia ochrony informacji,
- 3) propagowania standardów etycznych i monitorowania ich funkcjonowania,
- 4) zarządzania konfliktami interesów,
- 5) zapobiegania przyjmowania i przekazywania przez pracowników Banku korzyści i zachęt, które mogłyby skutkować powstawaniem nieformalnych zobowiązań w relacjach z przedstawicielami organów administracji publicznej, klientami lub kontrahentami, powodować konflikty interesów lub w inny sposób negatywnie rzutować na sposób wykonywania przez pracowników ich obowiązków służbowych,
- 6) profesjonalnego, rzetelnego i przejrzystego formułowania oferty produktowej oraz przekazów reklamowych i marketingowych,
- 7) niezwłocznego, uczciwego i profesjonalnego rozpatrywania skarg, wniosków i reklamacji klientów.

W ramach Grupy Kapitałowej przyjęta została zerowa tolerancja na ryzyko braku zgodności, co oznacza, iż Grupa Kapitałowa koncentruje swoje działania na wyeliminowaniu tego ryzyka.

Za tworzenie systemowych rozwiązań w zakresie zapewnienia zgodności funkcjonowania poszczególnych podmiotów Grupy Kapitałowej z obowiązującym prawem i standardami postępowania odpowiadają odpowiednie komórki organizacyjne, bądź wyznaczeni pracownicy tych podmiotów.

We wszystkich podmiotach Grupy Kapitałowej Banku funkcjonują spójne zasady zarządzania ryzykiem braku zgodności.

2.9. RYZYKO BIZNESOWE

2.9.1. WSTĘP

Ryzyko biznesowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia strat wynikających z niekorzystnych zmian zachodzących w otoczeniu biznesowym, podjęcia niekorzystnych decyzji, nieprawidłowego wprowadzenia podjętych decyzji lub braku podjęcia odpowiednich działań, które miałyby być odpowiedzią na zachodzące w otoczeniu biznesowym zmiany; obejmuje ono w szczególności ryzyko strategiczne.

Ryzyko strategiczne jest rozumiane jako ryzyko związane z możliwością wystąpienia negatywnych konsekwencji finansowych spowodowanych błędnymi decyzjami, decyzjami podjętymi na podstawie niewłaściwej oceny lub niepodjęciem

właściwych decyzji dotyczących kierunku rozwoju strategicznego Banku.

Celem zarządzania ryzykiem strategicznym jest utrzymywanie na akceptowalnym poziomie negatywnych konsekwencji finansowych spowodowanych błędnymi decyzjami, decyzjami podjętymi na podstawie niewłaściwej oceny lub niepodjęciem właściwych decyzji dotyczących kierunku rozwoju strategicznego Banku.

2.9.2. POMIAR I OCENA RYZYKA STRATEGICZNEGO

Pomiar poziomu ryzyka strategicznego Banku dokonywany jest poprzez ocenę wpływu wyodrębnionych w działalności i otoczeniu grup czynników, do których należą w szczególności:

- 1) czynniki zewnętrzne,
- 2) czynniki związane ze wzrostem i rozwojem działalności bankowej,
- 3) czynniki związane z zarządzaniem zasobami ludzkimi,
- 4) czynniki związane z działalnością inwestycyjną,
- 5) czynniki związane z kulturą organizacji.

2.9.3. MONITOROWANIE RYZYKA STRATEGICZNEGO

Monitorowanie poziomu ryzyka strategicznego prowadzone jest w okresach co najmniej rocznych.

2.9.4. RAPORTOWANIE RYZYKA STRATEGICZNEGO

Raportowanie ryzyka strategicznego prowadzone jest w Banku w okresach rocznych. Odbiorcami raportów o poziomie ryzyka strategicznego są członkowie Zarządu, dyrektorzy Banku oraz dyrektorzy zarządzający Centrali Banku.

2.9.5. DZIAŁANIA ZARZĄDCZE DOTYCZĄCE RYZYKA STRATEGICZNEGO

Zarządzanie ryzykiem strategicznym w Banku obejmuje:

- 1) pomiar poziomu ryzyka strategicznego,
- 2) raportowanie poziomu ryzyka strategicznego i jego zmian,
- 3) działania podejmowane w przypadku wystąpienia wysokiego poziomu ryzyka strategicznego.

2.10. RYZYKO REPUTACJI

2.10.1. WSTĘP

Ryzyko reputacji jest rozumiane jako ryzyko związane z możliwością wystąpienia negatywnych odchyień od zaplanowanego wyniku finansowego Grupy Kapitałowej w skutek pogorszenia się wizerunku Grupy Kapitałowej.

Celem zarządzania ryzykiem reputacji jest ochrona wizerunku Grupy Kapitałowej oraz ograniczanie prawdopodobieństwa wystąpienia i wysokości straty wynikającej z naruszenia wizerunku Grupy Kapitałowej.

2.10.2. POMIAR I OCENA RYZYKA REPUTACJI

Wskaźniki ryzyka reputacji są obliczane na podstawie rocznej oceny zidentyfikowanych w danym roku kalendarzowym negatywnych skutków zdarzeń wizerunkowych dla poszczególnych kategorii zdarzeń wizerunkowych. Podstawowymi narzędziami wykorzystywanymi do określania poziomu ryzyka reputacji Grupy Kapitałowej są:

- 1) katalog kategorii zdarzeń wizerunkowych zawierający wykaz kategorii zdarzeń wizerunkowych wraz z przypisanymi do nich wagami,

- rejestr zdarzeń wizerunkowych zawierający wykaz zaistniałych negatywnych zdarzeń wizerunkowych pogrupowanych według kategorii zdarzeń wizerunkowych.

2.10.3. MONITOROWANIE RYZYKA REPUTACJI

Monitorowanie zdarzeń wizerunkowych prowadzone jest na bieżąco i obejmuje:

- monitorowanie zewnętrznych i wewnętrznych kanałów komunikacji Grupy Kapitałowej z otoczeniem pod kątem identyfikacji negatywnych skutków zdarzeń wizerunkowych,
- gromadzenie i analizowanie informacji dotyczących wystąpienia albo możliwości wystąpienia zdarzenia wizerunkowego,
- rejestrowanie danych o zidentyfikowanych negatywnych skutkach zdarzeń wizerunkowych.

3. FUNDUSZE WŁASNE

Fundusze własne na potrzeby adekwatności kapitałowej wyliczane są zgodnie z postanowieniami ustawy Prawo bankowe oraz uchwały nr 325/2011⁶ Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 20 grudnia 2011 roku w sprawie pomniejszeń funduszy podstawowych (Dz. Urz. KNF Nr 13 poz. 49).

W skład funduszy podstawowych (tzw. *Tier 1*) wchodzi:

- fundusze zasadnicze obejmujące:
 - kapitał zakładowy – w wysokości zgodnej ze statutem oraz wpisem do rejestru przedsiębiorców według wartości nominalnej,
 - kapitał zapasowy – tworzony jest, zgodnie ze statutem Banku, z odpisów z zysku netto oraz premii emisyjnych uzyskanych z emisji akcji i przeznaczony jest na pokrycie strat bilansowych, jakie mogą wyniknąć w związku z działalnością Banku; decyzję o wykorzystaniu kapitału zapasowego podejmuje Walne Zgromadzenie,
 - kapitały rezerwowe – służące celom określonym w statucie tworzone są z odpisów z zysku netto w wysokości uchwalonej przez Walne Zgromadzenie,
- fundusz ogólnego ryzyka – tworzony jest zgodnie z ustawą – Prawo bankowe z zysku po opodatkowaniu,
- niepodzielony wynik z lat ubiegłych,
- wynik finansowy netto w trakcie zatwierdzania oraz wynik netto bieżącego okresu sprawozdawczego – obliczony zgodnie z obowiązującymi zasadami rachunkowości, pomniejszony o wszelkie przewidywane obciążenia i dywidendy, w kwotach nie większych niż kwoty zysku zweryfikowane przez biegłego rewidenta, zgodnie z art. 127 ust. 2 pkt 2 lit. c ustawy Prawo bankowe.

Ponadto fundusze podstawowe pomniejszane są o:

- wartości niematerialne wycenione według wartości bilansowej,

2.10.4. RAPORTOWANIE RYZYKA REPUTACJI

Raportowanie ryzyka reputacji jest prowadzone w Banku w okresach rocznych. Odbiorcami informacji o poziomie ryzyka reputacji są komórki Pionu Ryzyka Bankowego.

2.10.5. DZIAŁANIA ZARZĄDCZE DOTYCZĄCE RYZYKA REPUTACJI

Zarządzanie ryzykiem reputacji w Grupie Kapitałowej obejmuje w szczególności działania zapobiegawcze służące ograniczeniu występowania lub minimalizowaniu skali i zakresu występowania zdarzeń wizerunkowych oraz dobór efektywnych narzędzi dla działań osłonowych służących eliminowaniu, łagodzeniu lub minimalizowaniu niekorzystnego wpływu negatywnych skutków zdarzeń wizerunkowych na wizerunek Grupy Kapitałowej.

- zaangażowania kapitałowe⁷ Banku w instytucje finansowe, instytucje kredytowe, banki krajowe, banki zagraniczne i zakłady ubezpieczeń, wyrażone w postaci:
 - posiadanych akcji lub udziałów,
 - kwot zakwalifikowanych do zobowiązań podporządkowanych,
 - innego zaangażowania kapitałowego w składniki zaliczane do funduszy własnych lub kapitałów tych podmiotów, w tym dopłaty na rzecz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, według wartości bilansowej w wysokości 50% tych zaangażowań,
- niezrealizowane straty na instrumentach dłużnych i kapitałowych zaklasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży,
- ujemne kwoty z tytułu korekt aktualizujących wartości wyceny aktywów w portfelu handlowym.

W skład funduszy uzupełniających (tzw. *Tier 2*) wchodzi:

- niezrealizowane zyski na instrumentach dłużnych i kapitałowych zaklasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży – w wysokości 80% ich wartości przed opodatkowaniem podatkiem dochodowym,
- zobowiązania podporządkowane, rozumiane jako zobowiązania z tytułu przyjęcia przez bank – w kwocie i na zasadach ustalonych w decyzji Komisji Nadzoru Finansowego, środków pieniężnych spełniających zgodnie z umową łącznie następujące warunki:
 - środki pieniężne przyjęte na okres co najmniej 5 lat (okres umowy),
 - środki pieniężne nie mogą być wycofane z Banku przed upływem okresu umowy,
 - środki pieniężne podlegają zwrotowi w ostatniej kolejności w przypadku upadłości Banku lub jego likwidacji,
 - zwrot środków pieniężnych nie jest zabezpieczony przez bank bezpośrednio lub pośrednio.

⁶Uchwała nr 325/2011 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 20 grudnia 2011 w sprawie innych pomniejszeń funduszy podstawowych, ich wysokości, zakresu i warunków pomniejszania o nie funduszy podstawowych banku, innych pozycji sprawozdania z sytuacji finansowej banku zaliczanych do funduszy uzupełniających, ich wysokości, zakresu i warunków ich zaliczania do funduszy uzupełniających banku, pomniejszeń funduszy uzupełniających, ich wysokości, zakresu i warunków pomniejszania o nie funduszy uzupełniających banku oraz zakresu i sposobu uwzględniania działania banków w holdingach w obliczaniu funduszy własnych.

⁷Zaangażowania w podmioty finansowe, spełniające warunki z § 5 ust. 1 uchwały nr 325/2011 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 20 grudnia 2011 w sprawie innych pomniejszeń funduszy podstawowych, ich wysokości, zakresu i warunków pomniejszania o nie funduszy podstawowych banku, innych pozycji sprawozdania z sytuacji finansowej banku zaliczanych do funduszy uzupełniających, ich wysokości, zakresu i warunków ich zaliczania do funduszy uzupełniających banku, pomniejszeń funduszy uzupełniających, ich wysokości, zakresu i warunków pomniejszania o nie funduszy uzupełniających banku oraz zakresu i sposobu uwzględniania działania banków w holdingach w obliczaniu funduszy własnych.

Ponadto fundusze uzupełniające pomniejszane są o 50% wartości zaangażowań kapitałowych⁷ Banku w instytucje finansowe, instytucje kredytowe, banki krajowe, banki zagraniczne i zakłady ubezpieczeń. W przypadku, gdyby wartość tych pomniejszeń obniżyła wysokość funduszy uzupełniających poniżej zera, kwota ta odejmowana jest od funduszy podstawowych.

Dodatkowo w rachunku funduszy własnych w ujęciu skonsolidowanym uwzględnia się odpowiednio:

- 1) wartość firmy jednostek zależnych (pomniejsza fundusze podstawowe),
- 2) udziały niekontrolujące (powiększają fundusze podstawowe),
- 3) różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych (ujemne pomniejszają fundusze podstawowe, dodatnie powiększają fundusze uzupełniające).

Wartość kapitału krótkoterminowego (tzw. *Tier 3*) odzwierciedla sumę dziennych zysków rynkowych za rok sprawozdawczy.

Informacja o strukturze funduszy własnych Banku i Grupy Kapitałowej została zawarta w tabeli 3.1.

Tabela 3.1

	Grupa Kapitałowa		Bank	
	2011	2010	2011	2010
FUNDUSZE WŁASNE	18 343	17 619	17 348	16 563
Fundusze podstawowe (Tier 1)	16 664	15 960	16 225	15 450
fundusze zasadnicze	17 752	16 874	17 468	16 632
fundusz ogólnego ryzyka	1 070	1 070	1 070	1 070
wynik z lat ubiegłych	-23	112	0	0
wynik okresu bieżącego	0	0	0	0
wartości niematerialne	-1 800	-1 802	-1 523	-1 528
zaangażowania kapitałowe	-109	-118	-662	-658
niezrealizowane straty na instrumentach DDS	-130	-67	-127	-66
korekty aktualizujące wartość wyceny aktywów w portfelu I	0	0	0	0
różnice kursowe z przeliczenia	-94	-111	0	0
kapitały mniejszości	-1	2	0	0
Fundusze uzupełniające (Tier 2)	1 546	1 513	990	967
zobowiązania podporządkowane	1 601	1 601	1 601	1 601
niezrealizowane zyski na instrumentach DDS	52	29	51	24
różnice kursowe z przeliczenia	2	1	0	0
zaangażowania kapitałowe	-109	-118	-662	-658
Kapitał krótkoterminowy (Tier 3)	133	146	133	146

W 2011 roku fundusze własne Grupy Kapitałowej wzrosły o 724 mln złotych głównie w skutek zaliczenia do funduszy wyniku Banku za rok 2010 po pomniejszeniu o przewidywane obciążenia (w wysokości 836 mln złotych) oraz wzrostu kapitału zapasowego i rezerwowego spółek Grupy Kapitałowej o 41 mln złotych. W stosunku do stanu na koniec roku 2010 spadła wartość wyniku z lat ubiegłych o 135 mln złotych, podczas gdy wartość niezrealizowanych strat na instrumentach dłużnych i kapitałowych w portfelu DDS wzrosła o kwotę 62 mln złotych, przy jednoczesnym spadku wartości pozostałych pomniejszeń o kwotę 37 mln złotych.

Zgodnie z uchwałą nr 8/2011 Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy (ZWZA) PKO Banku Polskiego SA z dnia 30 czerwca 2011 roku, dywidendę za rok 2010 ustalono w wysokości 2 475 mln złotych tj. 1,98 zł brutto na jedną akcję.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku Bank nie podjął decyzji w sprawie wypłaty dywidendy za 2011 rok. Zgodnie z nową polityką Banku w zakresie wypłaty dywidendy (ogłoszona w Raporcie Bieżącym nr 22/2012), Zarząd zgłaszając propozycję wypłaty dywidendy, będzie kierował się koniecznością zapewnieniem bazy kapitałowej niezbędnej do utrzymania współczynnika wypłacalności co najmniej na poziomie 12% oraz współczynnika *Common Equity Tier 1 Ratio* co najmniej na poziomie 9%.

W tabeli 3.1 w pozycji zobowiązania podporządkowane Bank prezentuje wyemitowane w 2007 roku obligacje podporządkowane o łącznej wartości 1 600,7 mln złotych z 10-letnim terminem zapadalności (z datą wykupu – 30 października 2017 roku oraz opcją wcześniejszego wykupu przez Bank z dniem 30 października 2012 roku). Obligacje te zostały zaliczone do funduszy uzupełniających po uzyskaniu przez Bank zgody Komisji Nadzoru Bankowego.

4. WYMOGI KAPITAŁOWE (FILAR I)

Informacja o strukturze wymogów kapitałowych Banku i Grupy Kapitałowej została zawarta w tabeli 4.1.

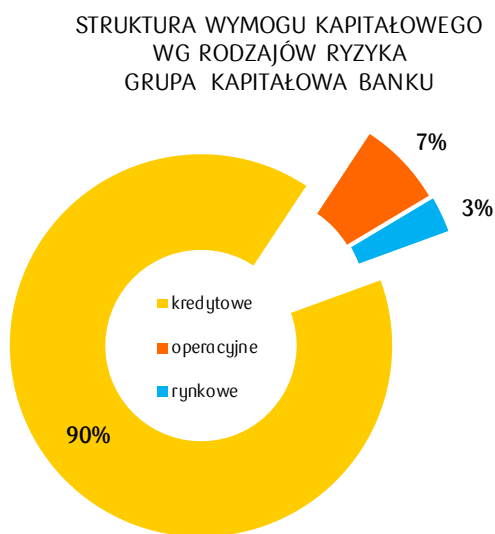
Tabela 4.1

	Grupa Kapitałowa		Bank	
	2011	2010	2011	2010
Łączny wymóg kapitałowy	11 865	11 302	11 635	11 049
Ryzyko kredytowe	10 657	9 822	10 487	9 626
kredytowe (księga bankowa)	10 535	9 757	10 364	9 561
kredytowe kontrahenta (księga handlowa)	123	65	123	65
Ryzyko rynkowe	355	422	391	466
walutowe	0	0	0	0
cen towarów	0	0	0	0
cen kapitałowych papierów wartościowych	2	1	2	1
szczególne cen instrumentów dłużnych	262	341	295	380
ogólne stóp procentowych	91	80	94	85
Ryzyko operacyjne	852	1 058	758	958
Inne rodzaje ryzyka*	0	0	0	0

* Obejmuje wymogi z tytułu ryzyka rozliczenia i dostawy, przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań i limitu dużych zaangażowań oraz przekroczenia progu koncentracji kapitałowej.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku największą część łącznego wymogu kapitałowego Grupy Kapitałowej stanowił wymóg z tytułu ryzyka kredytowego (ok. 90%) – wykres 4.1.

Wykres 4.1

Na dzień 31 grudnia 2011 roku:

- 1) wymóg kapitałowy na ryzyko kredytowe i ryzyko kredytowe kontrahenta został wyznaczony metodą standardową (zgodnie z załącznikiem nr 4, 11 oraz nr 16 i 17 do uchwały nr 76/2010 KNF z późn. zm.⁸ (Dz. Urz. KNF Nr 2 poz. 11 późn. zm.)),
- 2) wymóg kapitałowy na ryzyko rynkowe został wyznaczony metodami podstawowymi (załączniki nr od 6 do 10 do uchwały nr 76/2010 KNF z późn. zm.),
- 3) wymóg kapitałowy na ryzyko operacyjne dla Banku wyliczony został metodą zaawansowaną (AMA) (za rok

2010 metodą standardową (TSA)), a dla spółek Grupy Kapitałowej – metodą wskaźnika podstawowego (B/A) (załącznik nr 14 do uchwały nr 76/2010 KNF z późn. zm.),

- 4) wymóg kapitałowy z tytułu:
 - a) ryzyka rozliczenia dostawy – został wyznaczony zgodnie z metodą określoną w załączniku nr 11 do uchwały nr 76/2010 KNF z późn. zm.,
 - b) przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań – został obliczony zgodnie z metodą określoną w załączniku nr 12 do uchwały nr 76/2010 KNF z późn. zm.,
 - c) przekroczenia progu koncentracji kapitałowej – został obliczony zgodnie z metodą określoną w załączniku nr 13 do uchwały nr 76/2010 KNF z późn. zm.

Skala działalności handlowej Banku i Grupy Kapitałowej jest znacząca, w związku z czym łączny wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka rynkowego stanowi sumę wymogów kapitałowych na ryzyko:

- 1) walutowe,
- 2) cen towarów,
- 3) cen kapitałowych papierów wartościowych,
- 4) szczególne cen instrumentów dłużnych,
- 5) ogólne stóp procentowych.

Do wzrostu wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego w 2011 roku o 8,5% do poziomu 10 657 mln zł przyczynił się przede wszystkim wzrost portfela kredytowego (ekspozycje bilansowe i pozabilansowe). Spadek wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka rynkowego o 15,8% do poziomu 355 mln złotych wynika głównie ze spadku zobowiązań z tytułu gwarantowania emisji obligacji korporacyjnych przy jednoczesnym wzroście wartości obligacji korporacyjnych (łącznie spadek wymogu na obligacjach o ok. 29%).

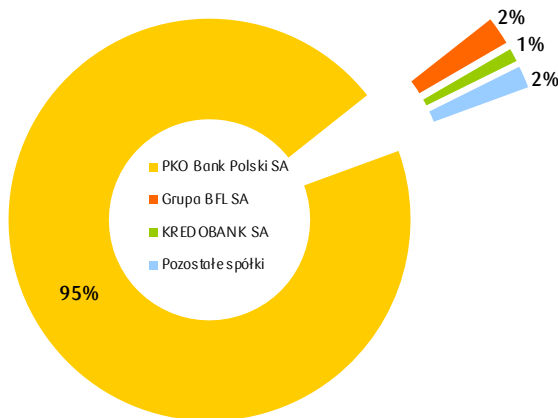
Wymogi kapitałowe Banku oraz Grupy Kapitałowej z tytułu ryzyka rozliczenia i dostawy, przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań oraz progu koncentracji kapitałowej wynosiły zero na dzień 31 grudnia 2010 i na dzień 31 grudnia 2011 roku, ponieważ takie przypadki nie występowały.

Wymóg kapitałowy Banku z tytułu ryzyka operacyjnego za rok 2010 wyliczany był metodą standardową (TSA). W dniu 21 czerwca 2011 roku Bank otrzymał warunkową zgodę KNF na wdrożenie metody zaawansowanej (AMA) z przejściowym (do czasu eliminacji zastrzeżeń KNF) ograniczeniem na spadek wymogu kapitałowego nie więcej niż do poziomu 75% wymogu wyliczanego metodą standardową (TSA). W konsekwencji według stanu na 31 grudnia 2011 roku wymóg z tytułu ryzyka operacyjnego dla Grupy Kapitałowej spadł w stosunku do danych za rok 2010 o ok. 206 mln złotych, do kwoty 852 mln złotych.

Znaczącą część (95%) łącznego wymogu kapitałowego Grupy Kapitałowej stanowiły wymogi kapitałowe Banku (wykres 4.2).

⁸ Zmiany do Uchwały 76/2010 KNF zostały wprowadzone następującymi uchwałami KNF: uchwałą nr 369/2010 r. z dnia 12 października 2010 r., uchwałą nr 153/2011 z dnia 7 czerwca 2011r., uchwałą nr 206/2011r. z dnia 22 sierpnia 2011 oraz uchwałą nr 324/2011r. z dnia 20 grudnia 2011r.

Wykres 4.2

**STRUKTURA WYMAGU KAPITAŁOWEGO
W PODZIALE NA SPÓŁKI
GRUPA KAPITAŁOWA BANKU**

Znaczna część wymogu kapitałowego zarówno Grupy Kapitałowej (tabela 4.2), jak i Banku (tabela 4.3), wynika z ekspozycji w portfelu bankowym, w szczególności w zakresie wymogu tworzonych na ekspozycje bilansowe (około 87%).

Tabela 4.2

	Grupa PKO Banku Polskiego SA		
	2011		
	Portfel		
	bankowy	handlowy	Razem
Wymóg kapitałowy*	10 535	387	10 921
Ekspozycje bilansowe	9 447	211	9 659
Zobowiązania pozabilansowe	1 011	53	1 064
Instrumenty pochodne	76	123	199

* Obejmuje ryzyko kredytowe, kredytowe kontrahenta, szczególne cen kapitałowych papierów wartościowych i instrumentów dłużnych. Nie obejmuje ryzyka ogólnego stóp procentowych i ryzyka operacyjnego.

Tabela 4.3

	PKO Bank Polski SA		
	2011		
	Portfel		
	bankowy	handlowy	Razem
Wymóg kapitałowy*	10 364	419	10 783
Ekspozycje bilansowe	9 226	224	9 450
Zobowiązania pozabilansowe	1 062	73	1 135
Instrumenty pochodne	76	123	199

* Obejmuje ryzyko kredytowe, kredytowe kontrahenta, szczególne cen kapitałowych papierów wartościowych i instrumentów dłużnych. Nie obejmuje ryzyka ogólnego stóp procentowych i ryzyka operacyjnego.

4.1. RYZYKO KREDYTOWE

Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka kredytowego oraz ryzyka kredytowego kontrahenta na dzień 31 grudnia 2011 roku został wyliczony metodą standardową zgodnie z załącznikiem nr 4, 11, 16 i 17 do uchwały nr 76/2010 KNF z późn. zm. Wartość tego wymogu kapitałowego Grupy Kapitałowej w podziale na poszczególne klasy ekspozycji prezentuje tabela 4.4.

Tabela 4.4

**STRUKTURA WYMAGU KAPITAŁOWEGO
NA RYZYKO KREDYTOWE
Grupa Kapitałowa Banku**

2011	
ŁĄCZNIE	10 657
Przedsiębiorstwa	4 604
Zabezpieczenie na nieruchomościach	3 202
Detaliczne	1 894
Rządy i banki centralne	20
Inne ekspozycje	352
Instytucje (banki)	224
Samorządy terytorialne i władze lokalne	84
Przeterminowane	272
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0
Pozostałe*	5

* Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

W 2011 roku wymóg kapitałowy Grupy Kapitałowej z tytułu ryzyka kredytowego (łącznie z ryzykiem kredytowym kontrahenta) wzrósł w stosunku do roku 2010 o 836 mln złotych, co wynikało głównie ze wzrostu akcji kredytowej Banku.

Najwyższy wymóg kapitałowy Grupa Kapitałowa jest zobowiązana utrzymywać na pokrycie ryzyka związanego z ekspozycjami wobec przedsiębiorców i ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach, co wynika z dużego zaangażowania Banku wobec tych rodzajów podmiotów. Niski wymóg kapitałowy na ekspozycje wobec rządów i banków centralnych, mimo wysokiej wartości ekspozycji, wynika z niskich wag ryzyka przypisywanych tym podmiotom (znaczącą część tych ekspozycji stanowią złote papiery wartościowe Skarbu Państwa i NBP, dla których waga ryzyka wynosi 0%).

Wartość ekspozycji zabezpieczonych uznawalnymi, zgodnie z Bazyleą II, typami zabezpieczeń umożliwiającymi redukcję wysokości wymogu kapitałowego wyniosła 2 270 mln zł wg stanu na dzień 31 grudnia 2011 roku (tabele 4.5 i 4.6).

Tabela 4.5
EKSPOZYCJE ZABEZPIECZONE GWARANCJAMI
Grupa Kapitałowa Banku
2011

ŁĄCZNIE	1 346
Przedsiębiorstwa	1 297
Zabezpieczenie na nieruchomościach	0
Detaliczne	0
Rządy i banki centralne	6
Inne ekspozycje	26
Instytucje (banki)	0
Samorządy terytorialne i władze lokalne	5
Przeterminowane	12
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0
Pozostałe*	0

* Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczyc kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

W ramach technik ograniczania ryzyka kredytowego Bank, zgodnie z Bazyleą II, wykorzystuje gwarancje (89% przyjętych przez Bank gwarancji wynika z poręczenia Skarbu Państwa) oraz zabezpieczenia finansowe – rzeczywista ochrona ryzyka kredytowego (głównie zastawy rejestrowe na papierach wartościowych, nieodwołalne blokady środków na rachunku bankowym lub rachunku lokaty złożonej w Banku oraz wpłata środków pieniężnych na rachunek Banku). Bank stosuje kompleksową metodę uwzględniania zabezpieczeń finansowych, wykorzystującą korekty wartości zabezpieczeń. Poza zabezpieczeniami finansowymi i gwarancjami Bank wykorzystuje zabezpieczenia hipoteczne dla celów klasyfikacji ekspozycji do klas ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach. Wartość portfela tych ekspozycji wyniosła na dzień 31 grudnia 2011 roku ok. 57 mld złotych.

Grupa Kapitałowa nie przeprowadziła w 2011 roku, ani we wcześniejszych latach, transakcji sekurytyzacyjnych w rozumieniu ustawy – Prawo bankowe oraz załącznika nr 18 do uchwały 76/2010 KNF (z późn. zm.).

W I półroczu 2011 roku Bank przeprowadził pakietową sprzedaż 51 tysięcy sztuk wierzytelności detalicznych zaklasyfikowanych do kategorii ryzyka „stracone”, powstałych w stosunku do osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Sprzedaży podlegał pakiet o zadłużeniu ogółem 565 mln złotych.

W II półroczu 2011 roku przeprowadzono kolejne pakietowe sprzedaże, dla których zostały podpisane umowy sprzedaży w 2011 roku:

- 1) w III kwartale ponad 49 tysięcy sztuk wierzytelności detalicznych zaklasyfikowanych do kategorii ryzyka „stracone”, powstałych w stosunku do osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Sprzedaży podlegał portfel o zadłużeniu ogółem 418 mln złotych,
- 2) w IV kwartale ponad 43 tysięcy sztuk wierzytelności detalicznych zaklasyfikowanych do kategorii ryzyka „stracone”, powstałych w stosunku do osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Sprzedaży podlegał portfel o zadłużeniu ogółem 533 mln złotych,
- 3) w IV kwartale ponad 4 tysiące sztuk wierzytelności wobec klientów instytucjonalnych zaklasyfikowanych do kategorii ryzyka „stracone” o wartości ogółem 520 mln złotych.

Łączna wartość bilansowa rezerw na potencjalne roszczenia z tytułu sprzedanych wierzytelności na dzień 31 grudnia 2011 roku wynosi 3,9 mln złotych (odpowiednio na dzień 31 grudnia 2010 roku wyniosła 11,4 mln złotych).

Tabela 4.6
EKSPOZYCJE ZABEZPIECZONE UZNANYMI ZABEZPIECZENIAM I
FINANSOWYMI*
Grupa Kapitałowa Banku
2011

ŁĄCZNIE	924
Przedsiębiorstwa	839
Zabezpieczenie na nieruchomościach	0
Detaliczne	68
Rządy i banki centralne	7
Inne ekspozycje	0
Instytucje (banki)	0
Samorządy terytorialne i władze lokalne	0
Przeterminowane	10
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0
Pozostałe**	0

* Po uwzględnieniu korekt z tytułu zmienności.

** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczyc kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Poniższe tabele prezentują informacje o wartości ekspozycji (przed i po zastosowaniu technik ograniczania ryzyka kredytowego), w podziale na klasy ekspozycji oraz stopnie jakości kredytowej kontrahenta na dzień 31 grudnia 2011 roku. Ponad 82% ekspozycji nie posiada stopnia jakości kredytowej. Wynika to z niewielkiej liczby podmiotów funkcjonujących na polskim rynku, które posiadają oceny wiarygodności kredytowej przyznane przez uznane agencje *ratingowe*. Ekspozycje posiadające stopień jakości kredytowej to głównie: papiery wartościowe i należności wobec Skarbu Państwa oraz NBP, a także transakcje przeprowadzane z innymi bankami.

Tabela 4.7
WARTOŚĆ EKSPOZYCJI* PRZED ZASTOSOWANIEM TECHNIK OGRANICZANIA RYZYKA KREDYTOWEGO

 Grupa Kapitałowa Banku
2011

	PKO Bank Polski SA, KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA							Pozostałe spółki Grupy Kapitałowej	Korekty i wyłączenia	Razem
	Stopień jakości kredytowej kontrahenta									
	1	2	3	4	5	6	brak			
Przedsiębiorstwa	0	0	45	495	0	0	62 271	536	-3 884	59 463
Zabezpieczenie na nieruchomościach	0	0	0	0	0	0	55 986	0	-10	55 977
Detaliczne	0	0	0	0	0	0	31 612	1	0	31 613
Rządy i banki centralne	0	27 371	0	0	251	0	584	119	0	28 325
Inne ekspozycje	0	0	39	0	0	0	10 461	1 245	-133	11 612
Instytucje (banki)	1 310	4 463	972	237	363	0	1 083	4 759	-5 475	7 711
Samorządy terytorialne i władze lokalne	0	0	405	0	0	0	4 585	0	0	4 990
Przeterminowane	0	0	0	0	0	0	3 036	236	-7	3 264
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pozostałe**	0	0	0	0	0	0	306	8	-273	41
Razem	1 310	31 834	1 461	732	614	0	169 923	6 903	-9 782	202 996

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Tabela 4.8
WARTOŚĆ EKSPOZYCJI* PO ZASTOSOWANIU TECHNIK OGRANICZANIA RYZYKA KREDYTOWEGO

 Grupa Kapitałowa Banku
2011

	PKO Bank Polski SA, KREDOBANK SA i Grupa Kapitałowa BFL SA							Pozostałe spółki Grupy Kapitałowej	Korekty i wyłączenia	Razem
	Stopień jakości kredytowej kontrahenta									
	1	2	3	4	5	6	brak			
Przedsiębiorstwa	0	0	45	495	0	0	60 438	536	-3 884	57 630
Zabezpieczenie na nieruchomościach	0	0	0	0	0	0	55 986	0	-10	55 977
Detaliczne	0	0	0	0	0	0	31 567	1	0	31 568
Rządy i banki centralne	0	27 371	0	0	251	0	1 770	119	0	29 512
Inne ekspozycje	0	0	39	0	0	0	10 435	1 245	-133	11 586
Instytucje (banki)	1 310	4 463	972	237	363	0	1 083	4 759	-5 475	7 711
Samorządy terytorialne i władze lokalne	0	0	405	0	0	0	4 643	0	0	5 048
Przeterminowane	0	0	0	0	0	0	3 019	231	-7	3 242
Organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pozostałe**	0	0	0	0	0	0	306	8	-273	41
Razem	1 310	31 834	1 461	732	614	0	169 247	6 899	-9 782	202 315

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych uwzględniająca techniki ograniczania ryzyka kredytowego.

** Obejmuje: ekspozycje z tytułu nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka oraz ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Największy wpływ na wysokość wymogu kapitałowego Grupy Kapitałowej z tytułu instrumentów pochodnych w 2011 roku miały transakcje *IRS* i *CIRS* (tabela 4.9).

Tabela 4.9

WYMÓG KAPITAŁOWY Z TYTUŁU INSTRUMENTÓW POCODNYCH*			
2011			
Grupa Kapitałowa Banku			
	Portfel		
	bankowy	handlowy	Razem
Instrumenty pochodne	76	123	199
<i>IRS</i>	20	88	108
<i>CIRS</i>	43	12	55
<i>SWAP</i>	13	0	13
<i>Forward</i>	0	12	12
Opcje	0	8	8
<i>FRA</i>	0	1	2
<i>BSB</i>	0	1	1
<i>Revers Repo</i>	0	0	0

* Ryzyko kredytowe i ryzyko kredytowe kontrahenta.

W 2011 roku w procesie wyliczenia wymogu kapitałowego dla instrumentów pochodnych nie było uwzględniane saldowanie ekspozycji bilansowych i pozabilansowych.

W procesie wyliczania wymogów kapitałowych Bank wykorzystuje oceny wiarygodności kredytowej nadawane przez następujące zewnętrzne instytucje wiarygodności kredytowej (agencje *ratingowe*):

- 1) *Moody's Investors Service*,
- 2) *Standard and Poor's Ratings Services*,
- 3) *Fitch Ratings*.

Proces przeniesienia oceny emitenta i emisji na pozycje spoza portfela handlowego na potrzeby wyliczania wymogów kapitałowych został w Banku wdrożony zgodnie z przepisami załączników nr 4 oraz nr 15 do uchwały nr 76/2010 KNF z dnia 10 marca 2010 roku z późn. zm. oraz uchwały nr 387/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 roku⁹.

4.2. RYZYKO RYNKOWE

Ryzyko rynkowe Grupy Kapitałowej Banku jest determinowane przede wszystkim przez Bank. Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka rynkowego Grupy Kapitałowej jest wyliczany zgodnie z przepisami uchwały nr 76/2010 KNF z późn. zm. Do obliczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka walutowego i ryzyka szczególnego cen instrumentów dłużnych Bank stosuje metody podstawowe. Do obliczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka cen towarów oraz ryzyka cen kapitałowych papierów wartościowych Bank stosuje metody uproszczone. Do obliczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka ogólnego stóp procentowych Bank wykorzystuje metodę zaktualizowanego średniego okresu zwrotu.

Wartość sumy wymogów kapitałowych na ryzyko rynkowe w 2011 roku spadła o około 16%. Największy udział w wymogu na ryzyko rynkowe w tym okresie miał wymóg z tytułu ryzyka szczególnego cen instrumentów dłużnych (ok. 74%) i wynika z utrzymywania na portfelu handlowym korporacyjnych

⁹ Uchwała nr 387/2008 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie określenia ocen wiarygodności kredytowej nadawanych przez zewnętrzne instytucje oceny wiarygodności kredytowej, z których bank może korzystać w celu ustalenia wymogów kapitałowych i zakresu korzystania z tych ocen oraz ich powiązania ze stopniami jakości kredytowej (Dz. Urz. KNF z 2008 roku Nr 8, poz. 41).

i komunalnych dłużnych papierów wartościowych oraz gwarantowania przez Bank emisji tych papierów. Kolejnym, istotnym co do udziału, rodzajem wymogu kapitałowego jest wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka ogólnego stóp procentowych (ok. 26%).

Zmiana wielkości wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka stopy procentowej, ryzyka walutowego w ujęciu skonsolidowanym w 2011 roku była konsekwencją skali wyłączeń transakcji wzajemnych w kalkulacji wymogu kapitałowego.

Wymóg kapitałowy z tytułu pozostałych rodzajów ryzyka rynkowego wyniósł 1,6 mln złotych. Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka walutowego wyniósł zero, gdyż całkowita pozycja walutowa nie przekraczała 2% funduszy własnych Banku, natomiast z tytułu cen towarów wymóg kapitałowy był nieznaczny i wyniósł na koniec grudnia 2011 roku 0,16 tys. złotych.

4.3. RYZYKO OPERACYJNE

Decydujący wpływ na profil ryzyka operacyjnego Grupy Kapitałowej ma PKO Bank Polski SA. Pozostałe spółki Grupy Kapitałowej, ze względu na ich znacznie mniejszą skalę działalności, generują jedynie ograniczone ryzyko operacyjne.

Bank posiada zgodę Komisji Nadzoru Finansowego na stosowanie zaawansowanej metody pomiaru (*AMA*) z przejściowym ograniczeniem (do czasu spełnienia warunków KNF) na spadek wymogu kapitałowego nie więcej niż do poziomu 75% wymogu wyliczanego metodą standardową (*TSA*). Dla Spółek Grupy Kapitałowej stosowana jest metoda wskaźnika podstawowego (*BIA*).

Dla celów sprawozdawczości zewnętrznej Bank oblicza również wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego Banku metodą *TSA* poprzez wyliczenie wyniku brutto dla linii biznesowych w rozumieniu Załącznika nr 14 do uchwały nr 76/2010 KNF (z późn. zm.). Wyniki brutto poszczególnych linii biznesowych korygowane są o koszty wzajemnego finansowania linii biznesowych. Wymóg kapitałowy metodą *TSA* obliczany jest na podstawie ważonych skorygowanych wyników brutto poszczególnych linii biznesowych zgodnie z postanowieniami ww. uchwały.

Wartość wymogu kapitałowego na ryzyko operacyjne Grupy Kapitałowej wyniosła ok. 852 mln złotych (w tym 758 mln złotych stanowił wymóg kapitałowy na ryzyko operacyjne Banku). W porównaniu do roku 2010 roku wartość ta była mniejsza o ok. 206 mln zł, co było wynikiem redukcji wymogu kapitałowego o 25% w związku z uzyskaną zgodą na stosowanie przez Bank metod zaawansowanych oraz wpływu corocznego przeszacowania wartości wymogu kapitałowego (wg stanu na 31 grudnia 2011 wymóg kapitałowy wyliczany był w oparciu o dane za lata 2008-2010, natomiast wg stanu na 31 grudnia 2010 roku za lata 2007-2009).

Tabela 4.10

WYMÓG KAPITAŁOWY Z TYTUŁU RYZYKA OPERACYJNEGO			
2011			
Grupa Kapitałowa Banku			
	Portfel		
	Bank	Spółki	Grupa Kapitałowa
Razem	758	94	852
Metoda Podstawowego Wskaźnika - <i>BIA</i>	n/d	94	94
Metoda Zaawansowana - <i>AMA</i> *	758	n/d	758

* wymóg kapitałowy na poziomie 75% wymogu kapitałowego wyliczonego zgodnie z metodą standardową

5. KAPITAŁ WEWNĘTRZNY (FILAR II)

Kapitał wewnętrzny to szacowana przez Grupę Kapitałową Banku kwota kapitału, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności Grupy Kapitałowej Banku oraz wpływu zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka.

Celem szacowania kapitału wewnętrznego jest określenie minimalnego poziomu funduszy własnych zapewniającego bezpieczeństwo działalności przy uwzględnieniu zmian profilu i skali prowadzonej działalności oraz niekorzystnych warunków skrajnych.

Kapitał wewnętrzny w Grupie Kapitałowej Banku jest szacowany na pokrycie każdego z istotnych rodzajów ryzyka:

- 1) ryzyka kredytowego, w tym ryzyka niewypłacalności i ryzyka koncentracji,
- 2) ryzyka walutowego,
- 3) ryzyka stopy procentowej,
- 4) ryzyka płynności,
- 5) ryzyka operacyjnego,
- 6) ryzyka biznesowego (obejmującego ryzyko strategiczne).

Bank cyklicznie monitoruje istotność poszczególnych rodzajów ryzyka odnoszących się do działalności Banku i pozostałych spółek Grupy Kapitałowej.

Łączny kapitał wewnętrzny Grupy Kapitałowej stanowi sumę wysokości kapitału wewnętrznego niezbędnego do pokrycia wszystkich istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności spółek Grupy Kapitałowej. Przyjęte jest ostrożne podejście do agregacji ryzyk i nie wykorzystuje się efektu dywersyfikacji.

Wysokość kapitału wewnętrznego na pokrycie ryzyka kredytowego ustala się dla ekspozycji obciążonych ryzykiem kredytowym na poziomie straty nieoczekiwanej dla portfela ekspozycji, objętych portfelowymi miarami ryzyka i wylicza się zgodnie z modelem wartości zagrożonej. Nieoczekiwana strata kredytowa (UL) jest różnicą pomiędzy wysokością wartości narażonej na ryzyko ($CVaR$) oraz wysokością straty oczekiwanej (EL). Dla portfeli kredytowych nieobjętych portfelowymi miarami ryzyka przyjmuje się, że kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka kredytowego jest równy wymogowi kapitałowemu z tytułu ryzyka kredytowego obliczonemu zgodnie metodami określonymi w uchwale nr 76/2010 KNF z późn. zm.

Łączny kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka kredytowego niewypłacalności jest sumą kapitału wewnętrznego ustalonego dla wyodrębnionych portfeli ekspozycji.

Kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka kredytowego koncentracji ustala się jako iloczyn:

- 1) mnożników narzutu kapitału wewnętrznego dla każdego z istotnych rodzajów ryzyka koncentracji i
- 2) kapitału wewnętrznego na pokrycie ryzyka kredytowego niewypłacalności.

W 2011 roku w procesie szacowania kapitału wewnętrznego na ryzyko kredytowe wykorzystywane były parametry PD bazujące na modelach opracowanych w ramach prac projektowych dotyczących wdrożenia zaawansowanej metody do wyliczania wymogu kapitałowemu na ryzyko kredytowe.

Wysokość ekspozycji w stosunku do kontrahenta będącego instytucją finansową wyznacza się na podstawie wartości rynkowej dla transakcji bilansowych (lokat i obligacji) oraz na

podstawie ekwiwalentu bilansowego, rozumianego jako suma kosztu zastąpienia i przyszłej potencjalnej ekspozycji kredytowej, dla transakcji pozabilansowych, pomniejszając wyliczoną wartość o wysokość stopy odzysku. Wartości stopy odzysku oraz prawdopodobieństwa niewypłacalności dla ekspozycji wobec instytucji finansowych wyznaczane są na podstawie danych agencji *ratingowej* Moody's. Kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka kredytowego kontrahenta szacowany jest na podstawie modelu $CVaR$, przy czym w przypadku instrumentów pochodnych wielkość ekspozycji kredytowej przyjmowana dla potrzeb modelu wyznaczana jest na podstawie przepisów załącznika nr 11 do uchwały nr 76/2010 KNF z późn. zm.

Do obliczenia kapitału wewnętrznego z tytułu ryzyka stopy procentowej oraz ryzyka walutowego stosowana jest metoda wartości zagrożonej z uwzględnieniem wyników testów warunków skrajnych.

Kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka płynności jest równy sumie kapitału wewnętrznego na pokrycie niedoboru aktywów płynnych w stosunku do wymaganego poziomu określonego w Banku oraz kapitału wewnętrznego na pokrycie ryzyka *spread'u* związanej ze sprzedażą całego portfela papierów wartościowych.

Kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka operacyjnego Banku jest równy poziomowi ryzyka operacyjnego Banku obliczonemu przy wykorzystaniu podejścia *AMA*. Kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka operacyjnego spółek Grupy Kapitałowej przyjmowany jest:

- 1) dla spółek finansowych Grupy Kapitałowej – w wysokości dodatkowego wymogu kapitałowemu z tytułu ryzyka operacyjnego wyliczanego metodą wskaźnika podstawowego,
- 2) dla spółek niefinansowych – w wysokości maksymalnej z ostatnich 3 lat wartości rocznych strat z tytułu ryzyka operacyjnego, poniesionych przez daną spółkę.

Kapitał wewnętrzny na ryzyko biznesowe jest wyznaczany jako iloczyn:

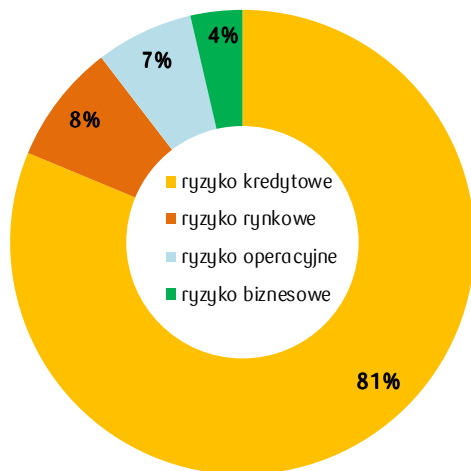
- 1) współczynnika naliczenia kapitału wewnętrznego na pokrycie ryzyka biznesowego
- 2) i wyniku na działalności bankowej.

Kapitał wewnętrzny na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka jest ustalany zgodnie z metodami określonymi w przepisach wewnętrznych. W przypadku dokonywania szacunków kapitału wewnętrznego na podstawie modeli statystycznych, stosowany jest roczny horyzont prognozy oraz poziom ufności 99,9%.

Poniższy wykres obrazuje strukturę kapitału wewnętrznego, w podziale na poszczególne rodzaje ryzyka, oszacowaną na dzień 31 grudnia 2011 roku dla Grupy Kapitałowej.

Wykres 5.1

STRUKTURA KAPITAŁU WEWNĘTRZNEGO GRUPY KAPITAŁOWEJ BANKU

Alokacja łącznego kapitału wewnętrznego jest przeprowadzana w podziale na linie biznesowe oraz spółki Grupy Kapitałowej.

W celu oszacowania kwoty kapitału niezbędnej do prowadzenia bezpiecznej działalności w warunkach dekonstrukcji, w Banku przeprowadzane są testy warunków skrajnych.

6. ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA

Adekwatność kapitałowa jest stanem, w którym wysokość posiadanych przez Bank oraz Grupę Kapitałową Banku funduszy własnych przekracza sumę wymogów kapitałowych (tzw. Filar I) i sumę kapitału wewnętrznego (tzw. Filar II). Zarządzanie adekwatnością kapitałową ma na celu utrzymywanie, w sposób ciągły, kapitału na poziomie adekwatnym do skali oraz profilu ryzyka działalności Grupy Kapitałowej.

Proces zarządzania adekwatnością kapitałową w Banku obejmuje:

- 1) identyfikację i monitorowanie istotnych rodzajów ryzyka,
- 2) szacowanie kapitału wewnętrznego na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka oraz łącznego kapitału wewnętrznego,
- 3) monitorowanie, raportowanie, prognozowanie i limitowanie adekwatności kapitałowej,
- 4) dokonywanie alokacji kapitału wewnętrznego na obszary biznesowe, segmenty klienta oraz spółki Grupy Kapitałowej dla celów analiz rentowności,
- 5) wykorzystywanie narzędzi wpływających na poziom adekwatności kapitałowej (w tym: narzędzi wpływających na poziom funduszy własnych, skalę pomniejszeń funduszy własnych oraz wysokość portfela kredytowego).

Głównymi miernikami adekwatności kapitałowej są:

- 1) współczynnik wypłacalności, którego minimalny poziom, zgodnie z ustawą – Prawo bankowe, wynosi 8%,
- 2) relacja funduszy własnych do kapitału wewnętrznego, której dopuszczalny minimalny poziom, zgodnie z ustawą – Prawo bankowe, wynosi 1,0,
- 3) współczynnik wypłacalności dla kapitałów rdzennych (*Common Equity Tier 1 Ratio - CET 1*), którego minimalny poziom wynosi 9%. Z uwagi na brak w PKO Banku Polskim SA instrumentów hybrydowych współczynnik *CET 1* równy jest współczynnikowi *Tier 1 Ratio*.

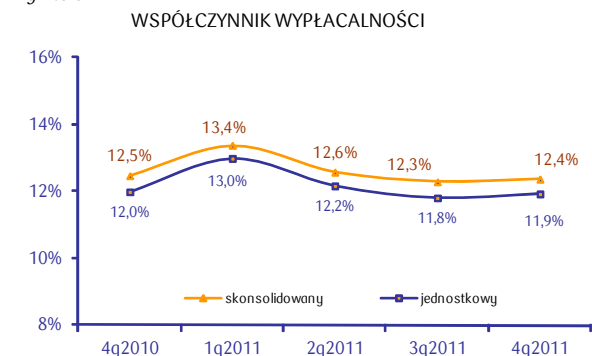
W związku z zaleceniem Komisji Nadzoru Finansowego (pismo znak: DNB/1/7111/4/2/11 z dnia 29 grudnia 2011 roku), aby banki stale monitorowały potencjalne zagrożenia oraz

kontynuowały działania zmierzające do zapewnienia odpowiedniego bufora kapitałowego, jak też utrzymywały i wzmacniały swoją pozycję płynnościową poprzez utrzymywanie współczynnika wypłacalności co najmniej na poziomie 12%, współczynnika *Tier 1 Ratio* co najmniej na poziomie 9%. PKO Bank Polski dokonał zmiany polityki dywidendy w celu zapewnienia spełnienia tych wymagań, która została ogłoszona w Raporcie Bieżącym nr 22/2012.

Bank zobowiązał się do kontynuowania działań mających na celu zapewnienie odpowiedniego bufora kapitałowego, jak też utrzymania i wzmocnienia swojej pozycji płynnościowej oraz utrzymywania współczynnika wypłacalności na poziomie powyżej 12% oraz współczynnika *Tier 1 Ratio* co najmniej na poziomie 9%.

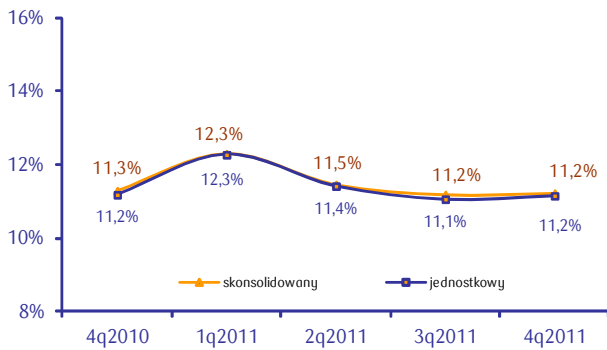
Poniższy wykres prezentuje zmiany poziomu współczynnika wypłacalności Banku oraz Grupy Kapitałowej.

Wykres 6.1

Poniższy wykres prezentuje zmiany poziomu współczynnika *Common Equity Tier 1 Ratio* Banku oraz Grupy Kapitałowej.

Wykres 6.2 COMMON EQUITY TIER 1 RATIO

W 2011 roku wysokość współczynnika wypłacalności Banku i Grupy Kapitałowej utrzymywała się na bezpiecznym poziomie, powyżej zarówno limitów ustawowych, jak i wewnętrznych.

Na dzień 31 grudnia 2011 roku w stosunku do stanu na dzień 31 grudnia 2010 roku współczynnik wypłacalności Grupy Kapitałowej spadł o 0,10 p.p. do poziomu 12,37% co było spowodowane głównie wzrostem wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego, wynikającym przede wszystkim z dynamiki portfela kredytowego Grupy Kapitałowej, który został częściowo skompensowany spadkiem wymogu na ryzyko operacyjne w związku z zastosowaniem do wyliczeń w 2011 roku metody *AMA*.

Bank na bieżąco monitoruje projektowane zmiany regulacyjne (w szczególności wymagania tzw. Bazylei III, dyrektyw *CRD 3* i *4*), które mogą w kolejnych latach istotnie wpłynąć na działalność europejskich banków. Bank uczestniczy w opiniowaniu tych rozwiązań.

W 2011 roku Bank wziął udział w testach warunków skrajnych organizowanych przez *EBA* (Europejski Urząd Nadzoru Bankowego). Przeprowadzone testy miały pokazać ogólną odporność sektora bankowego oraz zdolność banków do absorbowania potencjalnych wstrząsów, wpływających na wzrost ryzyka kredytowego i rynkowego. Badanie na poziomie Unii Europejskiej, przygotowane oraz koordynowane było przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (*EBA*) oraz Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (*UKNF*). Wyniki tych testów potwierdzają silną pozycję kapitałową PKO Banku Polskiego SA oraz znaczącą odporność Banku na występowanie szoków makroekonomicznych, realizację negatywnych scenariuszy rynkowych. W każdym ze scenariuszy Bank odnotowuje zysk netto a wartość miar adekwatności kapitałowej pozostaje powyżej limitów wewnętrznych i zewnętrznych. Bank uczestniczył również w podobnym badaniu na poziomie kraju przygotowanym przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego.

7. SŁOWNIK UŻYTYCH POJĘĆ I SKRÓTÓW

AR (Accuracy Ratio) – miara efektywności tablic *scoringowych* będąca stosunkiem efektywności rzeczywistej tablicy *scoringowej* do efektywności tablicy optymalnej; miara przyjmuje wartości od 0 do 1; wartość 0 oznacza brak zdolności dyskryminacyjnej tablicy (tzn. tablica *scoringowa* ocenia w sposób zbliżony do losowego gotowość kredytobiorcy do wywiązania się ze zobowiązań); wartość 1 oznacza, iż tablica w 100% jest w stanie zidentyfikować klienta, który stanie się niewypłacalny

AMA (Advanced Measurement Approach) – zaawansowana metoda pomiaru ryzyka operacyjnego do wyznaczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego

Bazyilea II – zbiór przepisów zewnętrznych określających nowe podejście do kalkulacji wymogów kapitałowych i zarządzania ryzykiem bankowym; w Polsce przepisami tymi była nowelizacja Prawa bankowego oraz przyjęcie uchwał nr 1-6/2007 KNB z marca 2007 roku, które zaczęły obowiązywać polskie banki od 1.01.2008 roku (przy założeniu wykorzystania opcji zawartej w § 14 ust. 1 uchwały nr 1/2007 KNB) zmienionej uchwałami nr 380-385/2008 KNF oraz uchwałą nr 76/2010 KNF z późn. zm.

BSB (Buy-Sell-Back) – transakcja kupna papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem ich odsprzedaży po upływie określonego czasu przed terminem ich zapadalności po z góry ustalonej cenie

CDS (Credit Default Swap) – *swap* kredytowy (kredytowy instrument pochodny), którego przedmiotem jest niewypłacalność jednego podmiotu referencyjnego

CIRS (Currency Interest Rate Swap) – walutowa transakcja zamiany stóp procentowych

CET 1 (Common Equity Tier 1 Ratio) – iloraz funduszy podstawowych (*Tier 1*) z wyłączeniem instrumentów hybrydowych i sumy wymogów kapitałowych, przemnożony przez 8%. Minimalny dopuszczalny poziom współczynnika *Common Equity Tier 1 Ratio* zgodnie z wytycznymi zewnętrznymi (*EBA*) oraz ze Strategią zarządzania ryzykiem bankowym w PKO Banku Polskim SA wynosi 9%

CSA (Credit Support Annex) – umowa zabezpieczająca – załącznik do umowy ramowej

Częstkowa kontraktowa luka płynności – różnica pomiędzy aktywami razem a pasywami razem, wyliczana dla każdego przedziału zapadalności (wymagalności); informuje o niedopasowaniu pomiędzy zapadającymi aktywami oraz wymagalnymi pasywami w danym przedziale czasowym

Częstkowa urealniona luka płynności – różnica pomiędzy aktywami razem a pasywami razem, wyliczana dla każdego przedziału zapadalności (wymagalności); informuje o niedopasowaniu pomiędzy zapadającymi aktywami oraz wymagalnymi pasywami w danym przedziale czasowym z uwzględnieniem urealnienia ich terminu zapadalności (wymagalności)

DDS – dostępne do sprzedaży – rodzaj portfela papierów wartościowych zgodnie z MSR

Ekspozycja kredytowa – suma składników aktywów stanowiących, udzielone zobowiązanie pozabilansowe lub zawarta transakcja pozabilansowa (pochodna)

Filar I – część wymagań Bazylei II zawierająca postanowienia dotyczące minimalnych wymogów kapitałowych dla ryzyka kredytowego, stopy procentowej, walutowego, płynności i operacyjnego

Filar II – część wymagań Bazylei II zawierająca postanowienia dotyczące wewnętrznych procesów zarządzania ryzykiem w banku i ograniczania tego ryzyka

Filar III – część wymagań Bazylei II zawierająca postanowienia dotyczące obligacyjnych ujawnień informacji na temat profilu ryzyka oraz adekwatności kapitałowej banków

FRA (Forward Rate Agreement) – kontrakt terminowy na stopę procentową

FX Swap – *swap* walutowy

GMRA (Global Master Repurchase Agreement) – umowa ramowa stosowana w przypadku transakcji REPO i BSB/SBB

IBNR (incurred but not reported) – metoda grupowa szacowania utraty wartości ekspozycji kredytowych

IRB (Internal Ratings Based Approach) – metoda wewnętrznych *ratingów* stosowana do wyznaczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego

IRS (Interest Rate Swap) – transakcja zamiany stóp procentowych

ISDA (International Swap and Derivatives Association) – Międzynarodowe Stowarzyszenie *Dealerów Swapowych*

ISMA (International Securities Market Association) – Międzynarodowe Stowarzyszenie Rynku Papierów Wartościowych

Kapitał wewnętrzny – oszacowana przez bank kwota, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w jego działalności oraz zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka (element tzw. Filaru II)

Kluczowe wskaźniki ryzyka (Key Risk Indicator – KRI) – wielkość związana z profilem ryzyka operacyjnego, która opisuje konkretne ryzyko, czynność lub proces z uwzględnieniem częstości, podatności lub straty; *KRI* wykorzystuje się do dokonania szybkiego pomiaru, monitorowania ryzyka oraz w celu prognozowania przyszłych zagrożeń

KNB – Komisja Nadzoru Bankowego

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego

LMA (Loan Market Association) – Stowarzyszenie Rynku Kredytowego

LDA (Loss Distribution Approach) – metoda wartości zagrożonej

MSR – Międzynarodowe Standardy Rachunkowości

NBP – Narodowy Bank Polski

Nierzeczywista ochrona ryzyka kredytowego – technika ograniczania ryzyka kredytowego, w której zmniejszenie ryzyka kredytowego banku z tytułu ekspozycji wynika ze zobowiązania strony trzeciej do zapłacenia określonej kwoty w przypadku niewykonania zobowiązania przez dłużnika lub wystąpienia innych, określonych w umowie, zdarzeń kredytowych (gwarancje lub kredytowe instrumenty pochodne)

PKD – Polska Klasyfikacja Działalności

Portfel bankowy – operacje niezaliczone do portfela handlowego, w szczególności udzielone kredyty, pożyczki, lokaty i depozyty udzielane albo przyjmowane w ramach działalności banku lub też w celu zarządzania płynnością

Portfel handlowy – operacje dokonywane na własny rachunek w celach handlowych, tj. z zamiarem uzyskania korzyści finansowych zwykle w krótkich okresach z rzeczywistych lub oczekiwanych różnic między rynkowymi cenami zakupu i sprzedaży lub też z innych odchyleń cen lub parametrów cenowych, w tym w szczególności stóp procentowych, kursów walutowych, indeksów giełdowych oraz operacje dokonywane w celu zabezpieczenia ryzyka wynikającego z operacji zaliczonych do portfela handlowego

Poziom ufności – prawdopodobieństwo, wyrażone najczęściej procentowo, z jakim analizowana zmienna (strata banku) nie przekroczy określonej wartości

Pozycja indywidualna dla danej waluty obcej (pozycja walutowa) – różnica sumy aktywów w danej walucie, pozabilansowych zobowiązań otrzymanych i aktywów indeksowanych do tej waluty obcej oraz sumy pasywów w tej walucie, pozabilansowych zobowiązań udzielonych i pasywów indeksowanych do tej waluty obcej

Prawdopodobieństwo niewypłacalności (*Probability of Default - PD*) – statystycznie oszacowane prawdopodobieństwo wystąpienia niewypłacalności kredytobiorcy w skali roku (określa poziom ryzyka kredytowego związanego z portfelem, które zmaterializuje się w przyszłości)

Punkt odcięcia – minimalna liczba punktów przyznawanych w wyniku oceny wiarygodności z wykorzystaniem systemu *scoringowego* (dla klienta indywidualnego) bądź klasa *ratingu* klienta oraz klasa *ratingu* łącznego (dla klienta instytucjonalnego), od których można dokonać z klientem transakcji kredytowej

REPO – operacja pożyczania środków pod zastaw papierów wartościowych

Rezerwa płynności – różnica pomiędzy najbardziej płynnymi aktywami a oczekiwanymi i potencjalnymi zobowiązaniami, które stają się wymagalne w danym okresie dla danej waluty

Ryzyko biznesowe – ryzyko poniesienia strat wynikających z niekorzystnych zmian zachodzących w otoczeniu biznesowym, podjęcia niekorzystnych decyzji, nieprawidłowego wprowadzenia podjętych decyzji lub braku podjęcia odpowiednich działań, które miałyby być odpowiedzią na zachodzące w otoczeniu biznesowym zmiany; obejmuje ono w szczególności ryzyko strategiczne

Ryzyko braku zgodności – ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji lub wiarygodności wskutek niezastosowania się banku, pracowników banku lub podmiotów działających w jego imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych przez bank standardów postępowania, w tym norm etycznych

Ryzyko cen kapitałowych papierów wartościowych – ryzyko poniesienia straty z tytułu zmian cen kapitałowych papierów wartościowych na rynku publicznym lub indeksów giełdowych, generowane przez utrzymywanie otwartych pozycji w instrumentach wrażliwych na zmiany tych parametrów rynkowych

Ryzyko cen towarów – ryzyko poniesienia straty w wyniku niekorzystnych zmian cen towarów

Ryzyko koncentracji – ryzyko wynikające z istotnego zaangażowania banku wobec pojedynczych podmiotów lub grup podmiotów, których zdolność spłaty zadłużenia zależna jest od wspólnego czynnika (np. sytuacji w branży, położenia geograficznego, powiązań pomiędzy podmiotami gospodarczymi itd.)

Ryzyko kredytowe – ryzyko poniesienia strat w wyniku niewywiązania się kontrahenta z zobowiązań wobec banku lub jako ryzyko spadku wartości ekonomicznej wiarygodności banku w wyniku pogorszenia się zdolności kontrahenta do obsługi zobowiązań

Ryzyko operacyjne – jest rozumiane jako ryzyko powstania straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów lub zdarzeń zewnętrznych.

Ryzyko płynności – ryzyko braku możliwości terminowego wywiązania się ze zobowiązań w wyniku braku płynnych środków

Ryzyko przedroczliczeniowe – ryzyko utraty zdolności kredytowej kontrahenta w trakcie trwania transakcji zawartej z bankiem

Ryzyko reputacji – ryzyko związane z możliwością wystąpienia negatywnych odchyleń od zaplanowanego wyniku finansowego banku wskutek pogorszenia się wizerunku banku

Ryzyko rozliczenia – ryzyko wynikające z możliwości niewypełnienia przez kontrahenta zobowiązań w momencie rozliczenia kontraktu

Ryzyko stopy procentowej – ryzyko poniesienia straty na skutek niekorzystnych zmian stopy procentowej lub zmienności tego parametru (*volatility*)

Ryzyko walutowe – ryzyko poniesienia straty na skutek niekorzystnych zmian kursu walutowego lub zmienności tego parametru (*volatility*)

Ryzyko strategiczne – negatywne konsekwencje finansowe spowodowane błędnymi decyzjami, decyzjami podjętymi na podstawie niewłaściwej oceny lub niepodjęciem właściwych decyzji w zakresie dotyczącym kierunku rozwoju strategicznego banku

Rzeczywista ochrona ryzyka kredytowego – technika ograniczania ryzyka kredytowego, w której zmniejszenie ryzyka kredytowego z tytułu ekspozycji banku wynika z prawa tego banku – w przypadku niewykonania zobowiązania przez kontrahenta, niewypłacalności, upadłości lub innego dotyczącego kontrahenta zdarzenia kredytowego określonego w dokumentacji transakcji oraz jeśli jest to konieczne depozytariusza przechowującego zabezpieczenie – do upłynnienia, dokonania transferu lub przejęcia, bądź zatrzymania określonych aktywów lub kwot

SBB (*Sell-Buy-Back*) – transakcja sprzedaży papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem ich odkupu po upływie określonego czasu przed terminem ich zapadalności po z góry ustalonej cenie

Skumulowana kontraktowa luka płynności – suma wszystkich częściowych kontraktowych luk płynności liczonych od pierwszego przedziału *a'vista* do przedziału, dla którego liczona jest skumulowana kontraktowa luka płynności

Skumulowana urealniona luka płynności – suma wszystkich częściowych urealnionych luk płynności liczonych

od pierwszego przedziału a'vista do przedziału, dla którego liczona jest skumulowana urealniona luka płynności

Strata nieoczekiwana (*Unexpected Loss - UL*) – różnica pomiędzy wartością zagrożoną ryzykiem kredytowym a stratą oczekiwaną

Strata oczekiwana (*Expected Loss - EL*) – statystycznie oszacowana wartość średniej (oczekiwanej) straty z tytułu ryzyka kredytowego, jaką bank spodziewa się ponieść na portfelu w ciągu jednego roku

System ratingowy – system oceny ryzyka kredytowego banku związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych przy udzielaniu lub zmianie istotnych warunków transakcji kredytowej oraz w okresie realizacji transakcji kredytowej

System scoringu aplikacyjnego – system oceny ryzyka kredytowego banku związanego z finansowaniem klientów na podstawie ocen *scoringowych* zgodnie z informacjami dostarczonymi przez klienta

System scoringu behawioralnego – system oceny ryzyka kredytowego banku związanego z finansowaniem klientów głównie na podstawie transakcji występujących na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym służące do wyznaczania limitów kredytów odnawialnych

Testy warunków skrajnych (analiza szokowa) – narzędzie zarządzania ryzykiem służące do oceny potencjalnego wpływu na sytuację banku określonego zdarzenia lub zmian parametrów rynkowych, które nie są standardowo opisane za pomocą miar statystycznych

Umowa ramowa – porozumienie stron regulujące zasady współdziałania banku z kontrahentami na rynku finansowym w odniesieniu do terminowych transakcji finansowych

Wartość godziwa – kwota, za jaką dany składnik majątku mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane, na warunkach transakcji rynkowej pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi nie powiązаныmi ze sobą stronami

Wartość zagrożona (*Value-at-Risk - VaR*) – potencjalna wartość straty, wynikająca ze zmiany wartości bieżącej przepływów pieniężnych z instrumentów finansowych lub potencjalna wartość straty na utrzymywanych pozycjach walutowych z tytułu zmian kursu walutowego, przy założeniu określonego poziomu ufności oraz okresu utrzymywania pozycji

Wartość zagrożona ryzykiem kredytowym (*Credit Value-at-Risk - CVaR*) – potencjalna strata, jaka nie powinna zostać przekroczona z tytułu ryzyka kredytowego na utrzymywanym portfelu kredytowym, przy założeniu określonego (wysokiego) poziomu ufności oraz okresu utrzymywania pozycji

Wskaźnik LTV – stosunek wysokości ekspozycji kredytowej do wartości nieruchomości, stanowiącej jej zabezpieczenie

Wskaźnik pokrycia kredytów z rozpoznana utratą wartości odpisami – stosunek stanu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek do wartości kredytów i pożyczek ocenianych metodą zindywidualizowaną i portfelową

Współczynnik wypłacalności – główny miernik adekwatności kapitałowej, wyliczany jako iloraz funduszy własnych i sumy wymogów kapitałowych, przemnożony przez 8%

Współczynnik WZ – współczynnik zabezpieczenia będący miarą wartości zabezpieczenia (w %), określany przy podejmowaniu decyzji kredytowej oraz w okresie kredytowania

Wymóg kapitałowy – minimalna kwota kapitału, jaką bank, zgodnie z art. 128 Prawa bankowego oraz uchwałą nr 76/2010 Komisji Nadzoru Finansowego jest zobowiązany utrzymać na pokrycie ryzyka kredytowego, ryzyka stopy procentowej, ryzyka walutowego, ryzyka płynności oraz ryzyka operacyjnego (element tzw. Filaru I NUK)

ZBP – Związek Banków Polskich